

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
2016-YL-028

1871 VİLAYET NİZAMNAMESİNİN II.
ABDÜLHAMİD DÖNEMİNE YANSIMASI

HAZIRLAYAN
Mahmut DEMİRCİ

TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Ayten CAN

AYDIN-2016

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Mahmut DEMİRCİ tarafından hazırlanan “1871 Vilayet Nizamnamesinin II. Abdülhamid Dönemine Yansıması”başlıklı tez, 11.04.2016 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan : Yrd. Doç. Dr. Ayten CAN	ADÜ	.....
Üye : Doç. Dr. Tanju DEMİR	ADÜ	.....
Üye : Yrd. Doç. Dr. Kevser DEĞİRMENCİ	DPÜ	.....

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans Tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun ..... Sayılı kararıyla ..... tarihinde onaylanmıştır.

Prof. Dr. Recep TEKELİ
Enstitü Müdürü

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

...../...../2016

Mahmut DEMİRCİ

ÖZET

1871 VİLAYET NİZAMNAMESİNİN II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİNE YANSIMASI

Mahmut DEMİRCİ

Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ayten CAN

2016 119 sayfa

Osmanlı Devleti açısından 1839 yılında Tanzimat'ın ilan edilmesiyle devlet idaresinde modernleşmenin başlangıç temeli atıldı. 1840 yıllarından itibaren özellikle vilayet idarelerinde yoğun reform hareketleri gerçekleştirildi. 1840 yılında Muhassıllık ve Muhassıllık Meclisleri devleti içerisine girmiş olduğu kötü durumdan kurtamadı.

1864 yılında çıkarılan Tuna Vilayet Nizamnamesi' ile devlet, vilayet, liva, kaza ve köy olmak üzere yeni idari birimlere ayrıldı. Mithat Paşa Tuna valiliği sırasında Tuna 'da nizamnamenin uygulanmasında büyük başarı gösterdi. Tuna'daki bu başarının üstüne bazı eklemeler yapılarak nizamname tüm yurttan uygulanmak istendi.

1871 yılında çıkarılan Vilayet Nizamnamesi idare tarihi açısından önemli bir yere sahiptir. Bu nizamname çağdaş bir yönetim mekanizmasının gelişmesinde yerel otoritenin devletin merkezi dışındaki idari mevkilere yayılmasında ve halkın bürokratik süreçlere katılımı ve kendilerini daha iyi ifade edilmesinde bir dönüm noktası olmuştur.

Vilayet yönetiminde II. Abdülhamid 1881-1908 yılları arasında vilayet sayısını 25'ten 29'a çıkardı. 1877 tarihinde çıkarılan Belediye Kanunu ile bu dönemde vilayetleri içine alacak şekilde genişletildi. Vilayetlerdeki idari kadro bu dönemde kesinlikle eskisinden daha kalabalık olsa da yüz ölçümleri 30 bin ile 100 bin km arasında değişme gösteren Osmanlı vilayetleri günümüzdeki bazı Avrupa devletlerinden bile çok büyüktür.

ANAHTAR KELİMELER: 1871 Vilayet Nizamnamesi, Tuna, Nizamname, Vilayet Meclisleri, 2. Abdülhamid, İdari Yapı

ABSTRACT

The Reflection of 1871 Provincial Regulations on Abdulhamid Period

Mahmut DEMİRCİ

Master's Thesis, Department of History
Supervisor: Asst. Assoc. Dr. Ayten CAN

For Ottoman Empire starting basis for the modernization of the state was laid with the proclamation of the Tanzimat in 1839 . Starting from 1840s, intensive provincial reform movements were organized in terms of provincial administrations.. Muhasıllık, tax collecting officials, and Muhasıllık Assembly could not save the empire from the bad situation it got in.

With Tuna (Danube) Provincial Regulation issued in 1864, the country was divided into new administrative units as province, shire, county and village. Danube governor Mithat Pasha showed huge success in the implementation of the regulations. The regulation was aimed to be implemented in the whole empire taking this success as basis.

Provincial Regulations, issued in 1871, is of huge importance in the history of administration. This regulation was a turning point for the spread of local authority outside center administration into administrative positions in an attempt to establish a contemporary administration mechanism and for the participation of public to bureaucratic process and expressing themselves better.

Abdulhamid II increased the number of provinces from 25 to 29 between the years 1881-1908 in provincial administration. The extent of Municipal Law enacted in 1877 was extended in a way that it could include the provinces of the time. Though the administrative positions were higher in number compared to the past, the Ottoman provinces are much bigger than most of present day European countries with their surface area of 30 to 100 thousand square.km .

KEYWORDS: 1871 Provincial Regulations, the Danube, Regulations, Provincial Councils, Abdulhamid II, Administrative Structure

ÖNSÖZ

1839 yılından itibaren Osmanlı Devleti bozulan düzeni tekrar sağlamak için yoğun reform hareketlerine girişmiştir. Merkezi otoritenin bozulmasıyla birlikte yönetici konumundakiler taşrada bozulan düzeninde etkisi ile halka zulüm etmeye başlamışlardı. Art arda kaybedilen savaşlar ile birlikte dış baskılar artmış ve devlet buna bir takım çözümler aramıştır.

1840 yılından itibaren çıkarılan vilayet nizamnameleri yer yer başarılı olsa da genelde anlamda tam bir başarı sağlanamamıştır. 1871 Vilayet Nizamnamesi'ne hâkim olan anlayış bundan önceki tarihlerde çıkarılan nizamnamelerde de görüldüğü gibi merkezi bir idare tarzını daha gelişmiş bir şekilde ortaya koymuştur.

Bu çalışma esnasında yardımlarını esirgemeyen değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Ayten CAN, Yrd. Doç. Dr. Aysun SARIBEY HAYKIRAN ve Yrd. Doç. Dr. Kevser DEĞİRMENCİ'ye teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Mahmut DEMİRCİ

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
ÖNSÖZ	xi
EKLER DİZİNİ.....	xv
GİRİŞ	1
1. 1842-1864 YILLARI ARASINDA VİLAYET DÜZENLEMELERİ	3
1.1. 1864 Yılına Kadar Yapılan Düzenlemeler	3
1.2. 1864 Tuna Vilayet Nizamnamesi.....	12
2. 1871 VİLAYET NİZAMNAMESİ	30
2.1. Yeni Vilayet Yönetiminde Meclisler	59
2.1.1. Vilayet İdare Meclisleri.....	59
2.1.2. Liva ve Kaza Meclisleri	60
2.1.3. İdare Meclisleri Seçim Sistemi	61
2.1.4. Vilayet Umum Meclisleri.....	62
2.1.5. Nahiye Meclisleri	62
3. 1871 VİLAYET NİZAMNAMESİNİN II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİNE YANSIMASI	64
TARTIŞMA VE SONUÇ	86
KAYNAKLAR	91
EKLER.....	95
ÖZGEÇMİŞ	119

EKLER DİZİNİ

Ek 1 Orijinal Metin	195
---------------------------	-----

GİRİŞ

Taşra idaresinde düzgün bir yönetimin olmaması, yöneticilerin halka yapmış oldukları eziyet, rüşvet, adaletin uygulanmayışı halkın tepkisinin büyümesine yol açtı. 1839 1864 yılları arasında yapılan bir takım düzenlemelerden başarılı sonuçlar alınmadı. Bunun nedenlerinden bir tanesi de, taşrada bozulan düzenin tekrardan sağlanamamasıdır. Taşra'da görevli devlet memurlarının bölgenin ileri gelenleri ile kurmuş oldukları yakın diyalog yapılan reformların düzgün bir biçimde uygulanmasını önledi. Sancaklarda kurulan meclisler ile taşrada idari anlamda ortaya çıkan boşlukları doldurmak istendi.

1863 yıllarına gelindiğinde Ali ve Fuat Paşa'lar hazırlıklarını tamamladı. 1864 yılında Tuna Vilayeti adı verilen bölgede yeni bir düzenleme yaparak Valilik görevi Mithat Paşa'ya verildi. 1864 yılında hazırlanan Tuna Vilayet Nizamnamesi 1839 yılında çıkarılan Tanzimat Fermanı'ndan sonraki ilk sistemli düzenlemedir. Bu nizamname ile devlet, vilayet, liva, kaza ve köy olmak üzere çeşitli birimlere ayrıldı. Her vilayetin başına bir vali gönderil ve valiye yardımcı olarak da valinin başkanlığında toplanacak olan danışman meclisleri kuruldu.

1864 Vilayet Nizamnamesi, Tuna Vilayeti'nde Mithat Paşa önderliğinde başarılı sonuçlar elde etmesi üzerine 1867 ve daha sonra 1871 tarihlerinde bir takım düzenlemeler yapılarak yürürlüğe girdi. 1871 yılında çıkarılan İdare-i Umumiyye-i Vilayet Nizamnamesinde merkeziyetçi eğilim daha fazla kendini göstermektedir. 1871 Nizamnamesi ile vilayet idaresinde iş bölümü artmakla beraber merkezi hükümetin kontrollü de arttı. Eyaletler de kurulan meclisler ile halk, yönetime etkin bir şekilde katıldı. Vali muavinliği ilk kez bu nizamname ile gündeme geldi.

1876 tarihinde Sultan Abdülmecid'in ve arkasından V. Murad'ın tahta geçtikten sonra indirilmesi üzerine 31 Mart 1876 tarihinde Sultan II. Abdülhamid tahta çıktı. Kendisinden önce ki padişahların yaşadığı sıkıntıyı yakından gören sultan, aynı durumun kendi iktadarı içinde yaşanmaması için gerekli önlemler almaya çalıştı. II. Abdülhamid devletin tüm gücünü elinde toplamak istedi. Sultan II. Abdülhamid kamu imajına hem içte hemde dışta çok önem veriyordu. Kılık kıyafet başta olmak üzere konuşma ve yazı dillerine çok önem gösterdi. Kamu görevlilerinden herhangi birinin adının mahkemede dolaşmasına asla müsaade etmezdi. Bazı zamanlarda görevlilerin alacaklı oldukları mahkemelerde görevli

kişinin borçlarını kendi cebinden ödedi. 1876 yılında çıkarılan Kanun-i Esasi ile devletin sınırları içerisinde yaşayan kişilerin, hakları, güvenlikleri, ibadet ve basın hürriyetleri gibi toplumu ilgilendiren birçok konuda kişilerin hakları güvence altına alındı.

1. 1842-1864 YILLARI ARASINDA VİLAYET DÜZENLEMELERİ

1.1. 1864 Yılına Kadar Yapılan Düzenlemeler

II. Mahmud merkezi yönetimi güçlendirmek amacıyla çeşitli reformlara girişti. Buradaki amaç taşrada bozulan düzenin tekrar geri getirilmesini sağlamaktı. Merkezi otoritenin bozulmaya başlamasıyla birlikte özellikle taşrada yönetici konumundakiler halktan usulsüzce para toplamaya başladı. Art arda kaybedilen savaşlar ile birlikte dış baskıların artması sonucunda merkezi otorite buna bir çözüm aramaya başladı. Buna bağlı olarak taşra idaresinde yapılanmaya gidildi.

Tanzimat öncesi dönemde bir bölgenin vergisi merkezde yapılan açık arttırma yoluyla hak sahiplerine verilirdi. İltizam usulü denilen bu yöntemde vergiler mültezimler tarafından toplanırdı. Ancak bu sistem çağın gerektirdiği mali sisteme uzak kaldı. Bu durum ise toplanan vergilerin merkez ve taşrada yapılacak harcamalara etkin bir biçimde yansımaları engelledi. Tanzimat adamları imparatorluğun dış siyasette kendi kendine yetemeyeceğini anladıklarından yabancı devletlerle dostluk kurmaya çalıştılar.¹

O dönemde uygulamada olan İltizam usulüne göre halktan vergiyi alacak olan mültezim, hangi yerin vergisini üzerine almış ise, muayyen taksitlerde devlete para vermeyi kabul eder ve sarraflardan birini de kefil gösterirdi. Hazine iltizama verdiği a'şar, rüsum ve sair varidatını halktan fazlasıyla tahsil etmek için her türlü vasıtaya başvurmasıyla halkın üzerinde büyük bir yük ortaya çıkardı. Mültezimin yaptığı zulmün hesabı sorulmadığından mültezimler zaman zaman hükümeti dikkate almadı. Zamanla bu boyuta ulaşan İltizam usulüne karşı yapılan ilk hamle Tanzimat zamanında yapıldı. Gülhane Hattı'nın ilanından sonra Tanzimat'a dair taşralara gönderilen fermanlarda iltizam usulünün zararları özellikle belirtilmekteydi. Bundan dolayı iltizam usulünün yerine Muhassıllık uygulamasına geçildi.²

---

¹ Enver Ziya Karal, *Osmalı Tarihi*, Ankara 2011, C.5, s.195.

² Özgür Yılmaz, "Tanzimat Döneminde Osmanlı Taşra İdare Meclisleri(1840-1871)", *History Studies International Journal Of History*, 6(6) 2014 s. 258.

Bu dönemde yapılan yeniliklerdeki amaç, halkın sürekli şikâyetçi olduğu vergilerin adalet mekanizması içinde alınmasını sağlamaktır. Bu konular Tanzimat'ın ilanından sonra yapısı değiştirilen Meclis-i Ahkâm-ı Adliye'de hızlı bir şekilde ele alınmış, burada yapılan görüşmeler sonucunda alınan kararlar padişahın onayına sunularak uygulanmaya konuldu. II. Mahmud döneminde vergilerin toplanmasında bir kısım değişiklikler yapıldı. İltizam ile yönetilen bir kısım hazine gelirleri doğrudan doğruya alınmaya başladı. 1830 yılında genel nüfus sayımından hemen sonra mülk sayımı da yapıldı.³ Burada görülen şudur ki, yapılacak olan ıslahatlar düzeli bir çalışma ile planlanarak hazırlandı.

İltizam usulü kaldırılmış olduğundan bundna böyle taşradaki voyvoda ve mültezimlerin işleri son buldu. Tahsil işlerini Muhassıl ve meclis yapacaktı.⁴ Vergi reformuna öncelikle yakın yerdeki eyaletlerde başlandı. "Muhassıl-ı Emual" adı ile sancaklara doğrudan hükümet tarafından kişiler gönderilmeye başlandı. Bu kişilerin yanına bir mal, bir mülk ve bir emlak kâtibi verildi. Her sancak merkezinde vergilerin saptanıp dağıtımı ve diğer işlerin görüşülüp kararlaştırılması için Muhassıllık Meclisleri oluşturuldu.⁵ Meclis-i Vala tarafından 25 Ocak 1840 yılında hazırlanan düzenleme ile Muhassılların atama ve çalışma biçimleri belirlendi. Hazineye ait ne kadar kayıt belge bilgi var ise hepsi Muhassıllara verilecekti. Kayıtları olmayan gelirler ise bir an önce belirlenerek hazineye devredilecekti.

Osmanlı Devleti açısından 3 Kasım 1839'da Tanzimat'ın ilan edilmesiyle devlet anlayışı ve idaresinde modernleşmenin başlangıç temeli atıldı. Tanzimat dönemi bir bürokrasi devri oldu. Dönemin mimarı Reşit Paşa, devlet otoritesini ıslahatı uygulayacak bir bürokrasinin elinde toplamak suretiyle devleti modernleştireceğine inandı. Tanzimat'ın ilanından sonra 1840'dan itibaren özellikle vilayet idaresinde yoğun uygulamalar gerçekleştirildi. 1840'da Muhassıllık ve Muhassıllık Meclisleri oluşturuldu. Tanzimat fermanı müslim ve gayrimüslim bütün Osmanlı tebaasının can ve mal güvenliğinin sağlanması, vergilerin herkesin gelirine orantılı olarak düzenli bir şekilde toplanması ve

---

³ Musa Çadırcı, *Osmanlı İmparatorluğunda Eyalet Ve Sancaklarda Meclislerin Oluşturulması*, (1840-1864), Ord. Prof. Yusuf, Hikmet Bayur'a Armağan, Ankara 1985, s.82.

⁴ Halil İnalçık- Mehmet Seyitdanlıoğlu, *Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, İstanbul 2012, s.177.

⁵ Musa Çadırcı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal Ve Ekonomik Yapısı*, Ankara 2013, s.209.

askerlik işlerinin düzenlenmesi temel prensiplerinin gerçekleştirilmesini ön görmekteydi.⁶

Muhassıllık Meclislerine muhassıl ve kâtiplerden başka bu meclisi bölgenin hâkimi, müftü, asker zabiti ile bölge ileri gelenlerinden 4 kişi oluşturacaktı. Bu meclis gayrimüslim halk bulunan yerlerde ruhani ve dini liderler ile 2 nefer kocabaşlardan oluşturulacaktı. Bu meclis haftada 2-3 gün toplanarak vergi yazımı ve başka sorunları görüşüp karara bağlayacaktı. Bu meclise Muhassıl başkanlık edecekti. Eyalet merkezlerinde ise ferik yoksa Muhassıl, hakimüşşeri ve zabtiye memuru arasından kura ile başkan seçilecekti.⁷

Muhassıllıkta; ekonomik yetkiler muhassıla verilirken, güvenlik, asayiş yetkileri askeri zabite verildi. Yalnız muhassıl ile askeri zabit arasında oto kontrol oluşturuldu. Merkezi otorite tarafından gönderilen yetkin kâtiplere de muhassılların yapmış olduğu tüm faaliyetleri kayıt altına alma görevi getirildi. Atanan ya da seçilmiş kişilerden oluşturulan meclislerde ise; mali, idari, asayiş gibi muhassıl ve zabitlerin sorumluluk alanına giren konuların, görüşülüp karara varıldığı bir icra organı ve aynı zamanda adli yetkinin kullanıldığı bir mahkeme olarak gözüktü. Bu konular kendi içerisindeki hiyerarşik bir yapı içerisinde gerçekleşti. Muhassıla doğrudan Maliye Nazırı ile Askeri Zabıt'e Serasker ile Meclislere de Meclis-i Vala ile doğrudan iletişime geçme yetkisi verildi.⁸

Muhassıllar yönetmelik gereğince yanlarına verilen kâtipler ile birlikte mal ve mülk sayımına 1840 yılı başlarından itibaren başladılar. Sancaklarda her türlü vergi gelirlerinin toplatılması işi merkezden atanan muhassıllara bırakılarak yöneticilerin hazine gelirlerini kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaları önlenmek istendi. Tecrübesizlik, yeterli donanımına sahip olmamaları ve ulaşımda yaşanan bazı zorlukların yanı sıra yıllardan beri hazineye hiç vergi ödemeyen kişilerin ortaya çıkardıkları sorun ve sıkıntılar yüzünden olumlu sonuçlar alınamadı. 1840-1841 yılları arasında hazine gelirlerinde çok büyük azalma görüldü. Bütün çabalara rağmen kaç kuruş gelir olduğunun ortaya çıkarılması bile mümkün olmadı.⁹Getirilmek istenen bu yeni düzenin başarısız olmasındaki

---

⁶ Mehmet Seyitdanlıoğlu, "Tanizmat Dönemi İmar Meclisleri, *OTAM*, S.3, s.323-332.

⁷ Fatih S. Torun, "Osmanlı Taşra İdaresinin Yeniden Yapılanma Süreci (1842-1876)", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, S:32 (2012), s.86.

⁸ Erkan Tural- Selim Çapar, *1864 Vilayet Nizamnamesi*, Ankara 2015, s.33.

⁹ Musa Çadircı, *Ord. Prof. Yusuf Hikmet Bayur'a Armağan*, s.259.

etkenlerde birisi de atanan kişilerin gittikleri yerlerdeki yönetim mekanizmasını oluşturan kişilerle yakın ilişkide olmasıdır. Yerel yönetim mekanizmasındaki yöneticiler özellikle gayrimüslim halka baskı yapmaları ve gerektiğinden fazla vergi almaya başlaması gayrimüslim tebaa içerisinde huzursuzluk yarattı.

Sancak merkezindeki Liva Muhassıl Meclisi vergi işleri kadar yargıya ve idareye ait işlerde de inceleme ve karar alma yetkisine sahipti. Özellikle Tanzimat devri başlarında valilerin klasik yetkilerinin kısmen azaltılması nedeniyle eyalet idaresinde ortaya çıkan bu boşluklar düzeltilmek istendi. Meclislerin vergi suçları ve mali yolsuzluklar üzerinde kesin yargı hakları vardı. Ancak hırsızlık, katil gibi suçlar merkezi hükümet tarafından incelenmekteydi. Meclise seçilecek kişilerde belli başı özellikler aranmaktaydı. Azalığa seçilecek kişiler akıllı, afif(temiz, namuslu) ve seçkinlerden olmalıdır. Devlet işlerini iyi bilmeli ve memleketin içinde bulunduğu durumu iyi anlamalıdır. Bu niteliklere sahip kişiler önce mahkemeye gidip isimlerini kaydettirmeleri gerekmektedir. Seçmenlerin belirlenmesi ise farklı bir yöntemle bağlıdır. Kazalara bağlı köylerden halk bir araya gelip kura yöntemi ile 5 kişi seçer. Köylerden seçilen adaylar merkeze gelir. Kaza ahalisi için büyük şehirlerde 50, orta büyüklükteki yerlerde 30, küçük yerlerde ise 20 seçmen tespit edilir. Adaylar daha sonra teker teker seçmen topluluğunun önüne çıkar. Oylama ile adaylar seçilir. Oyları eşit çıktığı durumda Kuraa-i Şeraiye'ye başvurulur.¹⁰ Meclislerinin ilk görevi Tanzimat ile birlikte getirilen uygulamaların korunması ve bunların adalet çerçevesinde uygulanmasıdır. Meclis bu uygulamaya uymayan kişileri yargılar ve gerekirse soruşturmaları yeni baştan başlatarak gerekli cezaları verir.

Muhassılların oluşturacağı kaza dışında kalan küçük yerlerde gereğine göre küçük meclisler oluşturulup, Muhassıl tarafından seçilen kişi başkanlık edecekti. Müftü, naib ve bölgenin ileri gelenlerinden kişiler bu meclise üye olacaktı. Köylerde ise nüfusa göre 1 ya da 2 muhtar seçilecek ve imamlar ile birlikte köyü ilgilendiren konuları görüşüp karar bağlayacaktı.¹¹ Bu meclislerde, Muhassılların maiyetinde, biri mal diğeri de emlak ve nüfus kâtibi olmak üzere 2 kâtip, hâkim, müftü, asker zabiti ve yöre ileri gelenlerinden dirayetkâr ve iyi halli 4 kişi bulunacaktı. Bu on kişilik meclise, gayrimüslim ahali bulunan yerlerde metropolit veya hahambaşı gibi ruhani ya da dini reisler ile iki nefer kocabaşlar da

---

¹⁰ İlber Ortaylı, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri(1840-1880)*, Ankara 2011, s.35-36.

¹¹ Musa Çadircı, *Tanzimat Dönemi Anadolu Kentleri*, s.212.

girecekti. Fakat bu meclisin yapısı beraberinde bir takım sorunlar meydana getirdi. Öncelikle gayrimüslimlerin bu meclislerde temsili konusunda karışıklık çıktı. Mesela Hristiyanların çoğunlukta olduğu yerlerde bile müslüman üyelerin gayrimüslimlerden fazla olması ya da ikiden fazla gayrimüslim topluluğunun bulunduğu yerlerde meclislere katılımın nasıl olacağı konusunda sorunlar ortaya çıktı.¹²

Meclis toplantıları sırasında söz kesilmez, lafa hiçbir şekilde karışılmazdı. Mecliste görüşülen konular çoğunluğun kabul etmesiyle karara bağlanıp kâtipler tarafından okunurdu. Kararda eğer müzakere olunan konu memleketin zabıta işlerine ait ise o sancağın müşirine, mali işlerine ait ise konu, merkezi hükümete sunulurdu. Meclis toplantıları üye olmayanlara kapalıydı. Toplantı konusu tartışmalar ve memur üyelerin oyları hakkında kimse dışarıya hiçbir şekilde bilgi veremezdi. Bu olayların meclis dışında konuşulması kesinlikle yasaktı. 1841 yılı Nisan ayında Adapazarı müftüsünün meclisten atılmasını isteyen bir tahrirde müftünün mecliste konuşulan ve ahaliye duyurulmaması gereken konuları ahaliye duyurduğu anlaşılmaktadır. Bu tip şikâyetler kimsenin hoşuna gitmemiştir.¹³

Muhassıllar tarafından toplanan vergilerin hazineye gönderilene kadar korunması ve bazı zorunlu harcamaların yerinde yapılabilmesi de ortaya bir takım yeni sorunlar çıkardı. Aksaklıkların giderilmesi için Muhassıllık Meclisleri yönetmeliğine kısa bir süre sonra yedi maddelik ek çıkarıldı. Bu ekte gereklilik duyulması halinde şehrin ileri gelenlerinden birisinin mecliste Sandık Emni seçilmesi ve toplanacak hazine gelirlerinin bu kişiye teslim edilmesi, para konulacak sandığın meclis üyelerinin mühürleriyle mühürlenmesi para çekileceği sıra bunların hazır bulunmaları kuralını getirdi.¹⁴ Muhassıllık örgütünün oluşturulması ile birçok alanda görevleri bulunan vali ve sancakbeylerinin yükümlülükleri ortadan kalktı. Vergilerin toplanmasında atama yetkisi muhassıllara verildi. Böylelikle yöneticilerin hırsızlık yapmaları engellenmek istendi. 1842 yılında vergi toplamada eski yönteme geri döndü. Bu tarihe kadar yenilik ve reformlarda başarı sağlanamadı.

Kaza müdürlerinin halk ile ilişkilerinin bu dönemde çok iyi olmadığını görülmektedir. Örneğin,

---

¹² Özgür Yılmaz, a. g. e. , s.261.

¹³ İlber Ortaylı, *Mahalli İdareler*, s.37-38.

¹⁴ Musa Çadırıcı, *Ord. Prof. Yusuf Hikmet Bayur'a Armağan*, s.262.

Ankara eyaletine bağılı Yabanabad kazası müdürü Mustafa, 1842 yılı vergi gelirlerinin geriye kalanından topladıklarını zimmetine geçirmiştir. Halk durumu öğrenince hükümet merkezine başvurmuş, gerekenlerin yapılmasını istemiştir. Bunun üzerine başta müdür olmak üzere kaza ileri gelenleri ve muhtarlar Ankara Eyalet Melisi'ne çağrılarak soruşturma ve yargılama yapılmıştır. Yapılan inceleme sonucunda müdürün 1842 yılı vergisinden bir yük otuz sekiz bin elli dokuz kuruşu zamanında gerekli yerlere teslim etmediğı anlaşılmıştır. Meclis Mustafa Ağa'yı görevden alarak zimmetine geçirdiğı parayı hazineye iade etmesini kararlaştırmıştır. Kural gereğı karar onaylanmak üzere Meclis-i Vala'yı Ahkâm-ı Adliye'ye gönderilmiştir. Ankara Eyalet Meclisi'nin aldığı bu karar onaylanmış, ayrıca adı geçen müdürün altı ay süreyle Tokat'a sürgün edilmesi yerinde görülmüştür. Bir başka örnekte ise; Konya Eyaleti'ne bağılı Hadım kazası müdürü Mehmet Efendi, Tanzimat'ın yasakladığı adlarla halktan vergi adı altında para topladığı için Konya Meclisi'nde yargılanmıştır. Yapılan işlemlerde zimmetine toplam on üç bin yüz yetmiş sekiz kuruş geçirdiğı ortaya çıkmıştır. Hapsedilen müdürün yerine Eyalet Meclisi'nce başkası getirilmiştir.¹⁵

Muhassıllık kaldırılrsa da meclisin yetkilerinin değışmeden çalışmaya devam etmesi devletin taşra idaresinde meşveret ilkesine olan bağılılığını göstermektedir. Bu düşünce doğrultusunda taşrada ilk kez valinin başkanlığında kurulacak olan meclisler, görevliler ile halk arasında çıkan anlaşmazlıkları çözmek, yöneticileri denetlemek, vergi gelirlerinin zamanında toplanmasına yardımcı olmak ve görevini kötüye kullananları yargılamak gibi işleri yerine getirecekti. Bu yapılanma sonucunda 1842-1849 yılları arasında Memleket Meclisleri'nin önemli etkileri oldu. Valilerin yetkilerinde de değışiklikler yapılsa da Muhassıllık Meclisleri'nden de 7 yıllık gibi tecrübeden sonra istenilen netice alınamadı. Vergi toplanmasındaki yolsuzluklar eskisi gibi devam etmekteydi. Bundan dolayı 1849 yılında ülke yönetiminde yeniden bir düzenlemeye gidildi. Meclisi Vala'da hazırlanan ve Sultan Abdülmecid'in onayını alarak 1 Ocak 1849 yılında 68 maddeden oluşan Eyalet Meclisleri Talimatnamesi yürürlüğe girdi.¹⁶

Bu talimatname içerisinde olan bazı konular şunlardır: Vali, defterdar, hâkim, müftü ile halktan seçilecek üç müslüman ve gayrimüslimlerin birer temsilcileri eyalet meclisini oluşturacaktı. Meclis toplantıları için eyalet

¹⁵ Musa Çadircı, *Tanzimat Sürecinde Türkiye (Ülke Yönetimi)*, Ankara 2007, s.236-237.

¹⁶ Özgür Yılmaz, a. g. e. , s.266.

merkezinde bir daire ayrılacak Cuma günleri dışında her gün toplantı yapılacaktı. Yönetim ve yargı görevleri olan önemli sorunlar görüşülürken bütün üyeler hazır bulunacaktı. Önemli toplantılar haftada en az 2 kez yayınlanacaktı. Yönetim ile halkın güvenlik ve refahını ilgilendiren konularda bundan böyle gönderilecek her türlü emir, ferman, uyarı ve açıklamalar meclislerde açıkça okunacaktı. Kaymakam, hâkim, kaza müdürü ve diğer görevlilerin kurallara uygun hareket edip etmedikleri araştırılacak ve halka zulmetmeleri önlenecekti. Kolluk kuvvetlerinin halktan bedelsiz yem ve yiyecek almamaları, yol posta ve derbentlerin güvenliğini sağlamaları gerektiğini bildiriyordu. Hazine gelirlerinin miktarı ve nerelerden sağlandığı gösterilecekti. Vergi gelirlerini ihaleye çıkarma zamanı geldiğinde İltizama verilecek gelirler aynı yöreden olan mültezimlere verilmeyecekti. İltizam defterlerinin birer sureti mecliste kalacak, diğer sureti Maliye Nezareti'ne gönderilecekti. Toplanan gelirlerin mal sandığına yatırıldığına ilişkin defterdarın vereceği imzalı senetler meclis özel defterine kaydedilecek ve meclis başkanına imzalatılacaktır.¹⁷

1849 Talimatnamesi'ne göre vali derecesinde biri ile valinin aynı yerde olması bazı sorunlar doğurmak ile birlikte Meclis başkanına ödenen aylık da mali bir yük getirdi. Valilerin yetkilerinin bu şekilde kısıtlanması sıkıntıların artmasına ve birçok yerlerde asayişin bozulmasına sebep oldu. Bu süreçte yaşanan en önemli sorunlarından birisi de maaş meseleydi. 1852 yılında çıkarılan bir fermanla valilerin yetkileri genişletildi. Kaza nahiyelerinin idari meclis azaları, zabıtanlar, muhassıllar ve mal mülk müdürlerinin idaresi valilere verildi.¹⁸

1849 tarihli Eyalet Meclisleri hakkındaki Talimat sadece meclis yapısını içermekle kalmayıp, Osmanlı taşra idaresindeki yöneticilerinde vazifelerinin içerikleri düzenlemiştir. Eyalet ve sancak meclislerinin şekli, görevi ve idarecilerin çalışma usüllerinin bulunduğu bu talimat ile meclisler, kurulmuş oldukları birimde Tanzimat'ın tam olarak uygulanmasını sağlamak ve idari kadroyu denetlemek üzere hazırlandı. Talimatname de sancak meclislerinin sorumlulukları dâhilinde bulunan yerlerin ve küçük normal işlerinin dışında kalınan noktaları eyalet meclisine sevk edecekti. Bu talimatname ile taşrada görevli bulunan valilerin yetkilerinin karşısına bir güç olarak çıktı.¹⁹

---

¹⁷ Musa Çadircı, *Ord. Prof. Yusuf Hikmet Bayur'a Armağan*, s.271-273.

¹⁸ Özgür Yılmaz, a. g. e. , s.267-268.

¹⁹ Erkan Tural- Selim Çapar, a. g. e. , s.98-99.

1852 yılında Babıali hem sorumluluğunu fiili hale dönüştürmek hem de sorunların sürekli olarak İstanbul'a aktarılmasından kurtulmak için valilere daha fazla otorite tanınması gerektiğinin farkına vardı. O yıl içerisinde çıkarılan bir fermanla valilere kendi etrafındaki memurları ve eyaletin sosyal alt birimlerini daha çok denetlenmesi sağlandı. İdari otoritelerin Âdem-i Merkezileşmesi yönündeki eğilim 1858 Nizamnamesi ile sürdürüldü. Buna göre valinin idari sorumlulukları daha da arttırmak suretiyle onu merkezi hükümetin bütün yetkili makamlarının yerel temsilcisi konumuna yükseltti.²⁰

Islahat Fermanı'nı izleyen yıllarda özellikle Balkanlarda (Bosna- Hersek, Sırbistan, Niş) ve Suriye, Lübnan gibi bölgelerde ayaklanmalar yavaş yavaş ortaya çıkmaya başladı. Rumeli bölgesinde isyanlar giderek yaygınlaştı. Rusya burada Slav asılları kışkırtıyor, ayrılıkçı hareketleri destekliyor ve bunların Bab-ı Ali karşısında hamiliğini yapıyordu. Öte yandan, Müslümanlarda Bosna- Hersek, Suriye ve Lübnan'da ayaklanmıştı. Niş'te çıkan karışıklıklar Avrupa devletlerinin müdahalelerine yol açtı. Sadrazam Kıbrıslı Mehmed Paşa, Rumeli vilayetlerini denetlemek üzere 1860 yılında Varna'ya gitti. Bu sırada Lübnan'da Dürziler ile Marunîler arasında anlaşmazlıklar ve çatışmalar meydana geldi. Olaylar Avrupa devletlerinin de müdahalesiyle bir iç sorun olmaktan çıkarak, uluslararası bir boyut kazandı. İngiltere Fransa, Avusturya, Rusya ve Osmanlı hükümetlerinin katılımıyla oluşturulan bir komisyon, 9 Haziran 1861 yılında Lübnan Nizamnamesi'ni hazırladı. Bu nizamname Lübnan'a neredeyse bağımsızlık statüsü tanıyordu. Hristiyanlar arasından seçilecek olan Mutasarrıfın, Suriye ve Beyrut'taki Osmanlı valililerinden bağımsız davranabilme yetkisi vardı. Bu durum Osmanlı İmparatorluğu'na parçalama yolunda görmek istedikleri yeni düzene bir örnek oluşturmaktaydı.²¹

Orta Doğu'da bu tür sorunlar ortaya çıkmışken Rumeli'deki vilayetlerde de sıkıntılar baş göstermeye başladı. Bu olayların artması Osmanlı Devleti'ni bir takım önlemler almak zorunda bıraktı. Devletin içinde bulunduğu zor durumdan dolayı Osmanlı devlet adamları yeni düzenlemeler yapmak için fikir alışverişine başladılar. Aslında sorun bellidir. Taşra idaresinde düzgün bir yönetimin

---

²⁰ Mustafa Gençoğlu, "1864 Ve 1871 Vilayet Nizamnamelerine Göre Osmanlı Taşra İdaresinde Yeniden Yapılanma", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S:2(1), s.31-32.

²¹ Mehmet Seyitdanlıoğlu, "Yerel Yönetim Metinleri III: Tuna Vilayeti Nizamnamesi", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, C.5, S.2, Mart 1996, s.67-81.

olmaması, yöneticilerin halka yapmış oldukları eziyet, rüşvet ve adaletin uygulanmaması halkın tepkisinin daha da büyümesine yol açtı. 1839-1864 yılları arasında yapılan bir takım düzenlemelerden başarılı sonuçlar alınmadı. Bunun nedenlerinden biri, gönderilen devlet adamlarının yetersizliği ve taşrada önemli mevkilerde bulunan kişilerle kurmuş oldukları yakın diyaloglardır. Bu yakınlaşmalar yeni düzenlemenin düzgün ve adaletli bir biçimde uygulanmasını engelleyip, halkın devlete olan inancını azalttı. Nizamname hazırlanmadan önce Osmanlı devlet adamları Rumeli'deki eyaletlere müfettişler gönderdi. Bu teftiş raporları incelenmek suretiyle bir özel komisyon kuruldu. Osmanlı devlet adamları toprak bütünlüğünü korumak, müslim ve müslüman olmayan milletlerin bir arada yaşamasını sağlayacak bir idare tarzını uygulamaya koymak istedi. Bu yeni düzenlemenin baş mimarı Mithat Paşa idi.

Bu doğrultuda çalışmalar yapmak üzere Ali ve Fuat paşaların liderliğinde ekipler kurulup eyalet merkezine yeniden teftiş heyetleri gönderildi. Teftiş heyetleri durumu yerinde inceledi.1863 yılına gelindiğinde hazırlıklar tamamlanmış genel çizgileriyle ortaya çıkan taslak o sıralarda Tuna bölgesinde bulunan Mithat Paşa'ya gönderilerek görüşleri alınmış ve orada uygulanması için gereğinin yapılması istendi. 1864 yılında bölgede Tuna Vilayeti adı ile yeni bir düzenleme yapılarak valilik Mithat Paşa'ya verilip ve yeni yönetmelik Tuna Vilayeti Nizamnamesi adı altında ilk defa uygulamaya konuldu.²²

Mithat Paşa Rusçuklu bir ailenin çocuğuydu. Yakın çalışma arkadaşları da Osmanlıcı ideolojiyi temsil ediyorlardı. Baş sekteri İsmail Kemal Bey Arnavutlu idi. Diğer yardımcıları Ermeni Odian Efendi, Hırvat asıllı Vasıf Kılıçyan ve Lefkoşalı Mustafa Efendiler idi. Paşa'nın sekreter ya kadrosu dışında asıl önemli yardımcıları, 1849 Polonya-Macar devrimine katılıp sonra ülkemize sığınan Polonyalı ve Macar uzmanlardı. Bunlar mühendis, teknisyen, haritacı ve zanaatkâr kadrosunu oluşturuyorlardı. İçlerinden Karol Brzozowski diye tanınan mühendis, Paşa'yı Tuna'dan sonra Bağdat'ta da izledi ve danışman olarak çok yardımları oldu.²³

---

²² Ayten Can Tunalı, "1869 Yılı Aydın Vilayeti Umum Meclisi Kararlarında İzmir Livası İle İlgili Sorunlar Ve Çözüm Önerileri", *Körfezde Zaman İzmir Araştırmaları Kongresi Bildiriler (10-11 Aralık 2009)*, İzmir 2010, s.455.

²³ İber Ortaylı, *Mahalli İdareler*, s.57.

1.2. 1864 Tuna Vilayet Nizamnamesi

1839 yılından itibaren başlayan yenileşme sürecinde Osmanlı merkezi yönetimi tarafından mülki yapının yeniden düzenlenmesi konusunda bir takım yenilikler yapıldı. II. Mahmut siyaseti doğrultusunda merkezi bir otoritenin korunmasına büyük çaba sarfetti. Taşra yönetimlerinde yeni bir düzene geçilirken bir yandan da, görev konularında ayrışmalara sahne oldu. Daha önceki yıllarda taşra yönetiminde tek söz sahibi olan hem idari hem askeri hemde vergi toplamaya yetkisini elinde bulunduran paşaların yerine valiler ve idari otorite, ulema ve adli otorite, muhassıllar- defterdarlar ve mali otorite olmak üzere 3 ayrı güç meydana geldi.²⁴

1864 yılında hazırlanan vilayet nizamnamesi ile Tuna bölgesi için hazırlanan nizamname 2 ayrı nizamnamedir. Bu iki nizamname arasında bazı farklılıklar vardır. Vilayet Nizamnamesinin 2. Maddesinde her vilayet idaresinin sancaklara bölünüp, sancakların başında mutasarrıf olacağı belirtilmesine karşın, Tuna Nizamnamesinin aynı maddesinde Vilayetin 7 sancağa ayrıldığı ve her sancakta bir kaymakam bulunacağı belirtiliyordu.1864 vilayet nizamnamesi, Tanzimat'tan sonra taşra yönetiminde yapılan ilk sistemli düzenlemelerdir. Fransız yönetim örgütlenmesi model olarak alan bu nizamnamede özellikle yönetsel bölünme alanlarında yeni bir düzenlemeye gidildi.²⁵

1864 Tuna vilayeti nizamnamesi ile Osmanlı imparatorluğu vilayet, liva(sancak), kaza ve köy olmak üzere yeni idari birimlere ayrıldı. Vilayetin başında vali bulunuyordu. Livada liva kaymakamı, kazada kaza müdürü, köylerde ise seçimle gelen muhtarlar bulunacaktı. Muhtarlık kurumu II. Mahmud zamanında kuruldu. Ayrıca vilayetin yönetiminde valinin başkanlığında toplanacak olan danışman meclisleri kuruldu. Vilayet İdare Meclisi, Liva İdare Meclisi, Kaza İdare Meclisi ve köylerde İhtiyar Meclisleri oluşturuldu. Vilayet İdare Meclisi Vali'nin dışında hâkim, mektupçu, defterdar ve hariciye memurlarından oluştu. Ayrıca müftü, gayri müslimleri temsilen ruhani liderleri ve bunların dışında halk tarafından seçilen ikisi müslim, ikisi gayri müslim üye olmak üzere 4 kişi halkı temsilen meclise katılırdı. Bu meclisler her kademede aynı

---

²⁴ Erkan Tural- Selim Çapar, a. g. e. , s.51.

²⁵ Selda Kılıç, "Tanzimat'ın İlanından 1864 Düzenlemesinin Uygulanmasına Kadar Geçen Dönemde Valilik Kurumu", *Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, Ankara 2009, C. 28, s.102-104.

şekilde teşkil edecekti. Meclislerin yanı sıra, hukuk, cinayet ve ticaret mahkemeleri de nizamname ile getirilen adalet organları olarak kuruldu.²⁶ Eyaletlere bağlı olarak kurulan Vilayet Umum Meclisleri eyalete bağlı sancakların her birinden seçilecek 4 'er üyeden oluşacak meclis valinin başkanlığında yılda 1 kez toplanacaktı. 40 gün sürecek olan bu toplantıda vilayet sınırları içerisinde bulunan devlet yolları ile kaza ve köylerin özel yolların onarımı, bakımı ve yapım işleri görüşülecek, halkın dilek ve şikâyetleri ticaret ve benzeri konular konuşularak önlemler üzerinde durulacaktı. Alınan kararlar yazılı olarak Hükümete bildirilecek, Meclisi Vala'da görüşülüp verilecek kararlar doğrultusunda uygulanacaktı.²⁷

Osmanlı taşra yönetimi bakımından önemli bir dönüm noktası olan Vilayet Nizamnamesi zaman içinde tüm ülkede uygulamaya geçilecektir. Tuna vilayetinden snra Suriye, Bosna, Edirne, Halep, Trablusgarb ve Erzurum vilayetleri kurularak, nizamnamenin getirdiği kurallar bu bölgelerde uygulandı. Yeni vilayetzamnamesi 1867 yılına kadar ismini verdiğimiz yeni kurulan illerde uygulamaya konuldu. 1867 yılına kadar gelen süreç içerisinde sancakların başındaki yöneticiler bakımından farklılıklar söz konusudur. 1864 vilayet nizamnamesinde yer alan sancak idaresinin mutasarrıflara verildiği ifade edilse de bazı vilayetlerde gerek Tuna gerekse Bosna vilayetinde sancaklar kaymakamların idaresine bırakıldı. Vilayet nizamnamesinin öncelikle uygulandığı yedi vilayetten Suriye'de Kudüs Sancağı, Trablusgarp'ta Bingazi ve Erzurum'da Kars sancaklarında mutasarrıf olup, bu vilayetlere bağlı diğer sancaklar kaymakam tarafından yönetilirdi.²⁸

Mithat Paşa sermayenin temininde karşılaşılan aksaklıkları göz önüne alarak bunların tertip şekli oluşacak sermayenin idaresi, faydalanma ve elde edilecek karın harcama şartlarını belirleyen Memleket Sandıkları'nın Suret-i Tertib-i Hakkında Layiha'dır'' başlığı taşıyan 20 maddelik bir tarifname kaleme almış, bunu ilgili kazalara gönderdiği gibi Babıali'ye de bir mazbata ekinde sunmuştur. Bu layiha Meclis-i Vala'da kabul edilmiş 7 Şubat 1865 tarihinde padişah idaresi ile de resmen Menafi Sandıklarının kurulması kabul edilmiştir. Sandıkların zamanla gelişerek sermayenin çoğalmasıyla muameleleri arttığından bu tarifnamede bazı değişiklikler yapılmıştır.

²⁶ Mehmet Seyitdanlıoğlu, *Tuna Vilayet Nizamnamesi*, s.67-81.

²⁷ Musa Çadircı, *Osmanlı Ülke Yönetimi*, s.1160.

²⁸ Erkan Tural- Seliim Çapar, a. g. e. , s.101.

Tuna Vilayeti'nden başka Osmanlı Devleti'nin tüm vilayetlerinde Memleket Sandıklarının kurulması için bu layihanın bazı maddeleri genelleştirilmiş ve 9 madde daha ilave edilerek 19 Temmuz 1867 yılında uygulamaya konulmuştur. Mithat Paşa Tuna vilayetindeki iskân konusuna da büyük bir önem verdi. Çerkes ve Tatar Muhacirler bölgeye faydalı olacak bir şekilde yerleştirilerek üretime katkıları sağlandı. Bunun yanında Niş, Rusçuk, Sofya'da Müslüman ve Müslüman olmayan öksüz ve yetim birçok çocuk için ıslahhaneler yapıldı. Bunlara bir de el sanatları öğretilerek üretime katkıda bulunmaları sağlandı. Haberleşme alanında da çok önemli olan telgraf hattı 17 Temmuz 1866'da döşendi. Vergi konusunda verginin zamanında toplanması amacıyla Tahsildarlık kuruldu. Tahsilat taksitlere bağlanmış halka verdikleri vergiler için bir ve beş kuruşluk makbuzlar verildi. 1865 senesinde bütün vergi gelirleri toplanmış gelecek seneye tek bir kuruş vergi bırakılmadı. Bütün bunlar sonucunda vilayetin yıllık gelirlerinde büyük bir artış oldu. 1866 yılı itibariyle bir yıllık geliri 300.000 keseye çıktı.²⁹

Mithat Paşa, 3,5 yıllık Tuna valiliği sırasında 3000 km yol ve 1400 köprü yaptırdı. Ahali komünal yardımlaşma içinde bayındırlık hizmetlerine katılıyor ve cemaat liderleri aracılığıyla ikna ediliyordu. Meclislerin üyeleri ve memleket eşrafından yardım toplanıyordu. Mithat Paşa Niş'te vali iken de ilk işi o yerin Müslüman ve Hristiyanların ileri gelenleriyle anlaşıp, vilayetin yol ve diğer bayındırlık tesislerinin yapım ve onarımı için yardımlarını sağlamak olmuştur. Bab-ı Ali'nin tutucu çevreleri, Paşa'nın Tuna'daki yönetimini serbest ve muhtariyat hevesi olarak nitelendirdiler. Balkanlardaki gelişmelerden Rusya, Avusturya-Macaristan taraflarından da önlenmek istendi. Baskılar sonucu Bab-ı Ali Mithat Paşa'yı merkeze çağırdı ve Şura-yı Devlet reisliğine tayin etti.³⁰

Nizamname hazırlanmadan önce, Rumelideki eyaletlere müfettişler gönderildi. Meclis-i Vala'da yapılan hazırlıklar sonucunda 7 Kasım 1864 tarihinde Tuna Vilayet Nizamnamesi ilan edilmiştir.

Tuna Vilayeti Namıyla Bu Kerre Teşkil Olunan Da'irenin İdare-i Umumiyye ve Hususiyesine Ta'yin Olunacak Me'murlarının Suver-i İntihabiyeleriyle Veza'ifi Da'imesine Da'ir Nizamnamedir.

---

²⁹ Selda Kılıç, a. g. m., s.108-109.

³⁰ İlber Ortaylı, *Mahalli İdareler*, s.60.

İkinci Ordu-yı Hümayün Da'ire'sinin Edirne Eyaleti'nden başka mahalleri bir da'ire-i mülkiyye i'tibar olunacak ve bu da'ire Vilayet-i Tuna ismiyle yad olunacaktır.

1. Madde: İşbu da'irenin idare-i umumiyyesi mevaddı atide muayyen olan hey'et-i idareye muhavvel ve bu idare bir merkezde mukarrerdir.

2. Madde: İşbu da'ire-i idare-i merkeziyyenin bulunduğu sancakla beraber yedi liva'ya münkasım olarak her bir sancakda bir ka'immakamlık idaresi olup re'is-i liva olan şehir makarr olacaktır.

3. Madde: Her sancak müteaddid kazalara münkasım olarak her bir kaza dahi müdirlikdir. Her Kazanın baş kasabası müdir makarrıdır.

4. Madde: Her Kaz kuraya münkasım olup her kariyede aşağıdaki bendlerde beyan olunan veçhile bir idare-i belediyye olacaktır. Bazı kuranın içtima'ından hasıl olan küçük da'ireler hasbe'l mevki müstakil kaza olamayub diğerk bir kazaya ilhakan idare olunur ve bunlar nahiyeyi'tibar kılınur.

5. Madde: Kasaba ve şehirlerde la-ekall elli hane bir mahalle i'tibar olunub her bir mahalle bir kariye hükmünde bulunacaktır.

(Bab-b Evvel)

(İdare-i Umumiyye-i Merkeziyye)

(Fasl-ı Evvel)

(İdare-i Mülkiyye)

6. Madde: Vilayetin umur-ı mülkiyye ve maliyye ve zabtiyye ve politikiiyesinin nezareti ve ahkam-ı hukukiyyenin icraati taraf-ı eşref-i hazret-i padişahiden mansub bir valiye muhavvel olup vali-i vilayet kaffe-i evamir-i devletin tenfizine me'mur olduğu gibi ta'yin olunan me'zuniyyet hududu dahilinde ahkam-ı dahiliyye-i vilayeti icraya me'murdur.

7. Madde: Vilayetin umur-ı maliyye ve hasbiyyesi vilayet muhasebecisi ünvanıyla bir maliye me'muruna muhavvel olup vilayetin kaffe-i msalih-i maliyyesine merci olarak kendüsü valinin maiyetinde olmakla beraber umur-ı

hesabiyyede Maliye Nezaret-i Celilesi'ne karşı doğrudan doğruya mes'ul olacaklardır.

8. Madde: Umur-ı maliyye ve hesabiyyede valiye a'id olan veza'if ile muhasebeciye a'id olan veza'if nizamname-i mahsüs ile ta'yin olunacak ve vilayetin umur-ı hesabiyyesi muhasebecisinin zir-i idaresinde olmak Maliye Nezaret-i Celilesi tarafından ta'yin olunan usülde hareket eylemek üzere bir muhasebe kalemine ihale kılınacaktır.

9. Madde: Vilayetin umur-ı umumiyeye-i tahririyyesi vilayet mektubcusu ünvanıyla taraf-ı devletden mansüb bir me'mura muhavvel olub ve maiyyetinde bir tahrirat kalemi bulunub da'irenin kaffe-i mükatebat-ı resmiiyesi ve evrakın kuyudunun muhafazası bu vasıta ile icra kılınacak ve vilayetde bir matbaa olub mektubculuğun zir-i idaresinde bulunacaktır.

10. Madde: Ahkam-ı ahdiyye cereyanına ve umur-ı hariciyyeye bakmak üzere Nezaret-i Celile-i Hariciyye'nin intihabıyla taraf-ı devletden mansüb bir me'mür olub hükümet ile ecnebi me'mürlar beyninde ve anlara müteallik umurda şifahen ve tahriren vasıta-i muhaberat olacaklardır.

11. Madde: Vilayetde bir umur-ı nafia me'muru olub Umur-ı Nafia Nezaret-i Celilesi'nin intihabıyla taraf-ı Devlet-i Aliyye'den nasb ve ta'yin olunacak ve maiyyetinde bulunacak mühendislerle turuk ve maabir ve ebniyyeye müteallik mevaddın keşf ü müzakere ve icrasına me'mür olacaktır.

12. Madde: Ziraate ve teshil-i idare-i ticarete ve mahsulat ve ihracat ve idhalat-ı vilayetin takdir ve zabtına bakmak üzere bir me'mur olub bu dahi Ticaret ve Ziraat Nezaret-i Celilesi'nin intihabıyla taraf-ı devletden nasb ve ta'yin olunacaktır.

13. Madde: Valinin maiyyetinde bir idare meclisi olub işbu idare meclisi suret-i ta'yini fasl-ı sanide beyan olunacak müfettiş-i hükkam-ı şer'iyye ve muhasebeci ve mektucu ve hariciye müdiri ve üçü müslim ve üçü gayrimüslim ahaliden müntehib kimselerden mürekkeb olacak ve meclis-i idarenin riyaseti valide olub gıyabında me'murinden kangısı tensib ve ta'yin ider ise o vekalet ideceklerdir.

14. Madde: Meclis-i İdare, umur-ı mülkiyye ve maliyye ve hariciyye ve nafia ve ziraate da'ir mevaddın icraatine a'id olan müzakerata me'mur olub umur-ı hukukiyyeye müdahale itmeyecekdir ve işbu meclisin usul-i müzakeratı ve kararların suret-i icrası nizamname-i mahsus ile ta'yin olunacaktır.

15. Madde: Vilayetin Umur-ı zabtiyyesi umumen vali-yi eyaletin emri altında olarak işbu kuvvetin elviye ve kazaya taksimi ve icabına göre bir mahalden diğere nakli valinin emrine muhavveldir. Umumen kuvve-i zabtiyyenin miralayı derecesinde alaybeyi ünvanıyla bir büyük zabiti olub işbu zabit valinin emri altında olarak asakir-i zabtiyyenin nizamatını icraya me'murdur.

(Fasl-ı Sani)

(Umur-ı Hukukiyye)

16. Madde: Dahil-i vilayetde bulunan kaffe-i mehakim-i şer'iyyenin müfettişi ve merkez-i hükümeti-seniyyeye takdimi lazım gelen ilamat ve sa'ir vesa'ik-i şer'iyyenin mümeyyizi olmak üzere makam-ı celil-i fetvanın intihabıyla taraf-ı eşref-i hilafet-penahiden mansub bir müfettiş-i hükkam-ı şer'iyye olacaktır.

17. Madde: Müfettiş-i Hükkamın mehakim-i şer'iyye üzerine cari olacak ahkam-ı teftişiyeye ve sa'ir veza'ifi taraf-ı meşihat penahiden tasdir olunacak tenbihname ile ta'yin kılınacaktır.

(Meclis-i Temyiz-i Hukuk)

18. Madde: Vilayetde bir büyük melis-i temyiz-i hukuk olub derece-i saniyede elviye-i temyiz-i hukuk meclislerinin b'ade'l- ru'ye usulen ve kanunen istinafa mecbur olacakları veyahut eshab-ı hukukun kezalik usulen ve hukuken istinaf idecekleri dava-yı hukukiyyeyi rü'yet ve hükme me'mur olacaktır.

19. Madde: Vilayetin meclis-i temyiz-i hukuku müfettişi hükkamın riyaseti tahtında olarak suret-i intihabları beşinci babda beyan olunacak olan mümeyyiz namıyla üçü müslim ve üçü gayrimüslim altı a'zadan mürekkebe olacak ve işbu meclisde umurr-ı hukukiyyeye vakıf taraf-ı devletden mansub bir me'mur-ı mahsus bulunacaktır.

20. İşbu meclis-i temyiz-i hukuk evvelen ahali-i islamiyyeye a'id olub mehakim-i şer'iyede rü'yeti lazım gelen ve kezalik ahali-i gayrimüslimeye a'id olub idare-i ruhaniyyelerinde görülen dava-yı mahsusadan ve saniyen mecalis-i cinayatda tedkik ve rü'yet olunan davalardan ve salisen sarf-ı umur-ı ticarete müteallik olub mecalis-i ticaretde rü'yet olunan hususatdan gayri kanuni ve nizami fasl ü hasm olunacak daavinin rü'yet tedkikine me'murdur

21. Madde: Vilayetin meclis-i temyiz-i hukukunda fasl ve hükm olunan daavi, müfettiş-i hükkamın ve mümeyyizlerin mühürleriyle memhur mazabata ile valiye arz olunub vali-yi taraf-ı Devlet-i Aliyye'den me'zun olduğu derecede hükümlerini icra ile da'ire-i me'zuniyyetin haricinde olanlarını merkez-i hükümet-i seniyyenin tedkik ve emrine arz idecekdir.

(Meclis-i Cinayet)

22. Madde: Vilayetde bir meclis-i kebir-i cinayet olub derece-i saniyyede bulunan elviye cinayet meclislerinin usulen ve kanunen istinafa mecbur olacakları veyahud eshab-ı daavinin kezalik usulen ve kanunen istinaf idecekleri daavi-i cinayeti rü'yet ve hükme me'mur olacaktır.

23. Madde: Vilayetin meclis-i cinayeti kezalik müfettiş-i hükkamın riyaseti tahtında olarak suret-i intihabları beşinci babda beyan olunacak olan mümeyyiz namıyla üçü müslim ve üçü gayrimüslim altı a'zadan mürekkeb olacaktır ve işbu meçlide umur-ı kanuniyyeye vakıf taraf-ı devletden mansub bir me'mur-ı mahsus bulunacaktır.

24. Madde: Vilayetin meclis-i cinayetinde fasl ve hükm olunan daavi müfettiş-i hükkamın ve mümeyyizlerin mühürleriyle memhur mazbatalar ile valiye arz olunub vali taraf-ı Devlet-i Aliyye'den me'zun olduğu derecede hükümlerin icra ile da'ire-i me'zuniyyetin haricinde olanlarını merkez-i hükümet-i seniyyenin tedkik ve emrine arz idecekdir.

(Meclis-i Ticaret)

25. Madde: Kanun-ı ticaretin ta'yin itdiği şekil ve usulde olmak ve veza'if-i mürettibesini kanun-ı mezkurun ta'yin eylediği derecede ifa eylemek üzere bir re'is-i mahsus ile müteaddid a'zadan mürekkeb olarak vilayetin bir

meclis-i ticareti olacak ve işbu meclis sancaklar meclisi hükümlerini istinaf idecekdir.

26. Madde: Merkez-i vilayete merbut olan sancağın bir ka'immakamı ve sa'ir livalar gibi meclis-i idare ve meclis-i temyiz-i hukuk ve meclis-i cinayeti ve meclis-i ticareti olup işbu meclisler liva meclislerinin veza'ifini ifa eyledikten başka merkez livasına merbut kazanın kazaca olan umur-ı mülkiyye ve hukukiyyesini dahi rü'yet idecekdir. Merkez livasının ka'immakamı hususat-ı umumiyyede vali-i eyalete ianete me'murdur.

(Fasl-ı Salis)

(Vilayetin Umur-ı Hususiyyesi)

27. Madde: Vilayetde bir Meclis-i Umumi-i Vilayet olup beşinci babda suret-i intihabları ta'yin olunacağı veçhile iki müslim ve iki gayrimüslim olmak üzere her sancakdan intihab ve irsal olunacak a'zadan mürekkeb olacak ve iş bu meclisin riyaseti valide ve riyaset-i saniyyesi me'murinden valinin ta'yin ideceği zatda olacaktır.

28. Madde: İşbu meclis-i umumi senede bir def'a makarr-ı vilayetde ictima' idecekdir ve müddet-i içtima ve müzakeratı nihayet kırk günü tecavüz itmeyecetdir.

29. Madde: Meclis-i Umum-i Vilayet evvelen dahil-i vilayetde bulunan turuk-ı sultaniyye ve kaza ve kurada bulunan turuk-ı hususiyenin tesviyye ve muhafazası ve bu hususlarda elviye ve kaza ahalisinin müsted'iyyatının tedkik ve müzakeresi saniyen muhafaza-ı turuka da'ir hususatın mütaalası salisen umur-ı ziraat ve ticaretin tevsii ve teshiline da'ir keyfiyyatın müzakeresi rabian elviye ve kaza ve kura virgüllerinin t'adil ve tesviyesine da'ir hususatın mütaalası maddelerine me'murdur.

30. Madde: Her sancakdan gelecek me'murlar ol sancağın umumen ve her kazanın hususen arz idecekleri müsted'iyyatı meclis-i vilayete tebliğ me'mur olup tebligatlarını kable'l-ifa valiye arz ile her kangı maddenin meclisde müzakeresini vali emr ider ise anın mevk'i-imumzakereye konulması lazım geleceği gibi menaif-i umumiyye-i vilayete a'id olup vali tarafından doğrudan doğruya ortaya konulan mevadd müzakere olunacaktır. Meclis-i Umumi yalnız beyan-ı

re'ye me'mur olub bunun icraatı hükümet-i seniyyeye a'id olacağından meclis-i umuminin müzakeresine me'mur olduğu hüsusatın kararını mutazammın olan mazbatalar vali tarafından merkezi hükümet-i seniyyeye arz ve tebliğ olunub müteaalik buyurulacak emr ve irade-i seniyye üzerine mevk'i-i icraya konulacaktır.

(Bab-ı Sani)

(İdare-i Umur-ı Liva'iyye)

(Fasl-ı Evvel)

(Umur-ı Mülkiyye)

31. Madde: Her sancakda oranın idare-i mülkiyye ve maliyye ve zabtiyyesinin nazırı ve mercii olmak üzere irade-i seniyye-i cenab-ı şahane ile mansub bir liva ka'immmakamı olub sancakça cerayan idecek kaffe-i evamir-i devletin vilayet tarafından alınacak vesaya ve tenbihatın tenfizine me'mur olduğu gibi ta'yin olunan me'zuniyyet hududu dahilinde ahkam-ı dahiliyye-i livayı icraya me'murdur.

32. Madde: Sancağın umur-ı maliyye ve hesabiyyesi Mal Müdürü nam e ünvanıyla vilayet muhasebecisi merc'i olmak ve maliye Nezaret-i Celilesi'nin intihabıyla taraf-ı devletden nasb olunmak üzere bir me'mura muhavveldir.

33. Madde: Umur-ı maliyye ve hesabiyyede ka'immakama a'id olan veza'if ile mal müdirine a'id olan veza'if nizamname-i mahsus ile tayin olunacak ve livanın umur-ı hesabiyyesi mal müdirinin zir-i idaresinde olmak ve vilayet muhasebecisi tarafından tesviye kılınan usulde hareket eylemek üzere bir mal kalemine ihale kılınacaktır.

34. Madde: Livanın umur-ı tahririyyesi Liva Tahrirat Müdürü namıyla taraf-ı devletden mansub bir me'mura muhavvel olub ve maiyyetinde bir tahrirat kalemi bulunub livanın kaffe-i mükatebat-ı resmiyyesi ve evrakın ve kuyudunun muhafazası bu vasıta ile icra kılınacaktır.

35. Madde: Ka'immakam-ı liva maiyyetinde bir idare meclisi olub makarr-ı ka'immakamı olan kazanın hakimi ve müfti-i belde ve ahali-i

gayrimüslimenin ruhanileri ve mal ve tahrirat müdirleri ve üçü müslim ve üçü gayrimüslim altı a'za-yı da'imiden mürekkebe olacaktır ve meclis-i idarenin riyaseti ka'immakamda olup gıyabında ka'immakam her kangısını ta'yin ve tensibi der ise o vekalet idecektir.

36. Madde: Meclis-i İdare umur-ı mülkiyye ve maliyye ve zabtiyye ve tahsiliyye ve nafia ve muaccelat ve tapu ve ziraate da'ir mev'ddin icraatına a'id olan umura me'mur olup umur-ı hukukiyyeye müdahale itmeyecektir ve işbu meclisin usul-ı müzakeratı ve kararlarının suret-i icrası nizanmae-i mahsus ile ta'yin olunacaktır.

37. Madde: Merkez-i livaya merbut olan kazanın bir müdiri olup daavisi liva meclislerinde rü'yet olunur müdir hem kazanın umur-ı mülkiyesine me'mur olacak ve hemde ka'immakama umur-ı umumiyyede iane idüb ünvanı ka'immakam muavin olacaktır.

38. Madde: Sancakda bulunacak zabtiye fırkasının amiri liva ka'immakamı olup validen alacağı emre göre bunları kazalara taksim ve ikame eyleyeceği misüllü lede'l-hace bir kazadan diğer kazaya asakir-i zabtiyyenin sevk ve ikamesine muhtedir olacaktır. Sancakda bulunan kuvve-i zabtiyyenin en büyük zabiti liva zabtiyyesinin amiri olup zabtiye nizamnamesine tevfikan liva ka'immakamının emri altında olarak hareket idecektir.

(Fasl-ı Sani)

(İdare-i Livanın Umur-ı Hukukiyyesi)

39. Madde: Her livada bir hakim olup nizami ve kanuni rü'yet olunan daaviden gayri mahkeme-i şer'iyyeye a'id olan davaların fasl ü hükmüne me'murdur. Hakim-i liva makam-ı celil-i fetvanın intihabı üzerine ba-irade-i seniyye-i şahane taraf-ı hilafet-penahiden nasb ve ta'yin olunur.

40. Madde: Re'is-i livada bir meclis-i temyiz-i hukuk olup bu meclis nizamden kaza temyiz-i hukuk meclislerinin rü'yet idemeyeceği veyahut kaza temyiz-i hukuk meclislerine bad'el-rü'ye eshabının istinaf idecekleri daaviyi rü'yet idecektir.

41. Madde: Re'is sancağın meclis-i temyiz-i hukuku hakimin riyaseti tahtında olarak suret-i intihabları beşinci babda beyan olunacak olan mümeyyiz namıyla üçü müslim ve üçü gayrimüslim altı a'zadan mürekkebe olacaktır ve işbu meclisde umur-ı hukukiyyeye vakıf taraf-ı devletden mansub bir me'mur-ı mahsus bulunacaktır.

42. Madde: İşbu meclis-i temyiz-i hukuk evvelen ahali-i islamiyeye a'id olub mehakim-i şer'iyyede rü'yeti lazım gelen ve kezalik ahali-i gayrimüslimeye a'id olub idare-i ruhaniyelerinde görülen daavi-i mahsusadan ve saniyen mecalis-i cinayatta tedkik ve rü'yet olunan davalardan ve salisen sırf umur-ı ticarete müteallik olub mecalis-i ticaretde rü'yet olunan hususatdan gayri kanuni ve nizami fasl ü hasm olunacak daavinin rü'yet ve tedkikine me'murdur.

43. Madde: Livanın meclis-i temyiz-i hukukunda fasl ve hükm olunan daavi hakimin mümeyyizlerin mühürleriyle memhur mazbata ile ka'immakama arz olunub, ka'immakama taraf-ı Devlet-i Aliyye'den me'zun olduğu derecede hükümlerinin icra ile da'ire-i me'zuniyetinin haricinde olanlarını merkez-i vilayetin tedkikine arz idecektir.

46. Madde: Kanun-ı Ticaret'in Ta'yin itdiği şekil ve usulde olmak ve veza'if-i mürettebesinin kanun-ı mezkurun tahdid ettiği derecede ifa eylemek üzere bir re'is-i mahsus ile müteaddid a'zadan mürekkebe olarak livanın bir meclis-i ticareti olacaktır.

(Bab-ı Salis)

(İrade-i Umur-ı Kaza)

(Fasl-ı Evvel)

(Umur-ı Mülkiyye)

47. Madde: Her kazadan umur-ı mülkiyye ve maliyye ve zabtiyyeye bakmak üzere taraf-ı devletden mansub bir müdir olub bunun birinci derecede mercii liva ka'immakamı olacaktır. Kaffe-i evamir-i devletin vilayet ve liva tarafından olan tenbihatin tenfizine me'mur olduğu gibi ta'yin olunan me'zuniyyet hududu dahilinde ahkam-ı dahileyeye-i kazayı icraya me'murdur.

48. Madde: Kazanın umur-ı maliyyesi ya'ni varidat-ı devletin tahsili merkez-i livaya irsali ve masarifat-ı mukanneninin ifası müdirin vazifesindedir.

49. Madde: Kazadan gerek umur-ı hesabıyye ve gerek umur-ı tahririyye bakmak üzere bir ve icabına göre iki nefere kaza katibi olacaktır.

50. Madde: Müdür-i Kaza maiyyetinde bir idare meclisi olup müdirlerin makarrı olan kazanın hakimi ve müfti-i elde ve ahali-i gayrimüslimenin re'is-i ruhanileri ve kaza katibi ve dört nefer a'za iş bu meclis-i iradenin a'zası olacak ve riyaseti müdirde bulunacaktır.

51. Madde: Madde-i anifede mezkur dört enfer a'zanın ikisi müslim ve ikisi gayrimüslim olmak üzere beşinci babda beyan olunan ka'ideyetatbikan intihab olunacaktır.

52. Madde: İşbu meclis-i idare kazaca umur-ı mülkiyye ve maliyye ve zabtiyye ve tahsiliyye ve nafia ve tapu ve ziraate da'ir mevaddın icraatine a'id olan umura me'mur olup umur-ı hukukiyyeye müdahale itmeyecektir ve bu meclisin usul-i müzakeratı ve kararlarının suret-i icrası nizamname-i mahsus ile ta'yin olunacaktır.

53. Madde: Kazada bulunacak zabtiye askerinin amiri müdir-i kaza olup sancak ka'immakamından alacağı emre ve zabtiye nizamnamesinde münderiç usule tevfikan bunları istihdam idecektir.

(Fasl-ı Sani)

(Kazanın Umur-ı Hukukiyyesi)

54. Madde: Her kazada bir hakim olup nizami ve kanuni rü'yet olunan daavidan gayrı mahkeme-i şer'iyyeye a'id olan fetvanın intihabı üzerine traf-ı eşref-i hiladet-penahiden nasb ve ta'yin olunur.

55. Madde: Her re'is kazada bir meclis-i daavi olup işbu meclis hakim-i kazanın riyaseti tahtında olmak üzere mümeyyiz namıyla ikisi müslim ve ikisi gayrimüslim dört a'zadan mürekkebe olacaktır ve bunlar beşinci babda mestur olan nizama intihab olunacaklardır.

56. Madde: İşbu meclis-i daavi evvlen ahali-i islamiyyeye a'id olub mehakim-i şer'iyede rü'yeti lazım gelen ve kezalik ahali-i gayrimüslimeye a'id olub idare-i ruhaniyyelerinde görülen daavi-i mahsüsadan ve saniyen umur-ı cinayete da'ir olarak cinayet meclislerinde tedkik ve rü'yeti iktiza iden hüsusatdan ve salisensırf umur-ı ticarete müteallik olub liva ticaret meclislerinde görülecek olan daaviden ma'ada kanuni ve nezami fasl ü hasm olunacak davaların ve cünha kabahat derecesinde olub me'zunıyyeti da'iresinde bulunan hususat-ı kanuniyyenin rü'yet ve tedkikine me'zundur.

57. Madde: Meclis-i Daavide fasl ve hüküm olunan daavi hakim-i kazanın ve mümeyyizlerin mührüyle memhur mazbata ile müdire bildülüb müdir dahi me'zun olduğu derecede hükümlerini icra ile da'ire-i mezuniyetinin haricinde olanlarını ka'immakama arz idecekdir.

(Bab-ı Rabi')

(İdare-i Umur-ı Kura)

58. Madde: Her karyede her sınıf ahali için beşinci babda beyan olunan usüle tevfikan kendülerinin intihabıyla ikişer muhtar olacaktır. Fakat bir karyede bir sınıf ahali yirmi haneden dun (az) ise ol sınıfın yalnız bir nefer muhtarı olacaktır.

59. Madde: Karye muhtaranı b'ade'l-intihab kaza müdirine bildirilerek anın emriyle ta'yin olunur.

60. Madde: Her karyede her sınıfın muhtaranı tahsil-i emval işinde ve hususat-ı sa'irede hükümetin vasıta-i icraiyyesi olub her karyece her sınıfa a'id olub bunlar için yapılacak nizam-ı mahsusaya göre hareket iderler.

61. Madde: Her karyede bekçi ve korucu ve sa'ir nam ile karye zabıtası işinde bulunan adamların idaresi karye muhtarlarına a'id olub bunlar için yapılacak nizam-ı mahsusaya göre hareket iderler.

62. Madde: Her karyede her sınıf ahali için en ziyade on iki kişiden ve en aşağı üç neferden ibaret birihıyyar meclisi olacaktır. İşbu a'zanın sureti intihabları beşinci babda ta'yin olunan ka'ideye tevfikan icra kılınacaklardır ve her

karyede ahali-i islamiyyenin imamları ve ahali-i gayrimüslimenin re'is-i ruhanileri kendü sınıflarının ihtiyar meclislerinin a'za-yı tab'iyyesinden olacaktır.

63. Madde: İhtiyar meclisleri a'id oldukları sınıf-ı ahalinin hisse-i virgüllerinin usulü üzere emr-i tevzi'ine nezarete ve karyece taharet ve nezafete ve teshil-i ziraate müteallik hususatı müzakereye ve kanunun ta'yin itdiği derecede sulhen tesviyye olunur daavi ve münazaat-ı cüz'iyyeninrü'yetiyle sulhen tesviyyeye me'zundur.

64. Madde: Bir karyenin umur-ı belediyyeye ve ziraate a'id hususâtından umuma dokunur bir madde olup da ahali-i karye sunuf-ı muhtelifeden mürekkeb ise her sınıfın ihtiyar meclisleri birleşerek müzakere iderler. İhtiyar meclislerinin rü'yete me'zun oldukları daavi-i sulhiyye sınıfları muhtelif ahaliye müteallik ve müddea veya müddea-aleyhin mensub oldukları ihtiyar meclislerinin a'zasından en ziyade on iki ve en aşağı altı a'za içtima iderek tesviyye ve rü'yet iderler. Meclis-i sulhda bulunacak a'za müddea veya müddea-aleyhin mensub oldukları sınıfdan aded-i müsavide olacaktır. Ya'ni müddeanın sınıfında kaç a'za bulunacak ise müddea aleyhin mensub olduğu sınıfdan dahi ol kadar a'za bulunacaktır ve da'ima muhtarların en müsinni ihtiyar meclislerine riyaset idecektir.

65. Madde: Muhtarının yeddlerine gerek hükümetçe vasıta-i icra olacakları mevadda ve gerek karyeye da'ir umur-ı dâhiliyyeye da'ir ta'limat virilecektir. Ve muhtarının umur-ı maliyyeye da'ir muamelelerine sınıflarında bulunan ahali mütekeffil ve zamin olacaklardır.

66. Madde: Muhtarlar hükümetçe bir kabahati zuhur ider ise azl olunacağı misüllül ihtiyar meclisleri tarafından talep vuku'uyla dahi azl olunabilirler.

(Bab-ı Hamis)

(Fasl-ı Evvel)

(Kurada Cereyan İden Usul-i İntihabiyye)

67. Madde: Her karyenin onsekiz yaşından yukarı ve karyede eshab-ı alakadan ve tebaaa-i Devlet-i Aliyye'den olan ve laekall doğrudan doğruya senevi

devlete elli guruş virgü viren her bir sınıf ahali si senede bir def'a karyesinden içtima iderek sınıfları muhtarlarıyla ihtiyar meclisleri a'zasını intihab iderler.

68. Madde: Muhtar ve ihtiyar meclisi a'zası keزالık eshab-ı alakadan ve tebaa-i Devlet-i Aliyye'den olub la-ekall otuz beş yaşında bulunan ve doğrudan doğruya la-ekall senevi devlete yüz guruş virgü viren kimseden olması mukarrerdir.

69. Madde: Beher sene karyede intihab olunan muhtar ve ihtiyar meclisi a'zanın mühür veya işaretleriyle ba-varaka müdir-i kazaya beyan ve tebliğ olunacaktır.

70. Madde: Karye muhtar ve ihtiyar meclisleri a'zası bir sene için intihab olunacaklar ise de ale'd-devam tekrar intihabları ca'iz olacaktır. Muhtarlardan birinin altmış altıncı maddede muharrer olan suretlerinin biriyle azli lazım gelüb de veyahut vefat idüb de yeri münhal kaldıkda o ihtiyar meclisleri a'zasından fevt olanlar oldukda karyece intihaba selahiyyeti olanlar fevkalade olarak içtima ile usulü üzere diğerini intihab iderler.

(Fasl-ı Sani)

(Kazada Olan Usul-i İntihabiyye)

71. Madde: iki senede bir kere kezada müdir ve hakim ve müfti ve hakim ve ahali-i gayrimüslimenin her sınıfdan re'is-i ruhanileri ve kaza katiblerinden mürekkeb bir cem'iyet tefrik yapılub işbu cim'iyetde gerek re'is-i kaza ahalisinden olsun ve gerek kurada mütemekkin bulunsun senevi la-ekall yüz elli guruş virgü viren tebaa-i Devlet-i Aliyyeden ve otuz yaşını mütecaviz kimselerden olmak ve mümkün olduğu mertebe okur yazar olanlar tercih kılınmak üzere evvelen a'zalık için intihab olunacak kesân adedinin üç misline müsavi olarak nısfı müslim ve nısfı gayrimüslim mütenevvi ise anların sınıfları beyninde taksim kılınmak üzere ilk senede on iki ve sonlarında altışar kimse ve saniyen meclis-i daavi için intihab olunacak kesânın adedinin üç misline müsavi olarak nısfı müslim ve nısfı gayrimüslim olmak ve gayrimüslim sınıfı dahi ol kazada bulunan gayrimüslim mütenevvi' ise anların sınıfları beyninde taksim kılınmak üzere ilk senede on iki ve sonraları altışar kimse tefrik olunacaktır.

72. Madde: Bend-i sabıkda ta'yin olunan suretlerle tefrik olunacak kimselerin esamisi işbu nizamnameye merbüt olan nizamnamesine tatbikan yapılacak varaka-i matbua balasına tahrir vezeylinde muharrer ilm ü haber ibaresi ziri kaza mührüyle tamhir olunarak her bir karyede irsal olunacaktır. İşbu varaka karyeye geldikde ihtiyar meclislerinin içtimayıyla yapılacak umum meclisinde kıraat olunarak kazada tefrik olunacak zevatdan a'za ve mümeyyiz olacakların adedlerinin iki misline müsavi kimseleri ya'ni bu veçhile tefrik olunub intihaba arz olunan on iki adamın içinden sekiz neferi bi't-emyiz ilm ü haber zeylineb'ade't-tahrir zirde olan ibareyi temhir ile kazaya göndereceklerdir.

73. Madde: İşbu ilm ü haberlerden başka kazada icra olunacak tefrik için ol meclisde bulunan kesianın bir mazbata yapub bi't-emhir meclis-i idarede hıfz idileceği misüllü karyede yapılacak usul-i intihabiyyeyi mübeyyen bir mazbata tanzim ile ziri ihtiyar meclisleri a'zası taraflarından bi't-temhir meclisde hıfz idilecektir.

74. Madde: Kuranın intihab varakaları kazaya geldikde tefrik cem'iyetinde bulunmuş olan zevat içtima' ile kazır oldukları halde kaza katibi ma'rifetiyle kuranın intihab varakaları rü'yet olunarak mukaddem tefrik olunmuş olan a'zanın her sınıfdan ara-yı kurada ekalliyetde bulunmuş olan bir sülüsü çıkarılarak bu halde ekserriyyeti cam'i olan bakiyyesi hükümetin intihab ideceği kimselerin iki misline müsavi olacağı cihetle bunlar için bir mazbata yapılarak ka'immaka-ı livaya göndereceklerdir ve her karye bir re'y i'tibar olunub en ziyade karar re'yini kazanmış olan ekseriyyet kazanmış olur.

75. Madde: Kazaların intihabı livaya vasıl oldukda ka'immakam-ı liva kazanın intihab itmiş olduğu kimselerin içinden münasib gördükleri meclis-i idare a'zalığına ve meclis-i daavi mümeyyizliğine ta'yin ider. İşbu intihab ve ta'yin maddesinde ka'immakamın idare-i liva meclisine müracaat itmesi re'yine muhavveldir.

76. Madde: Ka'immakam-ı liva tarafından intihab ve ta'yin olunacak idare meclisi a'zası ve mümeyyizlerin me'müriyyetlerini mübeyyen birer buyruldu yazılıb kendülerine virilmek üzere müdirleri tarafından irsal olunacaktır.

(Fasl-ı Salis)

(Livada Olan Usl-i İntihabiyye)

77. Madde: Her livada ka'immakam ve hakim-i liva ve mal müdiri ve re'is-i liva olan şehirde bulunan müfti ve sunuf-ı gayrimüslimenin rü'esa-yı ruhanileri ve tahrirat katibinden mürekkeb bir Cem'iyet-i Tefrik yapılub livada üç müslim ve üç gayrimüslimden ta'yin olunacak altı kimsenin sınıfına göre üçer misli olmak üzere re'is-i livadan ve gerek mülhak kazalar ahalisinden olsun on sekiz kişi tefrik olunub ve temyiz-i hukuk meclisi için dahi yine bu ka'ideye tatbik ile tensib olunacak zatlar ayrılub kaza intihabında ittihaz olunan usule tatbikan matbu' varaka ile kazalara gönderilerek her kazanın meclis-i idaresi ile meclis-i daavisi bi'l-ictimâ' bunlardan livada a'za ve mümeyyiz olacakların adedleri iki misline müsavi zevatın intihab ile intihab varakasının zeyline tahrir ve cümle tarafından temhir ile livaya gönderilecektir.

78. Madde: Kazanın intihab varakaları re'is-i livaya geldikde tekfrik cem'iyetinde bulunmuş olan zevat içtima' ile hazır oldukları halde tahrirat katibi ma'rifetiyle kazaların intihab varakaları rü'yet olunarak mukaddem tefrik olunmuş olan a'zanın her sınıfından ara-yı kazada ekalliyetde bulunmuş olan bir sülüsü çıkarılarak bu halde ekseriyeti cami olan ma-bakiyesi hükümetin intihab ideceği kimselerin iki misline müsavi olacağı cihetle bunlar için bir mazbata yapılarak valiye gönderilecektir. Her kaza bir re'y i'tibar olunub en ziyade kaza re'yini kazanmış olan ekseriyet kazanmış olur.

79. Madde: Kazaların intihabı livadan merkez-i vilayete vasıl oldukda vali iş bu intihab olunan kimselerin içinden münasib gördüklerini a'zalık ve meclis-i temyiz mümeyyizliğine ta'yin ider işbu intihab ve ta'yin maddesinde valinin meclis-i idare-i merkeziyyeye müracaat itmesi re'yine muhavveldir.

80. Madde: İntihab ve ta'yin olunacak a'za ve mümeyyizlerin me'muriyetlerini mübeyyen vali tarafından birer buyruldu yazılıb kendülere virilmek üzere ka'immakamlar tarafına irsal olunacaklardır.

(Dördüncü Fasl)

(Merkez-i Vilayet İçün Olan Usul-i İntihabiyye)

81. Madde: Merkez-i vilayetde meclis-i idarenin a'za-yı tabiiyyesi olan müfettiş-i hükkam ve muhasebeci ve mektubcu ve meclis-i hukuk ve meclis-i cinayetde bulunan davi me'murları ve merkez-i vilayetde bulunan müfte ve kadı ve milel-i gayrimüslime rü'esa-yı ruhaniyyeleri, valinin riyaseti tahtında olarak bir

meclis-i tefrik teşkiliyle orada gerek merkez-i vilayet merkez-i liva olan şehirler ve gerek re'is-i liva olan kasabalar ahalisinden olub tebaa-i Devlet-i Aliyye'den ve senevi la-ekall beş yüzguruş doğrudan doğruya devlete virgü viren ve vilayetçe erbab-ı temyiz ve i'tibardan olan okur yazar kimselerden yine a'za ve mümeyyizlerin adedlerinin üç misline müsavi olarak zatların intihab ile re'is-i livalara irsal olunub liva ve kaz, a'za ve mümeyyizlerin usul-i intihablarına tatbikan livalarda tefrik olunacak zevatların mazbataları merkez-i vilayete vurudlarında vali tarafından nisbet-i mukarresine tatbikan intihab olunacak zatların esamisi Bab-ı Ali'ye arz ve inha ile bunların me'müriyyetleri makam-ı sadaretden yazılacak tahrirat ile tasdik kılınacaktır.

82. Madde: Beher sene merkez-i vilayetde içtima-ı mukarrer olan meclis-i umumi için merclis-i mezkurun zaman-ı içtima'ından bir mah mukaddem her livanın havı olduğu her bir kazanın dört nefer a'zası merkez-i Livada içtima ile gerek merkez-i liva ve gerek re'is-i kaza seknesinden a'zalık şera'itini ha'iz olan kimselerden üç kişi intihab idecekler ve bunlar ka'immakamın inhasıyla merkez-i vilayete irsal olunacaklardır. Meclis-i umumiyi intihab itmek için kazalardan gelecek aza her bir kazanın turuk ve maabir ve teshil-i ziraat ve ticarete ve hususat-ı sa'ireye da'ir meclis-i umumide müzakere olunabilecek kaza istid-alarını intihab olunacak meclis-i umumi a'zasına i'ta ve teslim ve o vasıta ile vali-i vilayete takdim ideceklerdir.

(Madde-i Mahsusa)

İdare meclisi a'zası ve daavi ve temyiz-i hukuk ve cinayet meclisleri mümeyyizlerin iki senede bir nısfı tebdil olunub yerine çıkanlar dahi be-tekrar intihab olunabilmesi ca'iz olmak şartıyla beher sene nısf-ı a'za hakkında yeniden emr-i intihab icra olunacaktır. Fakar meclis-i umumi a'zası sene-i sabıkada olanlar be-tekrar intihab olunabilmek şartıyla beher sene cümlesi yeniden intihab olunacaktır.

Fi 7 Cemade'l-ahir sene

1281 (8 Ekim 1864)

2. 1871 VİLAYET NİZAMNAMESİ

19. yüzyılda Osmanlı Devleti geniş kapsamlı bir modernleşme eğilimine girip bunun için ciddi adımlar attı. Bu yönde atılan en büyük adım olan 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı, değişim sürecine daha köklü bir yapı kazandırdı. Bütün alanlarda meydana getirilen bu yapılanma süreci, idari taksimatın merkezi bir yönetim ağı oluşturma amacıyla yeni baştan örgütlenmesi gibi bir sonuç doğurdu. Bu amaçla 1840 yılından itibaren idari taksimat farklı yıllarda yenilenip ve değişme sürecine girdi. Bazı eyalet ve vilayetler bu yeniden yapılanma için pilot bölge seçildi. Özellikle 1860'lı yıllarda imparatorluk Orta Doğu ve Balkanlarda iç sorunlar ve dış baskılarla çalkalanan eyaletleri yeniden teşkilatlandırdı. 9 Haziran 1861 tarihli Lübnan Nizamnamesi ve 7 Kasım 1864 Tuna Vilayet Nizamnamesi bu bölgelerin ıslahına ve iç-dış sorunların çözülmesine yönelik çıkarılan yönetmelikler olarak yeni bir idari yapılanma getirmek amacıyla çıkarıldı. Bu yönetmeliklerle getirilen yeni düzenin fonksiyonel olması ve özellikle 1864 yılında Tuna vilayetinin yeniden teşkilatlandırılmasıyla elde edilen olumlu sonuçlar üzerine 1867 yılından itibaren yaygınlaştırılmasına karar verildi.³¹

1867 yılındaki geniş uygulama 1864 statüsünde bazı değişiklikler yapmayı gerektirdi. Bu değişiklikler vilayetteki yönetim organlarının kuruluş biçimi ve yetkilerinden çok nizami mahkemelerin kuruluşu ve yargı örgütündeki değişikliklerden ileri gelmektedir. Buna göre Müfettiş-i Hükkam-ı Şer-iyeye adı verilen memurlar kaldırılıp, Meclis-i İdare'ler ve temyiz divanında onların yerini Merkez Naibleri aldı. 1864 Vilayet Nizamnamesindeki merkezîyetçi eğilim Ocak 1871 tarihli İdare-i Umumiyye-i Vilayet Nizamnamesi'nde daha da belirgindi. Gerçekte 1871 statüsü vilayet idaresinde iş bölümünü arttırmakla beraber yürütme alanında merkezi hükümetin kontrolünü de arttırmaktaydı. Buna karşılık vergi prolemi ve anlaşmazlıkların çözümü gibi konuları, Vilayet Umumi Meclisi ve Vilayet İdare Meclisi'ne bırakılıp, Vilayet İdare Meclisi gibi merkezi hükümet temsilcilerinin sayısının ve yetkilerinin üstün olduğu bir organ son karar haline getirildi.³²

1871 Vilayet Nizamnamesi idare tarihi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu nizamname çağdaş bir yönetim mekanizmasının gelişmesinde yerel

³¹ Mehmet Seyitdanlıoğlu, "Yerel Yönetim Metinleri Iv: 1871 Vilayet Nizamnamesi Ve Getirdikleri", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, C.5, S.5, Ankara1996, s.89-103.

³² İlber Ortaylı, *Mahalli İdareler*, s.63.

otoritenin devletin merkezi dışındaki idari mevkilere yayılmasında ve halkın bürokratik süreçlere katılımı, kendilerini daha iyi ifade edilmesinde bir dönüm noktası oldu. 22 Ocak 1871 tarihinde yayınlanan İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi ilan edildi. Bu nizamnameye bakacak olursak;

İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesidir.

(Mukaddime)

Vilayetin teşkilat-ı esasîyesi bin iki yüz seksen bir senesi şehr-i Cemade'l-ahiresinin yedisi tarihiyle müverrehan ilan kılınan nizamname ile t'ayin kılınmış ve mahakim-i nizamiye için nizamname-i mahsus vaz' ve te'sis edilmiş olduğundan işbu nizamname idare-i mahakimden bahs itmeyüb yalnız me'murin-i icraiyye ve mecalis-i idare ve belediyyeninve nevahi idarelerinin veza'ifini t'ayin ider.

(Bab-ı Evvel)

(Vilayetlerin Aksam-ı İdaresi Beyanındadır)

Birinci Madde: Vilayetler livalara ve livalar kazalara ve kazalar nevahiye ve nahiyeler karyelere münkasım olub idare-i umumiyesinin re'is ve merc'ii vali-i vilayettir.

İkinci Madde: Her ş'ube-i idarede bulunan me'mur vazife-i me'muriyyetince birinci derecede ma-fevkinde me'mur nezdinde mes'ul olub her me'mura derece-i ibtida'iycede rac'i olan mes'üliyyet dahi müteselsilen vali-i vilayete kadar münteha olur.

Üçüncü Madde: Vilayetin ş'ubat-ı idaresini terki iden me'murin-i icraiyye muavin ve defterdar ve mektubcu ve umur-ı ecnebiyye ve ticaret ve ziraat ve maarif müdirleri ve tarik eminleri ile defter-i hakani ve emlak ve nüfus ve evkaf idarelerinin re'isleri ve alay beyinden mürekkebdir. Liva idaresinin re'is ve mes'ülü mutasarrıf olub hey'et-i me'murin-i icraiyyesi muhasebeci ve tahrirat müdiri ve defter-i hakani me'murundan ve liva hey'et-i zabitesinin amirinden ibaretdir. Kaza idaresinin re'is ve mes'ülü ka'immakam olub hey'et-i me'murin-i icraiyyesi kaza katibleriyle defter-i hakani ve emlak ve nüfus ketebesinden ve kaza hey'et-i zabtiyyesinin amirinden ibaretdir. Nahiyeye idaresinin re'is ve mes'ülü

müdür olup idare-i zabitesi nahiyenin hey'et-i zabitesine muhavveldir. Karye idaresinin me'muru muhtarlar olup umur-ı hükümet ve zabitenin re'is ve mes'ülü zabita me'murudur.

(Bab-ı Sani)

(Merkez-i Vilayette Bulunan Hey'et-i Hükümet-i İcra'iyenin)

(Veza'if-i Me'muresi Beyanındadır)

(Fasl-ı Evvel)

(Valilerin Veza'ifi Beyanındadır)

Dördüncü Madde: Valinin veza'ifi umur-ı mülkiyye ve maliyye ve maarif ve nafia ve zabtiye ile umur-ı ceza'iyeye ve hukukiyyenin icraatından ibaret olmak üzere aksaam-ı muhtelif-i asliyye münkasımdır. Valinin gıyabında vali muavini ve vali muavini mevcut değilse me'murin-i merkeziyye-i vilayetten valinin münasıb göreceği zat vilayete vekalet ider.

(Kısm-ı Evvel)

(Valilerin Umur-ı Mülkiyyede Olan Veza'ifi)

Beşinci Madde: Vali olan kavanin ve nizam-ı müessisenin icraatına nezaret (kurulu düzen kanunların yürütülmesini), saniyen, bir kanun ve nizam hususu ile veya merkez-i devletin emir veya kararnamesi ile mukarrer olan mevaddı icra salisen, birinci derecede mutasarrıflar ile me'murin-i merkeziyye-i vilayetin ikinci derecede olanlar vasıtasıyla bi'l-cümle idare ş'ubeleri me'murların derece-i hareket ve muamelelerini teftiş ederek idarece muzırr(zararlı) olacak hata'at veya naka'ise muttali olduğu ve bu misüllü ahval-i ga'ilelerinin me'muriyetlerinden teb'aidini müstelzem bulunduğu halde me'mur-i muhtinin azli tedabirini ittihaz, rabian, me'mur-ı m'azulün sebep-i azli bir cinayet veya cünhaya mebni ise me'murin muhakemesi inzamnamesine tatbikan kendüsünün taht-ı muhakemeye alınması hakkında emr i'ta, hamisen, inde't-teftiş müşahade edeceği hata veya noksan failinin azlini mucip derecede değil ise vak'i olan hata veya noksan failinin azlini mucip derecede değil ise vak'i olan hata veya noksanı idare-i dahiliyyesinde tashih ve idare-i hariciyyesinde tashihini mutasarrıflara havale

eyler ve me'murin-i mülkiyeden intihab ve nasbları vilayata muhavvel olanları nizamname-i mahsusuna tevfikân intihab ider ve mecalis-i nevahiyenin zaman-ı içtim'alarını t'ayin ile bunların kararlarını liva mutasarrıfları vasıtasıyla kendüsünden istizan olunan mevaddan nizamât-ı umumiyye ile vilayat kuvve-i icra'iyyesinde müteallik olanlara me'zuniyyet i'ta idüb Bab-ı Ali'den muhtaç istizan olan mevadda alacağı ruhsata göre tebligat-ı lazımeyle icra eyler.

Altıncı Madde: Vali ve veza'if-i mukarrere-i mülkiyyesi haricinde zuhur idüb idare-i mülkiyeye taalluk iden mevaddan icrası Bab-ı Ali'nin inzıam-ı emrine muhtaç olanları esbab-ı mucibe ve suver-i icraiyyesini mutazammın mütalaaneler ile beraber arz ve hüsusat-ı adıyyeden mad'düd bulunanları doğrudan doğruya icra ider.

Yedinci Madde: Valiler da'ire-i vilayeti müddet-i teftişin her def'ası nihayet üç ayı tecavüz itmek üzere senede bir veya iki def'a devr ve teftiş iderler. Şu kadar ki, veka'i-i mühimme ilcasıyla suret-i fevkaladede bir teftişe lüzum görüldüğü halde bu madde müddet-i kaydından müstesna olub fakat böyle bir halin vuk'uunda derece-i lüzum ehemmiyeti icrası akabinde Bab-ı Ali'ye ihbar olunur

(Kısm-ı Sani)

(Valilerin Umur-ı Maliyyede Veza'ifi)

Sekizinci Madde: Evvela vilayetin kaffe-i varidat ve tekalifinin tahsilatına (öncelikle vilayetin bütün gelir ve vergilerin toplanmasına) saniyen, emval-i müstahsilenin idare-i umumiyyesine salisen, bunlardan neş'et idecek kaffe-i münazat ve ihtilafata rabian, umur-ı tahsiliyye me'murlarının hareket ve muamelat-ı umumiyyesine vali tarafından nezaret olunur.

Dokuzuncu Madde: Vilayetin idare-i maliye ve tahsiliyyesi ve hey'et-i tahiiyyenin tertib ve istihdamı nizamât-ı mahsusasına tabi olub taksim-i tekalifde zuhur idecek münazaat ve ihtilafat ve müsted'iyatın aksam-ı umumiyyesinde Meclis-i Umumi-i Vilayet'in ve aksam-ı hususiyyesinde mecalisi idarenin fasl-ı mahsusunda t'ayin olunan kava'ide tatbikan tahkikat ve arası istihsal olunduktan sonra tahkikat-ı vakıanın neticesi bila-vasıta veya bi'l-vasıta istifa olunan tekalifin nisbet-i umumiyyesine hâlel gelmeyecek sùretde t'adilini müstelzem olur ise doğrudan doğruya vali tarafından icra kılındıktan sonra sever-i icraiyye Maliye

Nezareti'ne tebliğ edilir. Nisbet-i umumiyyesinin tağyirine kara verilecek her nev'i tekalifin tağyir nisbeti ve bi'l-vasıa tahsil olunan varidatdan cüz'i ve külli bir meblağın terk veya affi lazım geldikde icrası her halde taraf-ı devletden istizana muallaktır

Onuncu madde: Umur-ı idare ve ihtiyacat-ı umumiyye-i vilayet için her vilayetin bütçesinde bahsus ve muayyen olan mebalığın haricinde cüz'i ve külli bir masrafa lüzum göründükde evvel emirde eshabın beyanıyla bu taraftan istizan olunacak ve me'zunıyyet-i resmiyye verilmedikçe bir akça sarf olunmayacaktır.

(Kısm-ı Salis)

(Valilerin Umur-ı Maarif ve Mevadd-ı Nafiada Veza'ifi)

Onbirinci Madde: Nizamat-ı mahsusası mucibince dahil-i vilayetde t'alim ve terbiye-i umumiyyenin ve ticaret ve ziraat ve sanayiin istihsal-i eshab-ı terakkisi ve turuk-ı umumiyyenin inşa ve t'amiri ve mevaki-i sahiliyyede liman ve rıhtımlar te'sis ve tanzimi ve cedveller küşadı ve nehir ve göllerin tathiri ve sıhhat umumiyyenin hıfzı ve arazi-i muattalanın i'marı veahval-i memleketin istatistik ka'idesi üzere tahkik ve cem' ve tedvini ve menafi-i umumiyye ve i'tibar ve idhar sandıkları ihdası ve hastahaneler ve şirketler ve fabrikalar küşadı maden ve ormanların tevfir-i menafi ve muhafazası birinci derecede valilere muhavvel olub bu veza'ifden her birinin ifası derece-i saniyede müteallik-i aleyhi olan da'ire ve idarelere havale olunur.

(Kısm-ı Rabi)

(Valilerin Umur-ı Zabitede Veza'ifi)

Onikinci Madde: Kuvve-i zabtiyyenin nizam-ı mahsus da'iresinde istihdam ve idaresiyle turuk ve maabirin istihsal-i emniyeti ve huzur ve asayiş-i ahalinin vikayesi ve alel-itlak kavanın ve nizamat-ı müessisenin t'ayini eylediği ahvalden dolayı devlet vememleket ve şahıs aleyhinde hareket edenlerin istisali ve emniyet-i belediye ve umumiyye hakkında her türlü teftişat ve tahkikatın icrası hususlarında vale mes'uldür.

Onüçüncü Madde: Valiler da'ire-i vilayetde devletin veya ahalinin hukuk ve emniyet ve menafini dahilen veya haricen ihlal idecek cüz'i ve külli bir hareket

zuhurunda öyle bir vak'anın münşa ve suret-i vuku'unu derece-i kuvvet ve şeklini derhal Bab-ı Ali'ye arz iderek tedabir-i külliyyede t'alimat-ı mukteziyyeye muntazır olurlar. Şu kadar ki, mes'uliyet-i asliyye i'tibariyle emniyet-i umumiyeye ve hususiyeye müterettüb olan kaffe-i tedabir-i muvakkatenin ittihaz ve icrasına ve ol halde ale'l- acele lüzumu tahakkuk edecek masarifin onuncu maddede münderiç olan takayyudatın haricinde ve kendü mes'uliyetleri tahtında olarak hemen ifasına me'zun olub fakar keyfiyeti bu tarafa derhal bildireceklerdir.

Ondördüncü Madde: Bir vilayetin asayişini ihlal edecek hadisat ve hareketda asakir-i zabtiyyenin iktidaröarı da'iresinde hariç olan kuvve-i vakia için efrad-ı nizamiyye istihdamı taht-ı mecburiyyetde görüldüğü halde vali tarafından eshab-ı mecburiyyetin beyanıyla asakir-i nizamiyenin en büyük zabıtine bir sened-i resmi i'ta olunduktan sonra kuvve-i mukteziyye-i askeriyye sevk ve istihdam kılınur.

(Kısm-ı Hamis)

(Valilerin Umur-ı Ceza'ıyye ve Hukukiyye İcratında Veza'ifi)

Onbeşinci Madde: Asayiş-i umumî veya hususiyi ihlal iden eşhas (genel ve özel güvenliği bozan kişiler) hakkında kanunen hükme selahiyyeti olan mahkeme tarafından bir hük-i kanuni I-hak olub da mehazir-i mülkiyye ve mahsusadan fevkalade bir hal sebebiyle Bab-ı Ali'den istizana taallikinde mahzur görünür ise ol hükmün valiler tarafından icrası ca'izdir. Fakat Eshab-ı mucibesini derhal Bab-ı Ali'ye arz itmek lazımdır.

Onaltıncı Madde: Merkez-i vilayet mehakiminin mevadd-ı cezaiyye ve hukukiyyeye da'ir verdikleri ilamatdan usul-i muhakemnin t'ayin eylediği kava'ide göre Dersaadet'e müracaatları icab itmeyenleri valileri tarafından icra olunur.

(Fasl-ı Sani)

(Vali Muavinlerinin Veza'ifi)

Onyedinci Madde: Vilayetin hükümet-i icra'ıyye-i umumiyyesine muavenet itmek veza'ifi vali muavinine aiddir. İşbu veza'if valinin fasl-ı evvelde münderiç veza'ifinden t'ayin ve irae ideceği her nev'i hususata muavenet itmak ve

deva'ir-i vilayetden valiye gelecek muharreratın ve valinin me'zun ideceğe sa'ir mekatib ve evrakın mütaalası ve müteallik oldukları da'ireye havalesi ile beraber havale ettiği evrak hülasaarını vilayet evrak idaresi vasıtasıyla valiye i'ta eylemek ve umur-ı dahiliyye-i vilayete a'id evrak üzerine makam-ı vilayete terettüb iden r'ey ve işaretine arz ve taallik itmek maddeleridir. İşbu muavinlik veza'ifinin diğer bir me'muriyet-i merkeziyyeye tevfiz ve ilave edilmesi dahi mücazır.

(Fasl-ı Salis)

(Defterdarların Veza'ifi)

Onsekizinci Madde: Defterdarların veza'ifi umur-ı maliyye-i vilayat nizamnamesinin t'ayin ettiği ahkâmın icraatından ibaret olub umum me'murin-i vilayetden umur-ı maliyece nizam ve kava'id-i hesabıyyeye Tefvik hareket etmeyenler olduğunda o misüllü nizam ve ka'ideye muhalif görünen halin derecesiyle ıslahı emrinde mütalaasını ve muhasebeci ve mal müdürilerinin intihab ve azilleri hakkında olan mülahazatını vali-i vilayete tebliğ ve ihtar ider.

(Fasl-ı Rab'i)

(Mektupcuların Veza'ifi)

Ondokuzuncu Madde: Mektubcunun veza'ifi vilayetin kaffe-i mükatebatının) idaresi ve kuyudunun cem' ve muhafazası maddeleri olub umur-ı tahriyyeyi ma'iyyetinde bulunan mektubi kalemi ve umur-ı kuyudıyyeyi vilayet evrak müdiri namıyla mansub olan me'mur-ı mahsus vasıtasıyla ifa ider.

Yirminci Madde: Matbaa-i vilayetin idaresi ve vilayet gazetelerine taraf-ı hükümetden suret-i resmıye ve gayri-resmıyede bir madde derç ve tahrir itdirilmesi lazım geldikde müsveddelerinin tanzim ve tedkiki mektubcuya muhavveldir.

Yirmibirinci Madde: Mektubcu mektubi-i vilayet kaleminden kaleme alınacak müsveddatı mektubi muavininin imzasıyla kabul ve kendisi rü'yet ve tashih veya re'sen tanzim itdiği kaffe-i müsveddata imzasını vaz' eyleyecektir.

(Fasl-ı Hamis)

(Umur-ı Ecnebiyye Müdürlerinin Veza'ifi)

Yirmiikinci Madde: Umur-ı ecnebiye müdirinin veza'ifi vilayetin umur-ı hariciyesinden dolayı valinin re'y ve emri tahtında olarak konsoloslarla muhabere ve mükâlemeden ve kendüsüne havale olunan mesalih-ı ecnebiyye hakkında ahkam-ı ahdiyye ve kava'id-i düveliyyeye müteallik mülâhazatını ve mütalaat-ı mahsusasını şifahen ve tahriren valiye tebliğ ve ihtar itmekden ibaretdir.

(Fasl-ı Sadis)

(Ziraat ve Ticaret Müdürlerinin Veza'ifi)

Yirmiüçüncü Madde: Ziraat ve ticaret müdirinin vazifesi evvela dahil-i vilayette her mahallin mevki-i coğrafisi ve kabiliyyet-i tabiiyesi icabınca mevadd-ı ziraiyyece fennen ve amlen iktiza edecek tanzimatı, saniyen, vilayetin terakki-i ticaret-i umumiyyesine a'id kaffe-i tedabiri tedkik ve keşf ve t'ayin ile tahriren valiye tebliğden salisen idhlat ve ihracat ve mevadd-ı ziraat-i vilayete müteallik tedkikat ve ma'lumatın zabt ve cem' ve tedvininden ve rabian, terakki-i ticaret ve ziraat hakkında olan icraata nezaretten ibaretdir.

Yirmidördüncü Madde: Ziraat ve ticaret müdiri yirmi üçüncü maddede münderiç ahval hakkında vuku' bulacak icraatının her sene nihayetinde bir fezlekesinin yapub Bab-ı Ali'ye takdim olunmak üzere vali-i vilayete i'ta eyler.

(Fasl-ı Sab'i)

(Maarif Müdürünün Veza'ifi)

Yirmibeşinci Madde: Maarif müdirinin veza'ifi vilayet Meclis-i Maarifine riyaset etmek ve vilayetin maarife müteallik mesalihi cariyesine ve ıslahat-ı mukarrerinin icraat-ı fiiliyyesine maarif nizamnamesi ahkâmının ve maarif nezaretinden alınacak t'alimatın tamami-i icrasına ve merkez-i vilayette bulunan mekteb ve kütübhanelerin ve ale'l-husus i'dadiyye ve mekatib-i sultaniyyeye ve aliyenin teftişine ve vilayet maarifi tahsisatının kaar ve nizamı da'iresinde sarf ve ist'imaline nezaret ve dikkat eylemek huşularından ibaret olub idare-i tahsisat bahsinde birinci derecede mes'üliyyet kendüsüne a'iddir.

Yirmialtınıcı Madde: Maarif müdiri bir sene içinde dahil-i vilayette terbiye-i umumiyyeye vak'i olan icraat ve ıslahatın fezlekesini yapub Bab-ı Ali'ye takdim kılınmak üzere valiye i'ta eyler.

(Fasl-ı Sanmin)

(Tarik Eminlerinin Veza'ifi)

Yirmiyedinci Madde: Tarik eminlerinin veza'ifi amele-i mükellefeyi evkat-i mukarreresinde celb ve cem'den tariklerin muhassetat ve sarfiyatını ve anlara a'id umur-ı hesabiye ve kaydiyyeyi idareden ve amele-i mükellefenin mahsul-i ameliyat ve bakiye-i hidematına ve bekaya-yı nadiyyeye da'ir defatiri vakt-i muayyeninde valiye i'tadan ve vilayet hendese idaresinin keşfiyyatına veyahut i'malata müteallik olan edevat sehab-ı istihzardan ve i'malatın hüsn-i cereyanı hakkında mütalaatını tahriren valiye tebliğden ve turuk-ı umumiyye ve hususiyyenin umur-ı feniyyesine ve me'mürin-i feniyye ve inşaiyyesinin idaresine da'ir olub nizamen icraatı veya nezareti vilayet baş mühendisine a'id olan mesalih haricinde her nev'i umur-ı idare-i turuku ifadan ibaretdir.

Yirmisekizinci Madde: Tarik emini yirmi yedinci maddede münderiç ahval hakkında vak'ı olacak icraatın her sene nihayetinde bir fezlekesini yapub merkez-i hükümete takdim itmek üzere valiye i'ta eyler.

(Fas-ı Tasi')

(Vilayet Defter-i Hakani Müdürlerinin Veza'ifi)

Yirmidokuzuncu Madde: Vilayet defter-i hakani müdirinin veza'ifi ale'l-ıtlak idare-i emlak ve arazi ve nüfus hakkında ve emlak ve arazinin muamelat ve tasarruf ve temlikı zımında me'i olan kavanin ve nezamat ve t'alimat ahkâmının teftiş ve icrası ve liva ve kazalarda bulunan me'murların muamelatına nezaretle içlerinden idarenin nizam-ı asliye ve hesabiyyesine muhalif hareket idenler olduğunda ıslahına müteallik olan mütalaasının ve şubat-ı idare me'murlarının intihab(seçimi) ve azilleri hususunun tahriren valiye tebliğ ve ihtarı maddeleridir.

Otuzuncu Madde: Defter-i hakani müdiri bir sene içinde veza'if-i me'muriyyetine a'id icraatın bir fezleke-i mahsusasını yapub vali-i vilayete i'ta eyler.

(Fasl-ı Aşır)

(Emlak ve Nüfus İdareleri Me'murlarının Veza'ifi)

Otuzbirinci Madde: Emlak ve nüfus me'murlarının veza'ifi nizam-ı mahsusası mucibince dahil-i vilayetde umum emlak ve onlara tabi olan şeylerin cins ve nev'i ve adedini ve varidat-ı seneviyye ve tekalif mertebesini havi olan kuyud-ı esasiyye-i mahalliyyenin idaresinden ve tekalifat-ı şahsiyye hülusalının evkat-ı muayene ve mukteziyesinde tanziminden ve tekalif ve umum nüfusa a'id kuyudun cem'ce tedvininden ve emlakın tağayyurat ve ferağ ve intikalatına ve nüfus-ı umumiyeye mevalid ve vefiyyat ve nakliyata a'id olan vukuat kuyudunun idaresine ve mürür tezkerelerine ve pasaportlara müteallik muamelata nezaretten ve fusul-ı atide beyan olunan ahkama göre mecalis-i idare kararlarıyla kendilerine a'id olacak mevaddı icradan ibaret olacaktır.

(Fasl-ı Hadi-i Aşir)

(Evkaf Müdürlerinin Veza'ifi)

Otuzikinci Madde: Evkaf müdürilerinin veza'ifi evvela emval-i evkafın tahsiliyle evkat-ı muayyenesinde hazine-i evkafa irsalinden saniyen, me'hüzar ve medfü'atın idare-i hesabiyye ve kaydiyyesinden salisen, her sene evkaf-i mülhaka mütevellileri hesaplarının rü'yetiyle fazla-ı evkafdan nizamen hazineye ve muhasib ve muharrirlere a'id rusümün istifasından rabian evkaf-ı mazbutenin t'amirat ve mübayaatından hamisen tevcih-i cihat ve veza'ife müteallik muamelat ile meşrut-ı aleyh olmayan vakıfların tahkik ve tedkikinden ve sadisan, sandık idarelerine ve ferağ ve intikalat ve mahlülata nezaretten ve umum evkaf hakkında evkaf nizamının muhafaza-i ahkamından ibaretdir.

Otuzüçüncü Madde: Evkaf müdürleri madde-i sabıkada muharrer veza'ifi fi 19 Cemade'l-ahir 1280 tarihinde vaz' olunan nizam ahkamına tevfiq iderler.

(Fasl-ı Sani-i Aşir)

(Alay Beğlerinin Veza'ifi)

Otuzdördüncü Madde: Vilayetin hey'et-i zabtiyyesinin mes'üliyyet-i umumiyesi alay beğine a'id olub veza'ifi Zabtiye Nizamnamesine ve t'alimat-ı mahsusasına tabi'idir.

(Bab-ı Salis)

(İdare-i Müülhakat Beyanındadır)

(Fasl-ı Evvel)

(Liva İdaresi Beyanındadır)

Otuzbeşinci Madde: Liva mutasarrıfları umur-ı mülkiyye ve maliye ve zabtiyenin idaresine veğ ahkam-ı ceza'iyye ve hukukiyyenin me'zuniyyet-i nizamiyesi da'iresinde icraatına me'mur olub bab-ı sanide t'ayin kılınan veza'ifin idare-i livaya taalluk iden kısmında vülat ile mes'üliyyetleri müşterektir ve nevahi mecalisinin vali-i vilayetden bila-istizan t'ayin-i zaman-ı ictima'ı ve mecalis-i mezküre kararlarından kaza ka'immakamları vasıtasıyla istizan olunacak mevaddın mühimm olanlarının taraf-ı vilayetden alacağı me'zuniyyet üzerine nizam-ı umumiyeye ile idare-i livaya a'id olanlarının lede'l-hace Mecalis-i idare-i liva kararıyla icrasına me'zuniyyet i'tası dahi mutasarrıfların vez'ifi iktizasındandır.

Otuzaltıncı Madde: Mutasarrıflar validen alacakları evamir ve t'alimatı infaz ideceği gibi kavanini cereyanına ve ale'l-umum me'murin-i livanın hareketına nezaret iderek kanun ve nizama muhalif hareket idenler olduğunda öyle bir halin derecesini ve ıslahı hakkında olan mütalaasını ve umur-ı nafiada ve veza'ifi vilayetin idare-i livaya taalluk iden cihazları hakkında tedkikat ve teftişat mütevaliyyesini valiye tebliğ iderler.

Otuzyedinci madde: Liva tahrirat medirinin vazifesi livanın kaffe-i mükatebatının idaresi ve kuyüdunun cem'i mahafazası maddesi olun umur-ı tahririyeyi ma'iyetinde bulunan tahrirat kalemi be umur-ı kuyüdiyyeyi kalem-i mezkür hey'etinde müntehib me'mur-ı mahsus vasıtasıyla idare ider.

Otuzdokuzuncu Madde: Liva defter-i hakani me'murunun vazifesi yirmi dokuzuncu maddenin idare-i livaya taalluk iden kısmının icraatı olub idarenin umur-ı müteferriasını vilayet defter-i hakani müdürünün vasıtasıyla mutasarrıfa tebliğ ideceği t'arifnamelere tevfiğ ider.

Kırkinci Madde: Liva emlak ve nüfus me'murları dahi nüfus ve emlak idare-i umumiyyesine da'ir otuzbirinci maddede muharrer veza'ifin idare-i livada icraatı ve merkez-i livaya merbüt olan kazanın mürur tezkereleri ve pasaportlar

muamelatının usul-i umumiyyebine tevfikân doğrudan doğruya idaresidir ve veza'îfi esasiyesinin enva'ı ve derecatı nizamât-ı mahsusaya tab'îdir.

Kırkbirinci Madde: Liva hey'et-i zabtiyesinin mes'ûliyyet-i umumiyyesi livada bulunan en büyük zabtiye zabıtine muhavveldir.

Kırkikinci Madde: Liva hey'et-i zabtiyesi amirinin veza'îfi zabtiye nizamnamesine ve t'alimat-ı mahsusasına tab'îdir.

(Fasl-ı Sani)

(Kaza İdaresi Beyanındadır)

Kırküçüncü Madde: Kaza ka'immakamları umur-ı mülkiyye ve maliyye ve zabtiyyenin idaresine ve i'lamatın me'zuniyyet-i nizamiyyesi da'iresinde icraatına me'mur olup otuz beşinci ve otuz altıncı maddelerde mutasarrıflar hakkında muayyen olan veza'îfin idare-i kazaya taalluk iden kısmı ka'immakamlara a'iddir.

Kırkdördüncü Madde: Nevahi müdirlerinin fasl-ı mahsusunda beyan olunan ka'ideye tevfikân intihabı ve mecalis-i nevahinin mutasarrıf livadan bi'l-istizan evkat-ı muayyenede celb ve cem'ine ruhsat i'tası ve mecalis-i mezkûre kararlarından kendüsüne ihbar ve ifade olunan mevaddın meclis-i idare-i kazada b'ade'l-müzakere ve inde'l-icab merkez-i livadan istizan ile icrası ve nevahi da'irelerinin teftişi dahi ka'immakamların cümle-i veza'îfindendir.

Kırkbeşinci Madde: Kaza mal müdirinin vazifesi umur-ı maliyye-i vilayet nizamnamesinin t'ayin itdiği ahkâmın idare-i kazaya taaaluk iden kısmının icraatından ibaret olup idare-i hesabiyye liva muhasebecisinin mutasarrıf vasıtasıyla ka'immakama tebliğ ideceği t'arifnamelere tab'îdir.

Kırkaltıncı Madde: Kaza idare katiblerinin veza'îfi ka'immakamlığın kaffe-i mükatebatının idaresi ve kuyudunun cem'i ve muhafazası olup, kaza idare katibleri kaç kişi olur ise olsun umur-ı tahririyye ve kuyudiyyede veza'îfi müştereke ile mükellef ve icab itdikçe kaza mecalis-i idare ve daaviyyesinin ve sa'ir deva'irin her nev'i umur-ı kalemiyyesine dahi ka'immakamın emriyle muavenet itmeğe mecburdurlar.

Kırkyedinci Madde: Kaza emlak ve nüfus me'murlarının veza'ifi evvela tahrir-i umumi defterlerinin muhafaza saniyen, emlak ve nüfus vuku'atını mübeyyen suret-i da'imede cereyan idecek tahkikat-ı resmiyye ve nizamat-ı mevzu'a mucibince cedveller tanzim ve kazanın mürur tezkerleri ve pasaport muamelatını usul-ı mahsusasına tevfikân idare itmekdir.

Kırksekizinci Madde: Kaza hey'et-i zabtiyyesinin mes'üliyyet-i umumiyyesi kazada bulunan hey'et-i zabtiyyenin en büyük zabıtine muhavveldir.

Kırkdokuzuncu Madde: Kaza hey'et-i zabtiyyesi zabıtının veza'ifi zabtiye nizamnamesine ve t'alimat-ı mahsusasına tab'idir.

(Fasl-ı Salis)

(İdare-i Nevahiye Da'irdir)

Ellinci Madde: Her kazanın dahil-i da'ire-i idaresi olan karye ve çiftlikler kurub ve münasebetlerine göre bir yahud müteaddid da'ireye taksim olunacak ve işbu da'irelere nahiye ıtlak idilecektir.

Ellibirinci Madde: Her nahiyenin bir merkez-i idaresi olub da'ireye oradan nezaret olunacaktır. İşbu merkezlerin kura-ı mülhakaya en zeyade münasib ve kabil olan noktada bulunması meşrûtdur.

Ellikinci Madde: Dahil-i da'ire-i idaresi olacak karye ve çiftliklerde la'ekall beş yüz nefer nüfus zikur bulunmayan mahaller nahiye i'tibar olunamaz

Ellüçüncü Madde: Nevahi da'irelerinin makarr ve hüdudu kazalar mecalis-i idaresinde kararlaştırıldıktan ve liva idare meclislerinde tedkik ve tasdik olunduktan sonra meclis-i umumi-i vilayetin müzakeresine konularak oradan ba-mazbata istizan müteallik buyurulacak idare-i seniyye üzerine t'ayin ve tahdid idilecektir.

Ellidördüncü Madde: Her nahiyenin bir müdiri olub fasl-ı mahsusunda gösterilen suretde idare-i nahiye meclisi namıyla bir hey'et-i müşaveresi dahi bulunacaktır.

Ellibeşinci Madde: Nahiye müdirliğine t'ayin olunacak olanların evvela bir cinayetle mahkum veya hukuk-ı medeniyeden kanunen mahrum olmaması

saniyen oldukça okuyub yazması olması, salisen sui-şöhretle müştehir bulunmaması ve rabian, yermi beş yaşını mütejavüz bulunması meşrûdur ve me'müriyyetleri dahiliye nezareti canibinden tasdik olunacaktır.

(Nevahi Müdürlerinin Veza'ifi)

Ellialtıncı Madde: Nevahi müdirlerinin veza'if-i mülkiyyesi kavanin ve nizamat ve evamir ve tenbihat-ı devletin neşr ve ilanı ve mevdûdat ve vefiyyata ve verese-i sagire ve ga'ibesi olanlara da'ir muhtarların icra eyledikleri tahkikatın ve arazi-i mahlûlat ve mektubatı hûsusunda vuku bulacak ihbaratın ve muhtarlarla ihtiyar mecalisi intihabatının ve bunların suret-i hareketlerinin teftiş ve kazaya tebliğ ve muhtarlarla ihtiyar meclisleri ve umur-ı tahsiliyye ihzariyye me'müriyyeti aleyhinde efrad-ı ahali tarafından vuku'a gelebilecek şikayatın tahkik ve menşe' ve hakayıkıyla ka'immakam-ı kazaya ihtarı ve amele-i mükellefenin celb ve cem'inde ve nizamat-ı umumiyyeden kuraya taalluk iden mevadda nezaret-i mahsusa icrası ve seküstro ve protestoların mahallerine tebliğ itdirilmesi ve meclis-i nahiyenin ictima'at-ı m'utadesinde riyaset idüb verilen kararların kaza ka'immakamına tebliğiyle ve verilecek ruhsat me'zuniyyet derecesinde icraatın kuraya beyanıyla muhafaza-i hüsn-i cereyanı maddeleridir.

Elliyedinci Madde: Veza'if-i zabtiyyesi vuku'at-ı cinayati tahkikat-ı evveliye icrasıyla kazaya ihbar ve kaza ka'immakamlığı tarafından muhafaza-i emniyyet-i nahiyeye müteallik vak'i olacak tenbihatı icra itmek ve vazife-i maliyyeleri tahsildar ve mültezimleri hareketına ve emval-i mürettebe tevzi pusulalarını karye muhtarlarına taksim ve i'ta ile bi'l-vasita ve bila-vasita alınan emvalin cibayetine nezaret eylemek hususlarıdır.

Ellisekizinci Madde: Nahiy müdirleri her nev'i ceza-yı kanuniyi icradan ve adem habs ve tevfiğinden ve dava görmekten ve ihtiyar meclislerine a'id veza'ife müdahaleden memnû' ve veza'if-i muayyenesi haricinde cüz'i ve külli icraardan kanunen mes'ül olacaktır.

(Fasl-ı Rab'i)

(İdare-i Karye)

Ellidokuzuncu Madde: Nevahi da'irelerinde ve merkez-i nevahi olan her karyenin icabı kadar muhtarları ve ihtiyar meclisi olup bunların intihab ve müddet-

i me'muriyetleri ve ahbal-i müteferriasi teşkilat-ı vilayet nizamnamesi ahkamına tab'idir.

(Muhtarların Veza'ifi)

Altmışınca Madde: Muhtarların vazifesi nahiye müdiri tarafından kendülerine tebliğ olunan kavanin ve nizamat ve evamir-i hükümetin mensüb oldukları karyelerde i'lanı ve sekene-i karyeye tarh olunan emval-i devletin ihtiyar meclisleri kararı ve müdir-i nahiyenin göndereceği tevz'i pusulaları mucibince istihsal ve cem'i ve hükümetin m'arifetiyle velb ve ihzar olunacak kimseler hakkında gönderilen celb pusulalarının tebliğ ve kangı gün hükümete gidecekleri, götüren her kim ise ana ifadesi ve taraf-ı hükümetden emr olunan kişilerin kefile rabtı ve seküstro ve protestoların tebliği ve mürur tezkeresi ahz idecek (alacak) olanlara usülü vechiyle ilm ü haber verilmesi ve karye ve çiftliklerde vak'i olan mevlüdat ve vefiyyat ve evkat-ı muayyenesinde nahiye müdirliğine ihbarı ve verese-i sagire veya ga'ibesi olduğu halde vefat idenler hakkında müdir-i nahiyeye m'alümat i'tası ve cerh ve katil hükümete teslimine imkanı mertebede muavenet ve arazi-i mahlule ve mektüme boşalmış ve terk edilmiş tarım toprakları ve muamelat-ı intikaliyyesi rü'yet olunmayan müstemlekat ve nizama mugayyir olan inşaat için nahiyeye m'alümat i'tası ve bekçi ve korucu ve sa'ir nam ile karye zabitesinde bulmak üzere ihtiyar meclisleri tarafından intihab adamlara nezaretle kendülerine havale olunan umur ve mesalih-i sa'irenin icrası maddeleridir.

hükümete teslimine imkanı mertebede muavenet ve arazi-i mahlule ve mektüme ve muamelat-ı intikaliyyesi rü'yet olunmayan müstemlekat ve nizama mugayyir olan inşaat için nahiyeye m'alümat i'tası ve bekçi ve korucu ve sa'ir nam ile karye zabitesinde bulmak üzere ihtiyar meclisleri tarafından intihab adamlara nezaretle kendülerine havale olunan umur ve mesalih-i sa'irenin icrası maddeleridir.

İdare-i Umumiyye-i Vilayat Nizamnamesi

Bab-ı Rabi'

Mecalis-i İdare Beyanındadır

Altmışbirinci Madde: Her vilayetin idare-i umumiyye ve hususiyyesine müteallik olub fusul-ı atide enva'ı ve müfredat-ı beyan kılınan işleri müzakereye

me'mur mecalis senede bir kere merkez-i vilayetde ictima'a me'mur meclis-i umumi ile suret-i da'imede mün'akid vilayet ve liva ve kaza idare meclisleridir. Bunlardan başka karyelerde umur-ı kurayı ve nuhiyelerde umur-ı nahiyeyi ve şehir ve kasabalarda her milletin menaf'i ve mesalih-i mahsusasını ve umur-ı 'adiyye-i belediyyeyi rü'yet itmek için ayrı meclisler dahi vardır.

Fasl-ı Evvel

Mecalis-i Umumiyyenin Veza'ifi

Altmışikinci Madde: Meclis-i Umumiye turük ve m'aabirin tesviyesi ve bir sene zarfında vilayatce yapılması lazım görünen yolların mesafat ve derece-i amaliyyat ve mesarifati hakkında nizam-ı mahsus mucibince yapılacak cedvellerin ahkam-ı mündericatinı ve ticaret ve sanayiın teshil ve terakkisini ve maarif ve terbiyenin intişarını ve virgölün kemiyet-i asliyyesi ve hanel gelmemek üzere taksim ve t'adilini ve yeniden tekalif vaz'ını ve her nevi hububat tohumunun ve hayvanat cinsinin ıslahını ve ale'l-umum esbab-ı me'muriyyetin taharrisini ve meydan ve çayır ve mesire misüllü menaif-i umuma müteallik olan emlak-i umumiyyenin bey' ü şıra ve mübadelesini ve hastahane ve ıslahane gibi ebniye-i umumiyyenin tağyir veya tecdidini ve bunların keyfiyyet-i idaresini ve menaif-i umumiyyeye da'ir arz olunan taahhüdat ve mukavelat ve anlatın mesarifine müteallik i'anatı ve ameliyat-ı fevkalade ile vücuda gelecek te'sisat-i nafianın suver-i icra'iyyesini müzakare eyler.

Altmışüçüncü Madde: Meclis-i Umumi her sene tekalif-i seneviyye-i vilayetin tevzi' ve defterlerini ve t'adil ve tesviye-i emval-i mürettebe hakkında liva idare meclislerinden tanzim olunan mazbataları rü'yet eyler.

Altmışdördüncü Madde: Kazaların t'adil ve tekalifine da'ir istid'alar mecalis-i idare-i elviyyede tedkik olunduktan sonra Meclis-i Umumide rü'yetle kara ve neticesi der-i devlete bildirilir.

Altmışbeşinci Madde. Vilayetin tekalifi tezyit olduğu halde Meclis-i Umumi tekalif-i munzamanın taksimini taraf-ı hükümetden sadır olan evamir-i mahsusa üzerine müzakere eyler.

Altmışaltıncı Madde: Meclis-i Umumi mevadd-ı sabıkada musarrâh mesalih haricinde Bab-ı Ali veya vali tarafından müzakeresine t'alik e havale olunan her nev'i mevadd hakkında dahi i'ta-yı r'ey eder.

Altmışyedinci Madde: Her vilayetin meclis-i umumisi icabat-ı mahalliyyeye göre münasib olan mevsimde ictima'eder ve teşkilat nizamnamesinin yirmi altıncı maddesinde muharrer olduğu üzere mecalis-i umumiyyenin zaman-ı in'ikad ve ictima'ı kırk günü tecavüz edemez.

Altmışsekizinci Madde: Meclis-i Umumi icab-ı maslahata göre umumi veyahut hususi hey'tde olarak icra-yı müzakerata me'murdur.

Altmışdokuzuncu Madde. Meclis-i umumi akdinde vali-i vilayet mani-i kavisi olubda bi'z-zat bulunmadığı halde bi'l-vekale me'murinden birisi riyaset eder. Meclis-i hususi akdinde dahi hey't-i mevcudeden valinin intihab ideceği zatın taht-ı riyasetinde olarak icra-yı müzakerat olunur.

Yetmişinci Madde: Meclis-i umumi a'zasının sülusanı bulunmadıkça icra-yı müzakerat olunamaz.

Yetmişbirinci Madde: Mevadd hususiye her milletin hukuk ve mesalih-i mahsusalarına a'id şeyler olub bunlar meclis-i umumide müfrez hey't-i hususiyyede müzakere kılınur.

Yetmişikinci Madde: Meclis-i Umuminin hey't-i umumiyye ve mahsusası müzakeratına haricden kimse dahil olamaz.

Yetmişüçüncü Madde: Meclis-i Umumi turuk ve amlak ve maarif-i umumiyye ve mevadd-ı ticaret ve ziraat hakkında sene-i sabıka ve atıyyeye müteallik cereyan edecek tedkikat ve müzakereta fusül-ı mahsusunda idare-i mahsusaları tarafından tanzimi muharrer olan fezlekeleri esas ittihaz eder.

Yetmişdördüncü Madde: Madde-i sabıkada muharrer fezlekelerin müzakeresinde müteallik olduğu me'murcu dahi meclis-i Umumi'de hazır bulunub izahat-ı matlübeyi i'ta eyler

Yetmişbeşinci Madde: Meclis-i Umumi'nin müzakerat-ı vakı'ası meclis-i idare-i vilayete a'id kava'idi- umumiyye sırasında t'ayin kılınan usule tevfikân zabt edilür.

Fasl-ı Sani

Vilayet İdare Meclisinin Veza'ifi Beyanındadır

Yetmişaltıncı Madde: Meclis-i İdare-i Vilayet'in müzakeresine me'mur olduğu mevadd başlıca iki kısma münkasım olub kısm-ı evvel umur-ı idare ve kısm-ı sani d'aavi-idaredir.

Kısm-ı Evvel

Umur-ı İdarenin Beyanındadır

Yetmişyedinci Madde: Meclis-i İdare-i Vilayet hükümetçe lazım olan her nev'i mübayaat ve mukavelat akd ve tanzimine ve nizamat-ı mahsusasına tevfikân varidat-ı öşriyye ve rüsumiyyenin ilzam ve ihalesine ve miri ormanları müzayedesine ve ale'l-umum oran ve maadin işlerine ve ebniyye-i miriyye inşaatına ve asakir-i zabtiyye ve inde'l-icab sûret-i fevkaladede istihdam olunan hey'et-i müstahfıza-i zabitiye a'İd muhassesat ve masarifin ve varidat ve masarif umumiyyenin teftişine ve hükümet kaffe-i emlak-ı menkûle ve gayri-mankûlesinin muhafazasına ve deva'ir-i belediyye meclisleri kararlarının tedkikine ve livalar beyninde turuk-ı lazime inşaatına ve dahil-i vilayetde ziraat ve ticaret ve sa'ir menaf'i-i umumiyyeye ve kaza ve karyelerin tağyirü'l-hak ve irtibatlarına ve sıhhat-ı umumiyyeye ve kaza ve karyelerin tağyirü'l-hak ve irtibatlarına ve sıhhat-ı umumiyyeye ve turuk-ı devletden veyahut vilayetin Meclis-i Umumisi canibinden bi't-tasvib Bab-ı Ali'den tasdik olunmuş bir karar mucibince ahali-i vilayete tarh olunacak tekalifin livalarca sûret-i taksim ve tahsiline ve ıslahae ve hastahane ve gurebahane te'sisi ve panayır ve bazar yerleri ve kabristan mahalleri tahsis ve tahviline ve hiçbir kimsenin taht-ı tasarrufunda bulunmayan yerlerin mübaaya ve fûruht satılması ve alınması ve istibdal ve sûret-i muvakkatade terkine veyahut menaif-i umumiyyeye tahsisine müteallik olub livalar mecalis-i idaresinin derece-i ibtida'iyede rü'yet eyledikleri mevaddı ve vali tarafından idareye da'ir havale olunan her nev'i işleri tedkik ve müzakereye me'mur olub mazbatalarını vilayete takdim eyler.

Kısm-ı Sani

Daav-i İdare Beyanındadır

Yetmişsekizinci Madde: Meclis-i İdare-i Vilayetin da'avi-i idarece veza'if-i me'muresi evvela me'murin-ivilayetin me'muriyyetlerince vuku'bulacak töhmetlerine müterettüb istintak ve muhakematı nizamname-i mahsus ahkamına tevfikân rü'yet ve icra itmek saniyen gerek vilayetin deva'ir ve mecalis ve me'murlarını ve gerek mahkemelerle idare-i hey'et ve me'mureleri beynlerinde hudüd-ı da'ire-i me'muriyyetlerince ve veza'if-i me'murelerine a'id selahiyetce tahaddüs idebilecek ihtilafatı yetki bakımından meydana gelebilecek anlaşmazlıkları, salisen ahalinin me'murin-i hükümet aleyhinde vak'î olacak şikayatiyla kendi beynlerinde tekalifin suret-i taksiminden dolayı zuhur idecek münazaatı, rabian, hükümetle efrad beyninde emval-ı miriyye iltizamına ve mukavelat-ı sa'ireye da'ir olan rü'yet eylemek hususlarından ibaretdir.

Ahkam ve Kava'id-i Umumiyye Beyanındadır

Yetmişdokuzuncu Madde: Meclis-i İdarenin hukuk-ı şahsiyyeye müteallik muhakemat-ı şer'iyye ve kanuniyyeye müdahalesi kat'iyyen memnu'dur

Sekseninci Madde: Meclis-i İdare-i Vilayet kendüsüne havale olunan tedabiri istediği halde t'adil edebilecektir.

Seksenbirinci Madde: Meclis-i İdare-i Vilayetin vereceği kararlardan nizam-ı mevzu'anın muhtac-ı istizan olarak t'ayin eylediği mevadd vali-i vilayet tarafından Bab-ı Ali'ye arz ile irade-i seniyye taalluk etmedikçe mevk'i-i icraya konulamaz. Fakat umur-ı idareye a'id daaviden münba'is ihtilafat ve şikayat üzerine la-hak olunan hükümlerin icraatı bu kayıddan müstesnadır. M'a-mafih vali vilayet irade-i seniyyeye müteallik bulunan tedabiri şiddet-i lüzumunu i'lan ve mes'üliyyetini der-uhde eylediği halde ba-irade-i seniyye tasdik olunmak şartıyla doğrudan doğruya icra edebilir.

Seksenikinci Madde: Meclis-i İdarenin mevadd-ı ceza'iyede beş a'za hazır olmadıkça ve deva'ir-i sa'ire ve umur-ı idarede hey'etin nisfından ziyadesi bulunmadıkça müzakerata selahiyeti olamaz.

Seksenüçüncü Madde: Meclis-i İdarenin Mevadd-ı ceza'iyede mevcudunun sülüsünün ekseriyyetine i'tibar edilür ve mevadd-ı sa'irede tesavi-i ara vuku'unda valinin ve gıyabi halinde riyaset makamında bulunan zatın r'eyi ne tarafa ise ekseriyyet o tarafa add olunur.

Seksendördüncü Madde: Meclis-i İdarenin kararlarında ihtilafı ara vuku' bulduğunda muhaliflerin istinad ideceği esbab seksen sekizinci maddede muharrer zabıt ceridesine derç olunur.

Seksenbeşinci Madde: Meclis-i mezkurun umur-ı tahririyesi bir baş katibe mefuz olub m'aiyyetinde mektubi-i vilayet kalemi ketebesinden lüzumu kadar refik bulundurulur.

Seksenaltıncı Madde: Meclis-i Mezkurun kaffe-i umur-ı tahriyye ve kuyudiyyesinin mes'üliyyeti baş katibe mefuzdur.

Seksenyedinci Madde: Meclis-i mezkûra havale olunan evrakdan muhtac-ı tedkik ve telhis olanlar ibtida re'is-i meclis olan valinin veya vekilinin emriyle baş katib ve refikleri vasıtasıyla hülasa olunub badehu müzakereye konulur.

Seksensekizinci Madde: Meclis-i mezkurun kaffe-i müzakeratı a'za-yı mevcüdenin esamisi ve müzakerenin tarih ve yevm ve saati ve mevadd-ı muhavelle ile mütefferriatın numeroları balalarına meşrûh olduğu halde evvela mesalihin derece-i kifayede mealleri, saniyen, kararların tafsilatı ve ittifak veya ekseriyyet ile olduğu salisen, mevadd-ı muhtalif-i feyyihada muhaliflerin senadat-ı ihtilafatı baş katibin refakatinde bulunan ketebe tarafından ayru ayru kağıdlara zabt olunub ictima'-ı atide en evvel işbu evrak kıra'at ve zabıtlarda noksan veya galat olduğunda baş katib tarafından tashih olunduktan sonra müzakere mazbatası namıyla matbû' ve cedvellü bir cerideye nakil olunur ve işbu ceridede her günün müzakeratı re'is-i ile a'za-yı mevcüde ve baş katib tarafından imza ve tasdik kılınur.

Seksendokuzuncu Madde: Meclis-i mezkürda kavanin ve nizamat-ı umumiyye ile nizamat-ı hususiyye kaydına mahsus üç aded defter bulunacak ve meclise havale olunan kaffe-i evrak meclisden yapılan layiha ve mazbatalar dahi ayru ayru defterlere kayd olunacaktır. Evrak-ı varide ile mazbataların kayıd defterleri her ay başında meclis mührüyle tasdik ve temhir kılınur.

Fasl-1 Salis

Liva İdare Meclisi Beyanındadır

Doksanıncı Madde: Fasl-1 sanide beyan ve t'adad olunan hüsusatdan meclis-i idare-i livaya a'id olan veza'if nizam-ı mahsusasında tevfikana varidat ve mesarifat-ı livanın tedkiki ve menaf'i-i umumiyye sandıkları muhasebatının teftişi ve hükümetin kaffe-i emlak-i menkule ve gayri-menkulesinin nezaret ve muhafazası ve me'murin muhakematının me'zuniyyet-i nizamiyyesi da'iresinde rü'yeti ve kazalar beyninde olan turuk-ı hususiyyenin inşaatı ve hükümete a'id müzayedat ve mübayaat ve mukavelat ve sarfiyatdan nizam-ı evamir-i mahsusayla mutasarrıfın me'zuniyyeti da'iresinde olanlarının doğrudan doğruya rü'yeti ve me'zuniyyeti haricinde bulunanları hakkında meclis-i idare-i vilayete tahkikat-ı ibtida'iyye istihzarı ve dahil-i livada teshil-i ziraat ve ticarete ve maarif ve menafi-i umumiyye ve te'sisat-ı nafiaya ve sıhhat-i umumiyyeye ve devletçe bir karar-ı resmi üzerine meclis-i idare-i vilayetden livaya tarh olunan tekalifin kazalarca suret-i taksim ve tahsiline a'id mevaddın müzakeresi ve bu işlere da'ir kazalardan gelen evrakın tedkiki hususlarından ibaretdir. Meclis-i liva kararlarını havi olan mazbatalar mutasarrıfa takdim olunur.

Doksanbirinci Madde: Meclis-i İdare-i Livanın müzakeratı ve müzakeratının zabtı ve muhakematının suret-i cereyanı fasl-1 saninin ahkam-ı umumiyye kısmında munderiç olan kava'id-i mahsusaya tab'idir.

Fasl-1 Rab'

Kaza Meclis-i İdaresi Beyanındadır

Doksanikinci Madde: Fasl-1 sanide gösterilen hüsusatdan Meclis-i İdare-i Kazanın veza'ifi varidat ve mesarif-i kazanın tedkiki ve menaf-i umumiyye sandıkları muhasebatının rü'yeti ve hükümetin kaffe-i emval-i menkule ve gayri menkulesinin idare ve muhafazası ve Meclis-i İdare-i Liva kararıyla tarh olunan tekalifin mahallat ve kuraya taksimi ve sıhhat-i umumiyyeye müteallik tedabir ittihazı ve me'murin muhakematından nizam-ı hükümlerine me'zun oldukları mevaddın rü'yeti ve karyeler ile idare-i mahsusa tahtında olan nahiyeler beninde turuk-ı hususiyyenin inaatı ve hükümete a'id müzayidat ve mübayaat ve mukavelat ve sarfiyyatdan nizam-ı evamir-i resmiyye ile ka'immakamın me'zuniyyeti dahilinde olanların doğrudan doğruya rü'yeti ve me'zuniyyeti

haricinde bulunanları hakkında meclis-i idare-i livaya tahkikat-ı ibtida'iyeye istihzarı hususlarıdır. Kaza idare meclisleri kararlarının ba-mazbata ka'immakama tebliğ ider.

Doksanüçüncü Madde: Meclis-i İdare-i Kazanın müzakeratı ve müzakeratının zabtı ve muhakematının suret-i cereyanı fasl-ı saninin ahkam-ı umumiyye kısmında münderiç olan kava'id-i mahsusaya tab'dır.

Fasl-ı Hamis

Nahie Meclisi Beyanıdır

Doksanördüncü Madde: Nevahi mecalisi her nahiyenin dahil-i da'ire ve makarr-ı idaresi olan karyelerin ihtiyar mecalisinden nihayet dörder neferi tecavüz itmemek üzere evkat-ı muayyenede nahie merkezine celb olunacak a'zadan mürekkebe olacaktır.

Doksanbeşinci Madde: Her nahiyenin meclisi zaman-ı in'kadı her def'ada bir haftayı tecvüz itmemek üzere senede dörd def'a vali-yi vilayetin tensib ve t'ayin eyleyeceği mevasimde merkez-i nahiyede ictima' eyler ve iş bu meclise müddet-i in'ikadında nahie müdiri riyaset eder.

Doksanaltıncı Madde: Nahie meclisinin zaman-ı ictima'mı ka'immakam-ı kaza merkez-i livadan alacağı emr üzerine nahie müdirine tebliğ ve ihtar ider.

Doksanyedinci Madde: Nahie müdiri dahil-i da'ire-i idaresi olan karyelerde müntehib mevcut olan nahie meclisi a'zasını celb ve d'avet idüb müzakerata şurü' iderler. Şu kadar ki, nahie meclisi her karyenin ihtiyar meclisinden gelecek a'zanın adedi nihayet dört neferi tecavüz itmeyecektir.

Doksansekizinci Madde: Nahie Meclis müzakeresinde ekseriyyete i'tibar olunub müsavat halinde re'isin re'yi kangı tarafda bulunur ise ol tarafın re'yinde ekseriyyet hasıl olmuş olur.

Doksan dokuzuncu Madde: Evkat-ı m'utadesinde a'za ictima itmediği halde nahie müdiri meclisin akdini sekiz güne kadar te'hir idebilir. İşbu müddetin inkızasındamectemi' olan a'za dahil-i da'ire-i nahiyede bulunan kuranın

adedi i'tibarıyla ekseriyet hasil ider y'ani bir nahiyeye beş karyeden mürekkebe olubda üç karyeden gelmiş olur ise müzakerata mübaşeret kılınur.

Yüzüncü Madde: Mecalis-i nevahinin vazifesi dahil-i da'ire-i nahiyede bulunan kura ahali taraflarından i'anat-ı fiiliyye ve nakdiyye ile vücuda getürülmesi arzu olunan te'sisat-ı nafianın ve beyne'l-kura turuk-ı hususiyye inşaatının ve nahiyeye müşterek olan kutu ve baltalık ve mer'a ve kışlık idarelerine a'id hususatın ve ziraat ve san'at ve ticarete da'ir kura ihtiyar meclislerinden arz olunacak mütalaatın ve çift edavatının ve ziraat hayvanatının dahil-i nahiyede teksir ve tevfir ve muhafazasına müteallik mevaddın ve menafi-i beyne'l-kura müşterek olan tenzifat ve tanzimat-ı belediyenin müzakeresi ve tevzi-i emval hakkında kura ihtiyar meclislerinde verilen kararların tedkik ve t'adili istid'a kılacak tekalifin tahkiki maddeleri olub bunlara da'ir olan mütalaalarının netayici nahiyeye müdiri tarafından kaza ka'im makamlığına tebliğ ve beyan kılınacaktır.

Yüzbirinci Madde: Nahiyeye mecalisinin kararları kat'i olmayub kaza ka'im makamlığı tarafından nahiyeye müdirine verilecek me'zuniyyete göre mevk'i-i icraya konulacaktır.

Yüzikinci Madde: Nahiyeye mecalisinde karargir olub re'is-i kazadan tasdik ile mevk'i-i icraya konulacak mevaddan turuk-u hususiyye tesviyyesi ve umuma mahsus ebniye ve asar-ı nafianın te'sisi işlerinde tahkikat-ı fenniyye icrası kaza idaresine a'İd olduğundan meclis-i nahiyeye bunlara müdahale itmeyüb fakat kaza merkezinde kendülerinin müzakeresine havale olunan şeyleri tedkik ve nahiyeye müdiri vasıtasıyla kazaya tebliğ ideceklerdir.

Yüzüçüncü Madde: Mecalis-i nevahi daavi rü'yetine ve ceza-yı nakdi ahzına ve mevadd-ı sabıkada t'ayin olunan veza'ifi haricinde bir maslahatı müzakereye me'zun değildir.

Yüzdördüncü Madde: Meclis-i nevahi kararlarıyla mevk'i-i icraya konulacak umur-ı i'mariyyeye merkez-i kaza da'ire-i belediyyesi için devletçe muhasses olan varidatdan nevahinin hissesine isabet idecek akça ile i'ane ve hibe-i mahsusalarından hasil olan mebaligh karşuluk ittihaz olunacak ve işbu muhassesat mecalis-i nevahi a'zasının inzimam ve nezaretleri ile nahiyeye merkezinde mahfuz olacaktır.

Yüzbeşinci Madde: Nahiye meclislerinin in'ikadı hitam buldukda a'za-yı müctemia karyelerine avdet iderler. Evkat-ı muayyene-i ictima'iyreden başka fevkalade bir maslahat için merkez-i kazanın müdir-i nahiye vasıtasıyla inhası vuku'unda fevkalade olarak merkez-i nahiyeye gelmeğe dahi mecburdular.

Yüzaltıncı Madde: Nahiye meclisleri a'zası müdir-i nahiyenin icbarı haricinde olarak hod ve hod ictima' iderler veyahut diğer hem-civar olan nahiye meclisi ile bi'l-muhabere akd-i cem'iyet eylerler ise kanunen mes'ül tutulacaktır.

Fasl-ı Sadis

Kura İhtiyar Meclisleri Beyanındadır

Yüzyedinci Madde: İhtiyar meclislerinin vazifesi iki nev'i olub birincisi karyenin ahalsi beyninde zuhür iden daavi-i mahsusayı müsalahaten rü'yet itmekdir ki, bu vazifenin suver-i icra'iyyesi ve derecat ve hududu teşkilat-ı vilayet nizamıyla mahakim nizamatında beyan olunmuştur. İkincisi, karyenin ihtiyacat-ı mahsusasına müteallik hüsusatın müzakeresidir ki, bunun müfredat ve derecatı mevadd-ı atide muharrerdir.

Yüzsekizinci Madde: Bir karyenin seknesi sunuf-ı muhtelifeden mürekkeb ise her sınıfın mesalih-i mahsusası kendü taraflarından müntehib ve mensüb olan ihtiyar meclisi m'arifetiyle rü'yet olunur. Şu kadar ki, başka başka iki karyede skin olan bir veya müteaddid şahıs beyninde tekevvün iden daavi-i mahsusanın sulhen rü'yeti nahiye merkezi olan karye ihtiyar meclisine müracaat kılınacak ve ahalsi muhtelit olan bir karyede sunuf-ı muhtelifeye müteallik daavi-i sulhiyye teşkilat nizamnamesi hükmünetafvikan tesviyye olunacaktır.

Yüzdokuzuncu Madde: Her karyenin ihtiyar meclisi evvela, o karyede nezafet ve taharete müteallik şeyleri mütalaa eylemek, saniyen bekçi ve korucu gibi karyenin zabıta içinde bulunacak adamları intihab itmek, salisen karyenin teshil-i esbab-ı ziraat ve ticaretine da'ir olan mesalihe bakmak ve rabian karyeye mahsus olan her nev'i tekalifin hüsni tevzi'ini karar vererek suver-i icra'iyyesine nezaret eylemek, hamisan karyece vücuh-ı berre vasiyyet olunan teberruatı kabul ile meşrüt-ı lehinde ist'imal etdirmek, sad, san, emval-i eytamı verese-i ga'ibesi olarak vefat edenlerin emval ve emlakını muhafazaya bakmak, sabian ziraate kabil ve müsteid olan arazi-i haliyyeden dolayı muhtarlar vasıtasıyla nahiye müdirine m'alumat virmek, saminan karyede bulunan asar-ı hayriyyenin i'marına ve

mekteblerin idaresine nezaret itmek ve amale-i mükellefeden karyenin hissesine isabet iden nüfusu terik itdirmek ve hükümete teslimi iktiza iden mücriminin hareket ve ef'ali hakkında karyece tahkikat-ı evveliyye icra itmek, aşiran muhtarların sui-hareket ve kabahati zühurunda nahiye müdirliği vasıtasıyla ka'immakam-ı kazaya haber virmek vazifeleriyle mükellefdir.

Yüzonuncu Madde: İhtiyar meclsleri her nev'i muamele-i ceza'yye icrasını hükm ve i'lam itmeğe me'zun olmadıkları misüllü umur-ı ziraat ve ticaret ve kuru ve mer'a ve kışlık gibi buldukları karye ahaliysiyle hem-civar olan bir veya birkaç karye ahaliyi arasında menafi-i müşterek bulunan husuat ve kura-yı mütecavere ile iltisak ve münasebeta vasıta olan turuk-ı hususiyenin i'marına ve bu kabilden olan köprü ve çeşme ve su yolları t'amirine müteallik mevadd, mutlaka nahiye merkezinde ictima' idecek meclis-i belediyenin müzakeresine ve nahiye müdiri vasıtasıyla ka'immakamlık merkezinden istizana mevkufdur

Fasl-ı Sabi'

Şehir ve Kasabalar Deva'ir-i Belediye Mecalisi Beyanındadır

Yüzonbirinci Madde: Vali ve mutasarrıf ve ka'immakam makarrı olan ve her bir şehir kasabada umur-ı belediyye için meclis-i beledi namıyla bir meclis vardır.

Kısm-ı Evvel

Meclis-i Beledi ve Müteferriatının Teşkili

Yüzonikinci Madde: İdare-i belediye meclisi bir re'is ve muavin ile altı nefer a'Zadan mürekkeb ve bir mühendis ile memleket tabibi a'za-yı müşaveresinden bulunacaktır. Meclis-i mezkur ma'iyetinde bir katib ile bir sandık emini ve lüzumu kadar hademe bulunacaktır.

Yüzonüçüncü Madde: Meclis-i belediyenin a'zası sunuf-ı muhtelifeden ve eshab-ı emlak ve araziden olmak ibtida ikişer sene hizmet itmek ve def'a-i saniyyede intihabdan sonra her sene nisfi tebdil edilmek ve hitam-ı müddetlerinde vilayetlerin usul-i umumi-i intihabiyyesine tevfikan kasabanın merkez ve mahalle ihtiyar meclislerinden mürekkeb intihab cem'iyetinin ittifak veya ekseriyyet-i arasıyla intihab ve hükümetçe tefrik ve tasdik olunduktan sonra t'ayin olunur.

Yüzondördüncü Madde: Atiül-beyan eshab meclis-i beledi a'zalığına intihabın ve a'zalıkda devamın esbab-ı maniasındadır. Evvela kanunen bir cinayet veya cünha ile mahküm olmak, saniyen, bi'l-fiil hizmet-i askeriyye veyahut umur-ı zabtiyede bulunmak, salisen idare-i belediye da'iresi içinde hizmet-i kaza ve niyabetde bulunmak, rabian, idare-i belediyenin her nev'i inşaatını müteahhid olmak.

Yüzonbeşinci Madde: Sinni yirmi beşden aşağı bulunanlar meclis-i beledi a'zalığına intihab olunmaz.

Yüzonaltıncı Madde: Bir kimse iki meclis-i beledi a'zalığına t'ayin olunamaz.

Yüzonyedinci Madde: Meclis-i Beledinin katib ve sandık emini muvazzaf olub a'zası meccanen hizmet iderler.

Yüzonsekizinci Madde: Meclis-i beledi re'sinin me'müriyyetine mutasarrıfdan sonra valinin re'yi ve tasdiki munzamm olmak meşrutdur.

Yüzondokuzuncu Madde: Meclis-i beledi sandık emininin kefalet-i m'utebereye merbut olması meşrutdur.

Yüzyirminci Madde: Meclis-i beledi haftada iki def'a ve icabı halinde dahi fevkalade olarak ictıma'ider.

Yüzyirmibirinci Madde: Meclis-i beledi re'sinin gıyabında muavin ve anın dahi gıyabında a'zadan en müsinn olan zat riyaset ider.

Yüzyirmiikinci Madde: Meclis-i beledi a'zasının sülüsanı bulunmadıkça icra-yı müzakere idemez ve re'ylerde ekseriyyete i'tibar olunub müsavat halinde re'isin re'yi kangı tarafda bulunur ise ekseriyet ol tarafda hasıl olmuş olur.

Yüryirmiüçüncü Madde: Meclis-i beledinin kaffe-i umur-ı tahririyye ve kaydiyyesinde ve mecalis-i idareye müteallik usüle tevfikan müzakiratının zabt ve idaresinden re'is ve katibi mes'üldür.

Kısm-ı Sani

Meclis-i Beledinin Veza'ifi ile Müteferriatına Da'irdir

Yüzyirmidördüncü Madde: Meclis-i beledi kaffe enbiye inşaatına ve muamelat-ı vakfiyesi evkaf nizamına tab'i olmak üzere ale'l-umum sulara da'ir umur ve mesalihe ve harab olan veya inşaatında noksan bulunan ebniyenin hedmiyle muharatının def'ine ve teşkil-i mürur ve ubür ve nakliyat için lazım gelen tedabire ve ale'l-umum memleketin tenfizat ve tezyinatına ve ummur-ı zabtiyyenin kuvve-i zabıtaya a'id olmak üzere mecm'u-ı nas olan her bir mahalle ve vesa'it-i nakliyenin teshil ve tanzimine ve ücretlerinin ittırad ve i'tidaline ve mikyas ve miyarların kanunen istikametine ve es'ara ve harik tulumbalarına nezaret ve isekele ve meydanlar ve mesireler te'sisini ve yolların mesarif-i tenviriyyesini müzakere ve dahil-i şehir ve kasabada umum tarih ve sokak ve maabir ve mecraların ameliiyat-ı tanzimiyyesine ve idare-i belediyeye mahsüs varidat ve masarifi ve icare kontratosu muamelatını idare ider.

Yüzyirmibeşinci Madde: Tenbihat-ı belediyeye mugayyir hareket idenlerden kanunen ceza-yı nakdi ahzı meclis-i belediye a'iddir.

Yüzyirmialtıncı Madde: Meclis-i beledinin varidatı evvela hükümetin tahsis ettiği rüsumat ve mebaligden, saniyen, tanzimat-ı memleketden müstefid olanlardan ahz edilecek virgüden, salisen, ahzına me'zun olduğu ceza-yı nakdi hasılatından, rabian,icare kontrato kaydiyyesinden hamisen idare-i belediyeye vak'i olacak iane ve hibelerden turuk ve maabirin tevsi'atı sırasında hali kalacak yerlerle sa'ir i'mar edilecek mahaller hasılatından ve varidat-ı sa'ireden ve masarifi dahi evvela t'alimat-ı mahsusası mücbince turuk ve maabire ve menaf'i-i umumiyeye a'id inşaat ve t'amirat ile yüzyirmidördüncü maddede beyan olunan tanzimat ve icraat-ı belediyeye müteallik masarıfdan,saniyen, idare-i belediyyenin ikamatgahı icaresi ile me'murin-i mevzufe görevli memurların maaşlarından masarif-i zaruruiyye-i idareden mürekkebdir.

Yüzyirmiyedinci Madde: Tanzimat-ı memleketden müstefid olanlara tarh olunacak virgünün t'ayin-i nisbeti ve istifası meclisçe tedkik olunduktan sonra istizana mevkufdur.

Yüzyirmisekizinci madde: Meclis-i Beledi aydan aya varidat ve masarifinin cedvellerini bi't-tanzim meclis-i idare-i livaya i'ta idecek ve işbu cedveller idarede rüyet olundudan sonra meclis-i idare-i vilayetde dahi bi'r-rü'ye kabul ve tasdik kılındığı halde birer süret-i musdikası vilayetden mutasarıf vasıtasıyla meclis-i belediye iade olunacak ve meclis-i beledi tasdik ve iade olunan

cedvellerin sened olmak üzere hıfz idecekdir ve işbu irard ve masarif defterlerinin havi olacağı muhasebatı mübeyyen sene ahirinde mahsusan bir cedvel yapılub sene-i atide vuku bulacak varidat ve masarifat bütçesi ile beraber dahiliye nezareti'ne gönderilecekdir.

Yüzyirmidokuzuncu Madde: Meclis-i Beledinin kararları re'is muavini vasıtasıyla icra itdirilür.

Madde-i Mahsusa

Nizamat-ı vilayati havi olan mecmuanın mündericatından vilayetler me'mürin ve ahkam-ı merkeziyyesinin veza'if ve muamelatına da'ir olan t'arifname ile idare belediye meclislerinin teşkilat ve veza'ifine müteallik t'alimatnameler işbu nizamnameye muhalif olan ahkamı münfesihdir

Fi 29 Şevval Sene 1287 ve fi 9 Kanun-ı sani sene 1286

1871 Vilayet Nizamnamesi'yle Osmanlı Devleti idari bakımdan 27 vilayet ve 123 sancağa bölündü. Rumeli'de; 10 vilayet 44 Sancak, Anadolu'da; 16 vilayet 74 sancak, Afrika'da; 1 vilayet 5 sancak yeni düzene göre örgütlendi.

1871 Nizamnamesi'ne hâkim olan anlayış bundan önceki nizamnamelerde de görüldüğü gibi merkezi bir idare tarzını daha gelişmiş ve uygulanabilir bir hale koyma amacını gütmektedir. Hiç şüphesiz, bu Tanzimatçı liderlerin devletin dağılmasını önlemek amacıyla giriştikleri yeniliklerin bir parçası idi. Bu yenili devleti oluşturan bütün tebaayı Osmanlılık ideolojisinin de kapsadığı bir anlayış tarzıydı. Eyalet ve vilayet yönetiminde kurulan idare meclisleriyle, her bölge ve grubun temsilcileri yönetime katılırken merkezin denetim ve kontrolü de arttırmaktaydı. Nitekim nizamname yarım asra yakın bir zaman, 42 yıl yürürlükte bırakılmak suretiyle fonksiyonel, istikrarlı ve verimli bir mülki idare kurulmasını sağladı.1871 Vilayet Nizamnamesi'yle vilayet, liva(sancak),kaza, nahiye ve köy yönetimini ayrıntılı bir şekilde belirlemekteydi. Vali muavinliği ilk defa bu nizamnameyle tesis edilmekteydi. Vilayet merkezinde valinin yanı sıra görev yapacak mülki amirlerin görev ve sorumlulukları da belirlenmekteydi. Buna göre defterdar, mektupçu, umur-ı ecnebiye müdürü, ziraat ve ticaret müdürü, tarik emini, defter-i hakani müdürü, emlak ve nüfus müdürü, evkaf müdürü ve alay beyi valinin emrinde çalışacak üst düzey devlet memurlarıydı. Bu görevliler her yılsonunda yapılan işleri bir raporla merkezi hükümete bildireceklerdi. Böylece

devlet elinde bulunanları, yapılan ve yapılacak olan işleri takip ve kontrol edebilecek, rasyonel bir şekilde planlayabilecekti.³³

1871 Vilayet Nizamnamesi genel uygulama için hazırlandı. Ayaklanmalar ile birlikte uluslararası devletlerin müdahaleleri sonucunda ayrıcalık kazanan vilayetler vardı. Bundan başka İstanbul ve Hicaz gibi klasik Osmanlı yönetiminin özel bir statü verdiği yerlerde de gelenek korundu. Ayrıcalıklı bölgelerin başında Cebel-i Lübnan gelir. Bu bölgede dini etnik çatışmalar cemaatlerin yönetime eşit ağırlıkta katılımlarıyla çözüme bağlanmış gibiydi. Osmanlı yönetimi burada dış devletlerin Babıali ile uzlaşarak düzenledikleri statünün uygulayıcı denetimcisiydi. Bu bölgede Avrupa Devletleri nüfuz mücadelesini kendi çıkarları için organize etti. Bosna Hersek’de ise balkanlar da Avrupalı devletlerin müdahaleleri neticesinde 7 Haziran 1282 (4 Haziran 1865) de çıkarılan nizamnamesi aynı şekilde devam etti. Girit ve Sisam adaları 1825 yılında Yunan isyanına katılıp, o tarihten beri Avrupa devletleri adanın özerkliği için Babıali’ye baskı yapıyorlardı. Babıali huzurun sağlanması için 2 Cemaziyelahir 1284 (1 Aralık1807) de Girit Vilayet Nizamnamesi’yle bu bölgede de aynı şekilde düzenlemeye gitti.³⁴

Osmanlı Devleti’nin Hicaz’ın güvelliği ve ticaret yollarının kontrollü bir şekilde ele alınması dolayısıyla Yemen, önemli bir jeopolitik konuma sahipti. Bölgenin içinde bulunduğu durum ve sosyal yapı nedeniyle Yemen’de birçok isyan çıktı. Yemen’de askeri harekât ile devlet otoritesi kurulmaya çalışırken diğer taraftan mülki idarede yeniden yapılanmaya gidildi. Devlet, 1871 yılında yapılan düzenlemenin Yemen’de de uygulanmasını istedi. Mehmed Reşid Paşa’nın İstanbul’a dönmelerinden dolayı Esad Paşa yemen valisi olarak tayin edilmesine rağmen Ahmet Muhtar Paşa müşavirliğe getirildi. Söz konusu talimat ile merkezi hükümetin Asir ve Yemen’in o sırada elde bulunan bölgesinde arzu edilen yönetim uygulamasının geliştirilmesi ve sonrasında uygulanacak yönetimler için önem taşımaktadır.³⁵

---

³³ Mehmet Seyitdanlıoğlu, *1871 Vilayet Nizamnamesi*, s.89-103.

³⁴ İlber Ortaylı, *Mahalli İdareler*, s.64-67.

³⁵ Erkan Tural- Selim Çapar, a.g.e. , s.112.

2.1. Yeni Vilayet Yönetiminde Meclisler

2.1.1. Vilayet İdare Meclisleri

Vilayet İdare Meclisi büyük oranda merkezi hükümet memurlarının otoritesine bağlı yürütme yetkisi bulunan ve devamlı bir organdı. 1864 ve 1871 Nizamnameleri, İdare meclislerinin görevleri ve kuruluş biçimi yönünden çok az bir fark gösterdi 1871 Nizamnamesi'nde merkezi hükümet memurlarından kurul üyesi olanların sayısı arttırılmış, bu yolla İdare Meclisi'nde seçilmiş üyelerin rolü daha da azaltılmak istendi. Vilayet İdare Meclislerinin görevleri karar ve danışma olarak ikiye ayrılabilir. Meclis; maliye, bayındırlık ve miri mallara ait konularda görüşme ve karar organıdır. İltizam işlemlerinde mukaveleleri inceler, ancak hukuki işlere ve yargı alanına hiçbir şekilde müdahale etmezdi. 1871 Nizamnamesininin 78. Maddesiyle meclislerin idari görevi; memurlar hakkında tahkikat, vilayet hudutları içindeki liva ve kaza idare meclisleri ile mahkemeler ve memurlar arasındaki uyuşmazlığın çözümü, ahali ile hükümet arasında veya ahalinin kendi aralarında vergi salınması ve toplanmasından mütevellit itirazların incelenmesi gibi konuları kapsıyordu. Liva ve kaza meclislerinde kurulması öngörülen belediye, daire ve meclislerin kararlarını faaliyet ve giderlerini kontrol etmekle de görevlendirildi. Bundan başka vilayet vergi gelirlerinin salınması ve toplanılması ile de görevlidir. Vilayet İdare Meclislerine seçimle gelen üyelerin yarısı müslüman yarısı gayrimüslim halktandı. Bu kuralı sırf büyük devletlerin baskılarına bağlamak doğru değildir. Osmanlı yöneticisi zamanı ve zemini yoklayarak bu uygulamanın gereğini anlamış görünmektedir.³⁶

Vilayet İdare Meclislerinin ekserisine gereğinden fazla iş yüklendi. Herşeyden önce bu meclislerdeki azanın çoğunluğu o yere tayin edilen ve bir takım görevleri olan memurlardı. Meclis azasından olan hâkimlerin işleri çok fazla yüklü olduğundan dolayı haftanın belirli günlerinde toplanan Meclis-i İdare'lere devam, bu birimlerde çalışan memur ve hâkimlerin işleri aksamaktaydı. Selanik-Yemen Bursa gibi yerlerde valilik yapan Mehmet Tevfik Bey haklı olarak;''Bu meclislerin sabahtan akşama toplanmalar da altından kalkamayacakları yüklü gündemleri vardı'' diyor. Bunların başında kabarik sayıya ulaşan, çözümü imkânsız fakat bir müzmin hastalık haline dönüşen arazi davaları, tapudaki noksan işlemlerden doğan münaza'a ve özellikle vergi davalarının bitmezliğini belirtmek

---

³⁶ Mustafa Gençoğlu, a. g. m., s.38-39.

gerekir. Bundan başka vilayet dairelerindeki işlemlerin ve hesapların tetkiklerinin meclislerde gündeme alınması gibi manasızlıklar da vardı. Çok sefer bu gibi tetkikat iyi yapılmadığından dolayı idare meclislerindeki aklama yolsuz memurları temize çıkarmaktan başka bir işe yaramazdı. Bunun gibi en küçük memur tayin işlemi dahi İstanbul'a sorulmakta idi. Tanzimat dönemi meclisler kurulmuştu ama ne merkezde ne de vilayetlerde bunların görevi, sınırı, gündemleri ve çalışma usülleri tesbit edilmiş değildi. Bir gelenek teşekkülü içinse sabır ve iyi niyet yoktu.³⁷

2.1.2. Liva ve Kaza Meclisleri

Vilayetlerde olduğu gibi liva ve kazalarda da idare meclisleri vardı. Osmanlı yönetiminin bir kademesi olan livalar; idari, mali, bayındırlık, eğitim, tarım ve ticarete ait işleri ve anlaşmazlıkları görüşüp belli bir karara bağlayan birimdi. Liva idare meclislerinin başkanlığını bu birimde valinin yetki ve görevlerini yükümlenen Mutasarrıf³⁸tı. Bundan başka livanın merkezi olan kazanın hâkimiyle, muhasebe müdürü, tahrirat müdürü, müftü ve gayrimüslim cemaatlerin ruhani reisleri meclisin tabii üyeleridir. Halk tarafından seçilen 2 müslim 2 gayrimüslim üye meclisin kadrosunu oluşturmaktaydı. Liva idare meclislerindeki cemaat gruplarının temsil edilmesi bölgelerdeki nüfus oranlarına göre farklılık göstermektedir.³⁸ Liva meclisleri hukuki meselelere ve adli davalara karışmazdı. Liva İdare Meclisi, Kaza İdare Meclisleri ve Nahiye Meclislerinin en üst kademesidir. Mutasarrıf kaymakamın amiriydi. Bundan ötürüdür ki, bu meclislerinin kararlarını ve uygulamalarını denetlerdi.

Kaza idare meclisi ise kaymakamın başkanlığında mal müdürü, tahrirat kâtibi, kaza hâkimi, müftü ve gayrimüslim cemaatın ruhani liderleri gibi tabii üyeler ve ikisi müslim, ikisi gayrimüslim dört seçilmiş üyeden oluşacaktı.³⁹ Kaza meclisleri; idari davaları, kaza gelir giderlerini inceler miri malların yönetimi ve korunması, yerel sağlıkla ilgili tedbirler, köy ve yolların onarılması ve yapılması gibi konuları görüşüp karara bağlardı. Bundan başka meclis vergi itirazlarını görüşmek için ilk başvurulacak yerdi. Kaza meclisleri, kaymakamın yetkisi dâhilindeki mukaveleler ve alım satım işlemlerinin usule uygunluğunu

³⁷ İlber Ortaylı, *Mahalli İdareler*, s.72-73.

³⁸ Düstur 1289, sh.644.

³⁹ 1871 Vilayet Nizamnamesi 92-93. Maddeler.

inceledikten sonra bu denetim görevini yerine getirir, itirazları ve yetkisini aşan konuları Liva İdare Meclisi'ne gönderirdi.⁴⁰

2.1.3. İdare Meclisleri Seçim Sistemi

İdare Meclisleri'nde uygulanan seçim usulü son derece karışık, uzun ve son kararı hükümet görevlilerine bırakan bir sisteme bağlıydı.⁴¹ Buna göre Meclis-i Tefrik denen birde seçici kurul oluşturuldu. Vilayet merkezinde valinin başkanlığında; merkez hâkimi, mektubçu, muhasebeci, Divan-ı Temyiz'deki hukukçu memurlar, merkez vilayet müftüsü ve ruhani reislerden müteşekkildi. Meclis-i Tefrik, kendi vilayetine bağlı livaların halkından seçilme şartlarına uygun altısı müslim altısı garimüslim olmak üzere 12 aday belirliyordu. Bu isimlerin yazdığı listeler liva merkezlerine gönderilir. Liva idare meclisleri en çok oy alan 4 kişiyi mazbata tutarak vilayet merkezine gönderirdi. Meclis-i Tefrik yine toplanarak listeleri inceler ve en çok oy alan 4 müslim 4 gayrimüslim toplamda 8 adayın isimlerini valiye sunar vali de bu listeden uygun gördüğü 2 müslim 2 gayrimüslim üyenin onayı için listeyi Babıali'ye gönderirdi. Babıali'nin onayı ile seçilen 4 üyenin memuriyeti kesinleşirdi.⁴²

Liva idare meclislerinde de aynı seçim sistemi uygulanmaktaydı. Bu mecliste mutasarrıfın başkanlığında; muhasebe müdürü, tahrirat müdürü, müftü, ruhani liderler ve merkez liva hâkiminin üye olduğu bir Meclis-i Tefrik kuruldu. Vilayette seçildiği gibi livaya bağlı kazalarda yaşayan kişilerden uygun olanların isimleri Tefrik Meclisi'ne gönderilir, burada üçte bir oranında seçilip livaya gönderilen adayların isimleri mutasarrıfa verilir. Mutasarrıf daha sonra listeyi valiye sunar ve vali onunla görüşerek asil üyeleri seçip memuriyetlerini onaylardı. Kazalarda da aynı usul üzere kurulan seçici merkezler belirledikleri adayların listesini köy ihtiyar meclisine gönderir, oradan seçilen adayların isimleri kaza merkezlerine geri gönderilirdi. Meclis-i Tefrik yine ikisi müslim ikisi gayrimüslim olmak üzere seçmiş olduğu 4 üyenin memuriyetlerini onaylayıp kaymakama bildirirdi.⁴³ Seçme ve seçilme kuralları; meclislerde çalışma hakkını sadece belirli bir zümreye tanıdı. Vilayet meclislerine üye olabilmek için sene de en az 500 kuruş vergi vermesi gerekirdi. Ayrıca okuryazar ve Osmanlı tebasından

---

⁴⁰ Düstur 1289, s.616-644.

⁴¹ 1871 Vilayet Nizamnamesi 77-78. Maddeler.

⁴² Düstur 1. Ch 1.sh.623.

⁴³ Düstur 1c, 1sh 622.

ve bulunduğu vilayetin ahalisinden olmak ayrıca 30 yaşını doldurmamış olmak gerekirdi.

2.1.4. Vilayet Umum Meclisleri

Meclis-i Umumi Vilayeti kalabalık üyeli seçimle oluşan ve yılda 1 kere vilayet merkezinde toplanan bir meclistir. Görevleri vilayet nizamnamesinde vilayetin özel işleri olarak belirlendi.⁴⁴ Umumi meclisin toplanma zamanını mevsime ve şartlara göre vali belirlerdi. Toplantı süresi 40 günü geçmezdi. Toplantı gününden 1 ay önce livalardan delegeler seçilirdi. Bu seçim, her kazada müslim ve gayrimüslim 2 temsilcinin liva merkezinde toplanıp aralarından 3 kişiyi açık oyla seçmelerinden ibaret bir işlemdi. Seçilen 3 kişiye, kazalardan gelen temsilcileri, yol, eğitim, tarım ve ticaretle ilgili sorun ve isteklerini bildiren dilekçeleri verirler ve onlarda umumi meclis toplantılarına katılırlardı. Livalardan gelen üyeler önce isteklerini valiye bildirmek ve getirdikleri dilekçeleri sunmak zorundaydılar. Çünkü toplantının gündemi vali tarafından belirlenirdi. Gündeme alınmayan konular sancak temsilcisi üyeler tarafından ortaya çıkarılmazdı.⁴⁵

Vilayet Umum Meclisi, yolların bakım ve onarımı kamu binalarının yapımı, tarım ve ticaretin geliştirilmesi, vergiler ile birlikte ahalinin bu konulardaki isteklerini görüşürdü. Ancak Meclis bu konularda oy vermek ve karar almak yetkisine sahip değildi. Üyeler sadece görüşlerini açıklayabilirlerdi. Bu görüşmelerin sonucunun yazıldığı rapor vali tarafından merkezi hükümete sunulur böylece uygulamaya girerdi.

2.1.5. Nahiye Meclisleri

1864 Nizamnamesi'nde nahiyeler için;''birkaç köyün toplanmasıyla meydana gelen yerleşmeler kaza olmayıp kazalara ilhak ederek nahiye itibar olunacaktır'' denilmektedir. 1864 Vilayet Nizamnamesi'nde nahiyeden söz etmekle beraber nasıl kurulduğu, işleyişi, amacı, kuralları ile ilgili hiçbir madde içermemektedir. Nahiye yönetiminin durumunu belirleyen düzenlemesini içeren taşra yönetiminin bir kademesi haline getiren 1871 Nizamnamesi'dir. Bu

---

⁴⁴ 1871 Vilayet Nizamnamesi 62-75. Maddeler

⁴⁵ İlber Ortaylı, *Mahalli İdareler*, s.89-90.

nizamnamede belirtildiği üzere nahiye dairesine girecek köy ve çiftliklerde en az 500 erkek nüfus olması gerekmektedir.⁴⁶

Her nahiyede bir müdür ve bir nahiye meclisi vardır. Nahiye müdürünü vali tayin eder ve Dâhiliye Nezareti onaylar. Müdürün bulunduğu yerin ahalisinden olup, 25 yaşını geçmemiş okuryazar ve Osmanlı tebaasından olması gerekmektedir. Müdürün görevleri: vergi salınması ve toplanılması işlerinde hükümetin belirlediği görevlilere yardımcı olmak ve gerektiğinde güvenliği sağlamak için zabıta memurlarına müracaat edip onlara yardımcı olmaktır.

Nahiye Meclisi'nin başlıca görevleri ise nahiye sınırları içerisinde bulunan köylerin halkı tarafından getirilen yardımlarla birlikte yapılması istenen bir takım konuların (yol yapımı, çiftlik hayvanların korunması gibi) görüşülmesidir. Bu meclis ayrıca vergi dağıtım konusunda köy ihtiyar meclislerince alınan kararları inceledikten sonra değiştirilmesini istedikleri teklifleri tartışır. Burada yapılan bütün görüşmeleri nahiye müdürü kaza kaymakamına bildirmekle yükümlüdür. Nahiye Meclisleri'nin almış oldukları kararlar kesin olmamakla birlikte kaza kaymakamları tarafından nahiye müdürüne verilebilecek talimata göre icra edebileceklerdir. Nahiye meclisleri bir nevi danışma görüşme kurulu idi.⁴⁷

Valilerin vilayetteki nüfuzları dolayısıyla, belirli kişilere gösterdiği imtiyazlardan dolayı mecliste bulunan üyelerin pek değişmediği, sürekli aynı kişilerin bulunduğu görüldü. Zengin toprak sahipleri ya da bazı yerlerde bulunan nüfuz sahibi tüccarlar, devlet memurları ve halk arasındaki aracılık görevini yerine getiriyordu. Yöneticiler ise bu durumdan rahatsız olmadıkları için, nüfuz sahibi olan bu kişilerin toplumdan faydalanmasına göz yumdu. Örneğin; bu üyelerden inane toplama yoluna gidilmiş ama ahali üzerindeki etkisinden yararlanarak bedeni hizmet gerektiren işlerde yerel halkı örgütleyip bu sayede herhangi bir çatışma olmadan istediklerini elde etmeye çalıştılar.⁴⁸

---

⁴⁶ Düstur 1c. 1sh, 608-636.

⁴⁷ Düstur 1289, s.645-647.

⁴⁸ Erkan Tural- Selim Çapar, a. g. e. , s.60.

3. 1871 VİLAYET NİZAMNAMESİNİN II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİNE YANSIMASI

Tanzimat Dönemi ile birlikte devletin kötü gidişatını engellemek için bir dizi önlemler alınmaya, yenilikler yapılmaya başlandı. 1840'lı yıllardan sonra farklı zamanlarda ortaya çıkarılan nizamnameler olmuşsa da bunlar bir çözüm olmamıştır. Savaşlardan yenilgiler alınmaya başlanması, merkezi otoritenin taşra üzerinde yavaş yavaş ağırlığını kaybetmeye başlaması vilayetlerde bir takım sorunların ortaya çıkmasına neden oldu. Devlet bu sorunların büyümesi üzerine bir takım reformlar yaparak 1864 yılında Tuna Vilayet Nizamnamesi adı altında bir nizamname çıkardı.

Mithat Paşa'nın Tuna valiliği sırasında uyguladığı politikalar kısa bir süre içerisinde bölgede başarılı sonuçların alınmasını sağladı. Tuna Vilayet Nizamnamesi'nin başarılı olması üzerine devlet bu nizamnameyi genişleterek 1871 tarihinde tüm yurttan uygulanmaya çalışılacak olan İdare-i Umumiyye-i Vilayet Talimatnamesi'ni çıkardı.

1864 Tuna Vilayet Nizamnamesi'nin yaydığı olumlu hava 1871 Vilayet Nizamnamesi ile tüm yurttan uygulanmak istendi. Modern bir yönetim anlayışı ile devletin merkezi otoritesinin ve taşra idaresindeki etkisinin tekrardan eski gücüne kavuşması esas gaye olarak belirlendi. Bu nizamname ile halk taşrada yavaş yavaş yönetime dâhil olmaya başladı.

1871 Vilayet Nizamnamesi'ne hâkim olan anlayış merkezîyetçi bir idare tarzını daha geliştirerek nizamnameyi uygulanabilir hale getirmektir. 1800'lü yıllarda Avrupa'nın hızlı bir şekilde gelişmesi ve bu gelişmeye paralel olarak kişilerin düşüncelerini de değiştirdi.

1871 Vilayet Nizamnamesi'nden sonra Belediye Meclisleri İstanbul'dan sonra önce liman şehirleri ve önemli ticaret merkezlerinin bulunduğu yerde kuruldu. Bu şekilde kurulmasının nedeni, Bu bölgelerde yaşayan kişilerin tüccar ve yabancı uyruklu olması, onların şehir yönetiminde düzenli ve zamanın şartlarına uygun olarak yaşamak istemeleridir.

Tuna bölgesindeki bazı şehir ve kasabalar Doğu Akdeniz'in en önemli liman şehirleri Mezopotamya ve Suriye'nin toplayıcı merkezleri olan Bağdat, Şam, Beyrut gibi şehirlerde Anadolu kıtasındaki bazı büyük merkezlerde görülür.

İntihab sisteminin despotik ve yolsuzca uygulanışı eyaletlerde direnişlere sebep oldu. Şam'da çıkan bir ayaklanmada Vali Selim Paşa öldürüldü. Mehmet Ali Paşa kuvvetleri Anadolu'nun içlerine kadar rahat ilerleyişinde ahaliyi yaka silktikleri intihab düzenine karşı kıskırtmasının da payı vardı. Bu nedenle Tanzimat hareketi başladıktan sonra ilk eyaletlerde Muhassıllık Meclisleri mali ve beledi görevleri yüklendiğinden ve her yerde kurulamadığından bazı yerlerde uygulanmadı.⁴⁹

1871 tarihinde Emval-i Miriye Tahsilatı için istihdam olunacak tahsildarların sıfat ve hareketleri ve vezaifi memuriyetleri hakkında talimat adı altında 9 maddelik bir talimat hazırlandı. Nizamnamenin 1. maddesine eklenen bir notta: "Karar-ı ahir hükmünce tahsilat için Mahsus-ı Memur istihdamından sarf-ı nazar kılınmış olduğu ve tahsildarlık vazifesinin Asakir-i Zaptiyye-ye ilave-i memuriyet edildiği belirtilmektedir." denilmiştir. 1871 tarihi itibarıyla vergi tahsil işlemlerinde yine eski uygulamanın devam ettiği bu notta açıkça anlaşılmaktadır. 1 Mayıs 1875 tarihini taşıyan 15 maddelik bir sonraki talimat, tahsil-i emval işlerinin umur-ı zabıttan ayrılması yönündeki idareyi daha belirgin bir şekilde gündeme getirmekte ve bu çerçevede tahsilat takipçileri niteliğini taşıyan yeni bir memuriyet tanımlamaktadır. Bu talimata göre her kazada lüzuma göre süvari olarak birer veya ikişer vilayet, mutasarrıflık ve kaymakamlık merkezi olan şehir ve kasabalarda ise bunlara ilave olarak birer piyade takipçi tahsil edilmesi ön görüldü. Tahsilat takipçileri kazalarda mal müdürlerinin, livalarda muhasebecilerin ve vilayetlerde defterdarların idaresi altında bulunacaktı. Takipçiler, vergileri toplamakla yükümlü köy ve mahalle muhtarlarının hesaplarını denetlemek, ödenmeyen vergi taksiti varsa ödemesini sağlamak ve zimmetine para geçiren muhtarlar söz konusu olduğunda durumu öncelikle nahiye meclisine götürüp burada sonuç alınmaz ise kaza merkezine durumu bildirmekle yükümlüdür.⁵⁰

Abdüllaziz'in 1876 tarihinde tahtan indirilmesi ve yerine geçen V. Murad'ın tahta geçtikten kısa bir süre sonra ruhsal çöküntü yaşadığı ileri sürülerek tahtan indirilmesiyle 31 Ağustos 1876 tarihinde Sultan II. Abdülhamid tahta çıktı. II. Abdülhamid tahta çıktığı vakit Osmanlı Devleti büyük bir bunalım içerisindeydi. Saray içerisinde iç çekişmeler artmış devlet 1875 yılında borçlarını ödeyemez hale geldi. Kendisinden önceki padişahlara yapılanları iyi bilen II.

---

⁴⁹ İlber Ortaylı, *Mahalli İdareler*, s. 171-173.

⁵⁰ Nadir Özbek, "Abdülhamid Rejimi (Vergi Tahsildarlığı ve Siyaset 1876-1908)", *Devr-i Abdülhamid, Erciyes Üniversitesi Yayınları*, C.4(2011), s. 30-31.

Abdülhamid aynısının kendi başına gelmesinden korktuğu için devletin tüm mekanizmalarındaki gücü kendi elinde toplamaya başladı.

Mülki idare organlarının düzgün bir şekilde işlemlerini engelleyen ciddi bir takım sorunlar mevcuttu. Mülki amirlerin ve memurların kifayetsizliği, mülki amirler ve memurlar üzerinde vilayet ileri gelenlerinin baskısı ve yabancı konsolosların müdahaleleri olarak belirtilmektedir. Mülki amirler bazı istisnalar hariç, görevleri için yeterli donanımına sahip değildi. Genellikle Babıali kalemlerinden yetişmiş, başlıca hünerleri hitabet denilen yazışma usüllerine hâkim olan kimselerdi. Memuriyet anlayışları da buldukları yerdeki asayişin sağlaması ve vergi toplamaktan öteye gidemedi. Ayrıca vali tayini sırasında hatır, gönül, iltimas ve rüşvet gibi adetler normal geliyordu. II. Abdülhamid merkezî bir siyaset güttüğü için II. Mahmut gibi valilere geniş yetki vermekten yana değildi. Aslen Dâhiliye Nezareti'ne bağlı olan valilerin atanma ve yer değiştirme işlemleri bu bakanlığın bilgisi dışında yapılmaktaydı. Padişah bazen valilik makamını bir sürgün etme yetkisi şeklinde kullandı. İstanbul'dan uzaklaştırılmak istenen sadrazamlıktan ayrılma üst düzey görevlileri vali olarak uzak vilayetlere tayin etti. II. Abdülhamid'in bu tavrı rüşvet, iltimas, görevi kötüye kullanma gibi problemleri daha da arttırdı.⁵¹

II. Abdülhamid döneminde ubudiyet gösteren bendegân adıyla anılan seçkin bir sınıf oluşturdu. Fakat zamanla halktan kopma, kişisel çıkar ve servet sağlama şanslarını kullanma eğilimine girdiler. Böylelikle yönetici sınıfının ekonomik üreticiliği olmayan bir servet tüketicisi olarak devlet yönetimi ve toplum yönetimine yararlı olacak ekonomik görüşlerden uzak kaldı.⁵²

II. Abdülhamid tahta çıkmadan önce Mithat Paşa ile yaptığı anlaşma gereği Mabeyn Baş Kâtipliğine Namık Kemal ve Baş Mabeynciliğe Ziya Bey'i ataması gerekiyordu. Ancak II. Abdülhamid sözünde durmayıp Mabeyn Baş Kâtipliğine Damad Mahmud Paşa'nın tavsiyesi ile Şapür Said Bey'i sonra da

---

⁵¹ Serap Sunay, "II. Abdülhamid Dönemi'nde Balıkesirli Mülki Görevliler Hakkında Bir İnceleme(Sicil-i Ahval Kayıtlarına Göre 1879-1909)", *Basılmış Yüksek Lisans Tezi*, Afyon 2007, s.65.66

⁵² Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul 2012, s.206.

makamı sadarete geçen meşhur Said Paşa'yı aldı. Mabeyn Başmüsavirliğine de Damad Mahmut Paşa'nın eniştesi olan İngiliz Said Paşa'yı tayin etti.⁵³

II. Abdülhamid devri başlarında Osmanlı Devleti'nin sınırları dâhilinde bulunan yerlerde aynı tipte bir mülki idare olmadığı bilinmektedir. Muhtarların bulunduğu eyaletlerde yani Roma, Sırbistan, Karadağ, Sisam, Mısır ve Tunus'ta mülki idare sistemi devletin prensleri ve paşaları tarafından denetlenmekteydi. Müstakil sancaklarda Cebel-i Lübnan ile merkeze bağlı imtiyazlı vilayetlerden Girit için uygulanan mülki idare sistemi ise Avrupalı Devletlerin baskısıyla tanzim edildiği için devletin eli kolu bağlıydı. Geriye kalan merkeze bağlı vilayetlerin mülki taksimatı ve idare esasları ise Fransız sistemi örnek alınarak kuruldu. Osmanlı Devleti sistemine uygun olamayan bu çözüm uygulamada bir takım zorluklar getirdi. Bu durumda şüphesiz haberleşme ve ulaşım araçlarının zaten yetersiz olduğu devlette iletişimi ve idareyi güçleştirmekteydi. Diğer bir güçlük ise Osmanlı devlet adamlarının nahiye teşkilatına sıcak bakmamasıydı.⁵⁴

II. Abdülhamid devrinin ilk yıllarında 5 Şubat 1877 tarihinde Dâhiliye Nezareti tekrar kurulup ve vilayetler bu merkeze bağlandı. Böylece merkeze bağlanan vilayetlerin sayısı 30 olup bunlardan 9'u Avrupa'da, 2'si Akdeniz'de, 13'ü Anadolu'da, 5'i Arap yarımadasında, 1'i Afrika'daydı.

Osmanlı Devleti asırlar boyunca ulema ve şeyhlerle birlikte değerlendirildi. Sultan II. Abdülhamid'in de aynı şekilde bu uygulamayı devam ettirdiği ve özellikle Şeyh Zafir, Ebulhüda ve Ahmed Ziyaüddin-i Gümüşhanevi gibi âlim şeyhlerden destek aldı. Bu dönemde ilmiye sınıfı içerisinde en önemlisi şeyhülislamdı. Padişah'ın saltanatı boyunca 7 Şeyhülislam görev yaptı. II. Abdülhamid'in saltanatının 27,5 yılında Uryanizade ve Cemaleddin Efendi şeyhülislam oldu. Sultan Abdüllaziz ve Sultan V. Murad'ın tahtan fetvalarla indirilmesinden dolayı II. Abdülhamid bu makama çok güvendiği birisini getirmesine neden oldu. II. Abdülhamid'in karakterini, hassasiyetini, meziyetini ve zaaflarını çok iyi bilen Cemaleddin Efendi, son derece dikkatli davranmasından dolayı uzun süre bu makamda kaldı.⁵⁵ II. Abdülhamid eğitim ve maarif sisteminde

---

⁵³ Selda Kılıç, "1876 Kanun-i Esasi'nin Hazırlanması ve Meclis-i Mebusan'ın Toplanması", *Ankara Üniversitesi Basılmış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara 1991, s.82.

⁵⁴ Serap Sunay, a.g.t. , s. 64-65.

⁵⁵ Coşkun Yılmaz, *Sultan 2. Abdülhamid Dönemi*, İstanbul 2012, s.43-45.

tamamen Tanzimatçı'dır. Eğitim sistemini en ucra köşelere kadar yayarak devlet mekanizmasına bilgili kişilerin gelmesine çalıştı.⁵⁶

Anayasa üzerine kurulu bir İslam devleti şeklindeki II. Abdülhamid'in yönetim sisteminde, ne anayasanın ne de parlamentonun bir önemi yoktu. Yalnız teorik olarak baktığımızda ikiside vardı. Yasama gücü olmayan, halkın iradesinden doğmamış olan parlamentonun herhangi bir geçerliliği yoktu. Burada asıl güç sultan ve halife olarak padişahın etrafında toplandı. II. Abdülhamid meclis yerine etrafında kurduğu küçük birimler ile kendine özel has bir danışma komitesi kurdu. Bu komiteler her alanda padişaha danışmanlık yapardı. Bütün güçlerin merkezileşmesi ile geniş bir bürokrasi örgütü oluştu. Padişahın etrafında oluşan bu güç çağdaş bir yönetim mekanizmasından uzaktı.⁵⁷

Sultan II. Abdülhamid tahta çıktığında siyasi tecrübeden yoksundu. Fakat saltanatının ilk yıllarında peş peşe cereyan edecek olaylar II. Abdülhamid'e gerekli tecrübeyi kazanma imkânı verecekti. II. Abdülhamid cülus törenleri yapıldıktan sonra bankalar heyeti ile görüşüp burada birlik ve beraberlik mesajları verdi. Askerle kışlada yemek yemiş, donanma ile de aynı törenleri yaparak ordunun güvenini sağlamaya çalıştı.⁵⁸ Sultan II. Abdülhamid'in siyasi tecrübesi tahta ilk çıktığı zamanlar pek olmasa da tahta çıktığında yapmış olduğu işler onun planlı bir şekilde hareket ettiğini göstermektedir. Mithat Paşa'ya verdiği sözü tutmaması ve daha sonra Mithat Paşa'yı sürgüne göndermesi bu sözü destekleyici niteliktedir.

Sultan II. Abdülhamid modern ve geleneksel uygulamaların bir arada kullanılmasıyla devleti modernleştirmeyi amaçladı. Değişen siyasi ortamın farkında olan II. Abdülhamid Avrupa'da yaşayan gelişmeleri yakından takip etti. 19.yüzyılın sonlarında Avrupa'da kurulan sosyal refah kurumları Sultan için önemli bir örnek oluşturdu. Fakat bunları kendi ideolojisi ve devletin ihtiyaçları doğrultusunda almak gerektiği fikrindedir.⁵⁹ II. Abdülhamid iç siyasette bir yön değişikliğine gitti. Tanzimat döneminde nasıl ki gayri müslim halkın tatminleri göz önüne alındıysa bundan sonra Müslüman halkın İslamcılık siyaseti ön plana çıkacaktı. II. Abdülhamid, memlekete zararlı olan fikir ve düşüncelerle baş etmek

---

⁵⁶ Yılmaz Öztuna, Osmanlı Devleti Tarihi Medeniyet Tarihi 2, İstanbul 2013, s.110.

⁵⁷ Niyazi Berkes, a. g. e. , s.343-344.

⁵⁸ Yavuz Özdemir, "II. Abdülhamid'in Modernleşme Anlayışı", *Atatürk Üniversitesi Basılmış Yüksek Lisans Tezi*, Erzurum 2006, s.27.

⁵⁹ Coşkun Yılmaz, a.g.e. , s. 35.

için Yıldız Teşkilatını bizzat kendisi tesis ederek geliştirip gayet muazzam bir haber alma teşkilatı kurdu. II. Abdülhamid, Avrupalı devletlerle hakiki mana da bir dostluk kurulamayacağını idrak etmişti. Bu hususta onlara karşı denge siyasetini takip etti. İslamcılık siyaseti önünde en büyük tehlike ise İngiltere idi. Bu anlamda Irak ve Filistin'i ele geçiren İngiltere Orta Doğu ve İslam coğrafyasına hâkim olmak istedi.⁶⁰

II. Abdülhamid iradesi çıkmak üzere kendisine gönderilen bir kısım konuların gerekli soruşturmayı yaptıktan sonra neticelendirir ve karara bağlardı. Bu konularda önemli görev Başkâtib'indi. Başkâtip, herhangi bir konu ile ilgili kişileri hatta paşaları bile çağırıp padişah adına sorgulayabilme yetkisine sahipti. Eğer bir dosya karara bağlanacaksa, padişah ya da başkâtip bu dosyaları elinde tutar ve gerek duyarsa özel bir memur göndererek konuyu yerinde araştırırdı. Mecliste bir konu üzerinde iki farklı düşünce ortaya çıktığı zaman önce iki tarafın temsilcileri saraya çağırılıp dinlendikten sonra karar verilirdi. Bazı özel konular Meclis-i Vükela'da görüşülmek üzere soruşturulması özel olarak yapılırdı. Sarayın imajına çok fazla önem padişah, sarayda görevli kişilerin mahkemeye düşmesine ve isimlerinin mahkemelerde anılmasına hiç tahammülü yoktu. Bazı durumlarda ise padişah özellikle alacak konularında borçları bizzat kendi cebinden öderdi. Belgeler de kullanılan terimlere padişah çok fazla önem gösterir ve kanun metinleri yazılırken özellikle Türkçe'ye dikkat ederdi.⁶¹ Başkâtibin emri altında sayıları 20 civarı kâtipten oluşan genç ve sultana bağlı kadro sabah akşam demeden yürüttükleri ince çalışma ile Yıldız sarayının siyasi aygıtını işletirdi. Sultan II. Abdülhamid kâtiplerini Mülkiye'nin en gözde mezunları arasında özel olarak seçer ve onların eğitimi ile ilgili konulara bizzat özen gösterirdi. Sultan onlara iyi davranır, dolgun maaş verirdi. Böylece sultan istemiş olduğu ve devamlı elinin altında bulunan genç, akıllı, şahsına bağlı bir idareci grup vardı.⁶²

Kamu imajına verdiği önem ile bilinen Sultan II. Abdülhamid bu imajı sürekli gündemde tutmuştur. Bunun dünya çapında örneklerinden bir tanesi de; 1893 ve 1894 yıllarında Sultan II. Abdülhamid'in Amerika ve İngiltere'ye gönderdiği fotoğraf albümleridir. 1893'te Washington Kongre Kütüphanesi'ne ve 1894'te Londra Britanya Müzesi Kütüphane'sine gönderilen 51 albümden oluşan

---

⁶⁰ Melik Arvasi, "II. Abdülhamid Yönetimine Muhalefet: İttihat ve Terakki Cemiyeti", *Sakarya Üniversitesi Basılmış Yüksek Lisans Tezi*, Sakarya 2011, s. 52-60.

⁶¹ Coşkun Yılmaz, a. g. e. , s.65-68.

⁶² François Georjeon, Sultan Abdülhamid(Çev: Ali Berktaş), İstanbul 2012, s.204.

bu koleksiyon Osmanlı'nın otoportresidir. Koleksiyon Osmanlı Devleti'nin doğal güzelliklerini, Tarihi zenginliğini, modern gelişmişliğini ve gücü temaları üzerinde yoğunlaştı. Bu koleksiyon günümüzde yayına hazırlayan heyet, albümlerinin önemini bu İslam dünyasının bütün dünyaya gösterilen ilk rapor olduğunu belirtmektedir. Albümler 1824 aded fotoğraf içermektedir. Konuları Boğaz manzaralarından savaş gemilerine, amalar mektebi talebelerinden cankurtaran filikalarına kadar uzanmaktadır.⁶³

Sultan II. Abdülhamid'in uyguladığı politikalar bazı kesimleri rahatsız etti. Genç Osmanlılar devletin içinde bulunduğu durumdan ancak Meşrutiyet ilan edilerek kurtulacağını düşündüler. Ayrıca Meşrutiyet ülkeye özgürlük getirecekti. Meşrutiyet'in ilanı dışa güven verme, ortalığı yatıştırma ve dış basıkları savuşturmayı da sağlayacağını düşünüyordu. Genç Osmanlıların anayasa hazırlıkları ile uğraştığı sırada İstanbul'da balkan sorununu görüşmek için toplanan Tersana Konferansı'nda Meşrutiyetin hızlı bir şekilde yürürlüğe girmesinde etkili oldu.⁶⁴

Sultan II. Abdülhamid 10 Eylül'deki cülus töreninden sonra Mithat Paşa'nın başkanlığında bir heyet kurdurarak Kanun-i Esasi için çalışmaları başlattı. İlk taslak çalışmasından sonra Fransa ve Belçika anayasalarının bazı maddelerinin çevrilip taslağa eklenmesi ile Babıali önünde yapılan törenle 1876 yılında ilan edildi.

Kanun-i Esasi'de mülki idare hususuyla ilgili geçen metinleri inceleyecek olursak;

- Osmanlı Devleti topraklarıyla ve imtiyazlı eyaletleri ile bir bütün oluşturmakta, hiçbir nedenle ayrılık söz konusu olmayacaktır.
- Vilayet yönetimi valilerin yetki genişliği temeline dayanmakla, iş bölümü ve görevlerin ağırlığı ilkesi benimsendi.
- Vilayet Genel Meclisleri üyelerinin seçim biçimi özel bir yasa ile yeniden düzenlenecektir. Bu meclise yolların yapılması, sanayi, ticaret

---

⁶³ Selim Deringil, "Sultan II. Abdülhamid Ve Devri Semineri – II Abdülhamid Döneminde Osmanlı Dış İlişkilerde İmaj Saplantısı", *İstanbul Üniv. Edebiyat Fakültesi*, Mayıs 1992 s.153.

⁶⁴ Yavuz Özdemir, a.g.t. , s. 28.

ve tarımın geliştirilmesi, eğitim ve öğretimin yaygınlaştırılması, vergilerin belirlenip toplanması gibi konulara yer verildi.

- Belediye işleri İstanbul'da ve taşrada seçim suretiyle kurulacak olan Belediye Meclisleri tarafından görülecekti. Bu hükümlerden de görüleceği üzere Kanun-i Esasi II. Abdülhamid dönemine aktarılan yönetim biçimini bir gerçek olarak benimsemiş, vilayetler için kabul edilen hükümlerde ise adem-i merkeziyet prensibini ortaya koydu. Vilayetler için uygulanan kurallar geliştirilerek valilere geniş yetkiler tanımayı ön görmekteydi. Özellikle vilayetler genel meclislerini yönetimde daha etkin kılmak için önlemler almayı zorunlu görmekte, yasa dışı davranışlar karşısında mecliste şikâyet etme yetkisi tanımaktaydı. Böylece valinin keyfi keder davranışları engellenmek istendi ama bu durum pratikte pek mümkün olmadı.⁶⁵

Osmanlı Devleti'nin ilk anayasası olan Kanun-i Esasi 1876 yılında çıkarıldı. Avrupalı devletler ile kıyaslandığında bu tarih erken bir tarihi ifade etmektedir. Osmanlı Devleti Kanun-i Esasi ile monarşik, üniter ve ahkâm-ı şer'iyeye istinad eden bir devlet olmak ile birlikte resmi dili Türkçe ve başkenti İstanbul'dur. Kanun-i Esasi ile vatandaşlık hakları, kişi hürriyeti ve güvenliği, ibadet ve basın hürriyeti gibi konularda kişi ve kurumların hakları anayasal güvence altına alındı. Bu kanun ile devlet demokrasinin yapı taşı olan Milletın Egemenliği ilkesini kabul etti. Yürütme organı iki şekilde düzenlenmiş olup, saltanat Osmanlı sülalesine ait olan bir yapı olarak kuruldu.

Kanun-i Esasi'nin ilan edilmesiyle Sadrazam Mithat Paşa kendisini adeta icraatın başı olarak gösterdi. Bu tutumundan dolayı Mithat Paşa'ya karşı bir grup oluşmaya başladı. Saray muhalefeti, Mithat Paşa'yı II. Abdülhamid'e çabuk teslim olmakla suçladı.⁶⁶ Kanun-i Esasi'nin ilan edilmesinde en büyük amaç Avrupalı Devletlerin Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışmasını engellemektir. Ama bu durum başarısızlıkla sonuçlanınca II. Abdülhamid, Mithat Paşa'yı sürgüne gönderdi.

---

⁶⁵ Serap Sunay, a.g.t. , s.63.

⁶⁶ Melik Arvasi, a.g.t. , s.74.

1877 tarihinde Mithat Paşa sürgüne gönderildikten sonra sultan, devlet üzerindeki otoritesini tam anlamıyla yeniden kurmak için, sivil bürokrasi, ordu ve ulema sınıfı üzerinde etkinliğini arttırdı. Sivil bürokrasi de 1900'lü yıllara doğru 50,000 ile 100,000 memur olduğu söylenir. Daha kalabalık, sivil okullarda daha iyi yetişmiş, dünya görüşü açık, bilgili olan bu sınıf denetleme açısından zor olabilirdi. Katı bir devlet düzeninin memurları arasında maaşlar konusunda da farklılıklar vardır. Abdülhamid bile paşaların ayrıcalıklarından yakınsa da onlara doğrudan yüklenmeyi göze alamazdı. II. Abdülhamid bürokrasiyi elinde tutmak için nişan sistemini de sonuna kadar kullanırdı. Nişan, sadece Osmanlı padişahlarının verebildiği bir semboldür. Avrupa modeline göre geliştirilen nişan sistemi, askerlerin cesaretleri, memurların çalışkanlığı gibi özellikleri ödüllendirmeye yöneliktir.⁶⁷

Mithat Paşa'nın sürgün edilmesiyle II. Abdülhamid kendi adamlarını kritik noktalara yerleştirmeye başladı. Bazı imtiyazlar dağıtarak kendi merkezi idaresini kurdu. Anayasayı liberallere karşı bir silah olarak kullandı. Kendi otoritesine karşı gelenleri zaman geçtikçe saf dışı bıraktı. Gazi Osman Paşa gibi komutanların desteğini alan padişah orduya hâkim olmaya başladı.⁶⁸

Sultan II. Abdülhamid tahtını koruyabilmek amacıyla mutlak bir polis rejimi kurdu. Sansür uygulamasının yanında halen devlet salnamelerinde Kanun-i Esasi'ye yer vermesi tahtını nasıl koruduğunu göstermektedir. Mithat Paşa'nın sürgün edilmesiyle polis rejimini güçlendirmeyi amaçlayan padişah, ordu ve donanma üzerinde de baskıcı yönetimini ortaya koydu. II. Abdülhamid kendisinden önceki padişah olan Abdüllaziz'in tahtan indirilmesinde görev alan bütün paşaları sürgüne gönderdi. Donanmayı Haliç'e hapsedip, gerçek mermiler ile atış yapılmasını dahi yasaklaması padişahın tahtını kaybetme korkusunu göstermektedir.⁶⁹

Kanun-i Esasi ilan edildikten sonra 19 Mart 1877 tarihinde Meclis bizzat II. Abdülhamid tarafından açıldı. 141 üyeden oluşan bu meclis üyelerinin 115'i mebus, 26'sı ayandan oluşmaktadır. Mebusların 69'u müslüman olup, 46'sı gayrimüslimdir. Açılış konuşmasında padişah uygar devletlerin ayırt edici

---

⁶⁷ François Georgeon, a.g.e. , s.210-211.

⁶⁸ Melik Arvasi, a.g.t. , s.75.

⁶⁹ Yunus Gokgöz, a.g.t. , s.8.

görüşlerini, yasaların herkesin oy ve görüşlerine dayalı olarak çıkarmalarında bulunduğunu belirtti.⁷⁰

I. Meşrutiyet döneminde sadrazamlık ya da yürütme organı durumunda kalan Babıali temel yapısını korumak ile birlikte bazı değişimlere uğradı. Bu değişimlerin başta geleni Sadrazam ile ilişkilidir. I. Meşrutiyet'ten önce padişahın mutlak vekili sayılan Sadrazam, Tanzimat döneminde yetkilerini vekillerle paylaşmış, I. Meşrutiyet döneminde ise tüm vekilleri doğrudan atayan padişahın güvendiği bir kişi sıfatıyla Meclis-i Vükela'nın başkanı konumuyla yetinmek zorunda kaldı.⁷¹

1878-1882 yılları arasında II. Abdülhamid'in mutlak iktidarı ve otoritesini oluşturabilmek için bir geçiş dönemi oldu. Padişah bu dönemde bütün gücü elinde toplamaya başladığından Babıali etkisini yitirmeye başladı.

II. Abdülhamid döneminde bürokratik örgütlere ve yöntemlere ilişkin olarak gerçekleştirilen düzenlemelere devam edildi. 1870'li yıllarda Sicil-i Ahval kuruldu. 1877 senesinde personel sicillerinin tutulması için bir sistem geliştirildi. Memur adaylarının seçimi, atanması ve yükselmesi ile ilgili Memurin-i Mülkiye Terakki ve Tekaid Kararnamesi yayınlandı. Bu metinde Memur adaylarında aranacak nitelikler, resmi görevlerin yürütülmesinde nasıl davranacağı, merkez ve taşra örgütünde hiyerarşik örgütlenme, disiplin cezaları, işsizlik maaşları ve emekli sandığı kurumu düzenlendi. Memur atamaları için özel bir komisyon kuruldu. Bu amaçla 1885 senesinde Hariciye Nezareti'nde Encümen-i Hariciye ve 1888 senesinde Dâhiliye Nezareti'nde İntihab-ı Memurin Encümen birimi kuruldu.

1876 Anayasası gerek İstanbul gerekse taşrada kurulacak belediyelerin seçimle iş başına gelecek meclisler tarafından yönetilmesini kuruluş görevlerinin ve meclis üyelerinin seçim usulünün kanunla belirtilmesini ön gördü. 1876 tarihli Vilayet-i Belediye Kanunu ile her şehir ve her kasabada birer belediye örgütü kurulacaktı. Bu kanuna göre taşrada kurulacak her belediyenin, başkanı, meclisi ve cemiyeti belediye olmak üzere 3 organı bulunacaktı. Cemiyeti belediye ise Mahalli İdare Meclisi ile Belediye Meclisi'nin birleşmesinden meydana gelecekti. 1877 tarihli Dersaadet Belediye Kanunu, Vilayet Belediye Kanunu'na ek olarak İstanbul'un giderek büyüyen dev sorunlarına çözüm bulabilmek amacıyla

---

⁷⁰ Yavuz Özdemir, a.g.t. , s. 29.

⁷¹ Mehmet Göküs, a.g.t. , s.47.

çıkarıldı. Osmanlı parlamentosunun ilk kabul ettiği anayasa olan Dersaadet Belediye Kanunu İstanbul'da eski belediye yapısını büyük ölçüde korudu.⁷²

I. Meşrutiyet Meclisi'nin ilk icraatlarından biri yeni bir vilayet-i idare kanunu çıkarmaya teşebbüs etmek oldu. Bu teşebbüs Kanun-i Esasi'nin 108. maddesinde yer almış olup, kısa bir süre içerisinde yapılacağı bildirildi. Kanun Meclis-i Vükela'nın yani Bakanlar Kurulu'nun ilk yapılan oturumunda geçmiş fakat tekrardan müzakere edilmek üzere padişah tarafından meclise iade edildi. Osmanlı hükümeti daha sonra hazırlamış olduğu 101 maddelik bu kanunu onaylamak üzere meclise göndermiş ise de kanunlaştırma süreci tamamlanmadan meclis kapatıldı.⁷³

Meclis 1877-1878 Osmanlı Rus savaşından hükümeti sorumlu tuttu. Bazı mebuslar memleket temsilcilerinin ancak iş işten geçtikten sonra danışmaya kalkıştığını bu durumda meclisin yenilgiden ötürü sorumluluk taşmayacağını söyleyerek padişahı dahi eleştirdi. Müslüman ve gayri müslim mebuslar arasındaki tartışmalar zaman içinde sürüşmeye dönüştü. II. Abdülhamid, tecrübesiz ve gelenekleri henüz oturmamış, aldığı kararlar devleti felakete sürükleyen bir meclisin varlığının faydadan çok zararı olduğuna dikkat çekerek 13 Şubat 1878 tarihinde I. Meşrutiyet'e son verdi.⁷⁴ Tanzimat döneminin aksine artık yönetim merkezi Babıali değil Yıldız Sarayı'dır. Bu dönemde padişahın siyaset üzerindeki otoritesi arttı.

II. Abdülhamid'e saltanatının ilk yıllarında sunulan layihalarda çevresine ehliyetli devlet adamları toplaması gerektiği sıklıkla belirtildi. Ali Fuat Bey'in 7 Nisan 1880 senesinde Mahran layihasında''emaneti ehline tevdi ediniz'' sözünce II. Adülhamid'in etrafına işinin ehli adamları toplamasını tavsiye etti. Padişaha aynı şekilde tavsiyede bulunan bir kişide Dreysse Paşa'dır. 8 Şubat 1879 tarihli layihasında devletin durumunu ve yapılması gerekenleri anlatırken etrafında ehliyetli kimseler bulundurmasını tavsiye etti. Kanuni Esasi ve Meclis-i Mebusan hakkında Ahmet Mithat Efendi'de 20 Mayıs 1880 tarihinde bir layiha sundu. Ahmet Mithat Efendi, Avrupa gazetelerinde çıkan ve İstanbul'dan gönderilen

---

⁷² Feyzullah Önal, ''Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Yasal Ve Yapısal Dönüşümü'', *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011, S:30, s. 244.

⁷³ Abdulhamit Kırmızı, *Abdülhamid'in Valileri Osmanlı Vilayet İdaresi 1895-1908*, 2007 s.35.

⁷⁴ Melik Arvasi, a.g.t. , s.74-75.

mektuplarda II. Abdülhamid'in anayasayı ve meclisi yeniden açacağı ancak çevresindeki bazı kişiler ile Meclis-i Vükela'nın bir kısmının bunu engellemek için türlü entrikalar çevirdiklerine dair yazılar çıktığının belirterek dedikodulara konu olan nedenleri 4 madde de belirtilmiştir. Bu 4 maddeye bakacak olursak;

1. Madde: Şeriate göre hilafet meselesi
2. Madde: Hükümranlık meselesi
3. Madde: Kanun-i Esasi'nin yürürlüğe girmesindeki tehlike veya menfaat
4. Madde: Kanun-i Esasi'nin ortadan kalmasındaki tehlike veya menfaat.⁷⁵

Bu dönemde merkez dışındaki örgütlenme de vilayet, liva ve kaza şeklinde üçlü bir ayırım yapılmış bu taşra teşkilatı içinde merkezi idare memurlarının yanında yardımcı olarak seçilmiş meclislere yer verilerek temsil esasını başka bir anlatımla yerel demokrasiyi sınırlı bir şekilde uygulama yoluna gidildi. II. Abdülhamid döneminde Osmanlı Devleti, Vilayet ya da eyalet yönetimi bakımından birlikten yoksun çeşitlenmiş yapısını korudu. I. Meşrutiyetin başlarında taşrada 3 tür yönetim bölgesi vardı. Bunlar; merkeze bağlı vilayetler, merkeze bağlı bağımsız sancaklar ve ayrıcalıklı eyaletlerdi. II. Abdülhamid, bürokrasinin üst kademelerinde güvenmeyeceği kimseleri uzun süre görevde tutmadı. 1877 senesinde I. Meclisi kapatmasını izleyen 6 yıl içerisinde 16 Sadrazam değişikliğine gitti. Bürokratların sadakakatlerine yeteneklerinden daha fazla önem verilip, Heyet-i Vükela padişahın sadık ajanları olarak kabul edildi. Bürokraside yönetmeliklere ve ona eşit düzenleyici belgelerdeki artış hızladı. 1876 Anayasasınının 36. maddesine göre bütün memurlar saptanacak koşullara ve niteliklere göre hak ettikleri memuriyetlere atanacakları belirtildi.⁷⁶

Vilayet yönetiminde II. Abdülhamid 1881-1908 yılları arasında vilayet sayısını 25'ten 29'a çıkardı. İdari örgütlenme açısından değişikliklerin çoğu vilayet düzeyinin altında gerçekleşti ve daha alt kademeleri doldurmak biçiminde oldu. 1877 tarihinde çıkarılan Belediye Kanunu ile bu dönemde vilayetleri içine alacak şekilde genişletildi. Vilayetlerdeki idari kadro bu dönemde kesinlikle

---

⁷⁵ Mustafa Oğuz, "II. Abdülhamid'e Sunulan Layihalar", Devr-i Abdülhamid, *Erciyes Üniversitesi*, C.3, s.359.

⁷⁶ Mehmet Göküş, "İttihat ve Terakki'nin Osmanlı İmparatorluğu'nda Siyasete ve Yönetime Etkileri", *Selçuk Üniversitesi, Basılmış Yüksek Lisans Tezi*, Konya 2009, s.47-50.

eskisinden daha kalabalık olsa da yüz ölçümleri 30 bin ile 100 bin km arasında değişme gösteren Osmanlı vilayetleri günümüzdeki bazı Avrupa devletlerinden bile çok büyüktür. 1878 ile 1908 yılları arasında idari personel sayısı 62'den 148'e çıkarıldı. Eğitim alanında yapılan idari yenilikler sayesinde memurların eğitim seviyesi arttı. 1878 yılındaki toprak kayıpları imparatorluğun ağırlık merkezini Balkanlardan Anadolu'ya ve Arap topraklarına kaydırınca, Osmanlı devlet adımlarında önceliklerini buna göre değiştirdiler. Bu dönemde arap eyaletlerinin önem derecesi arttı. Bazı yerlerde mahalli idareyi düzenlemek, belli bölgeleri devletin güvenli, tamamlayıcı ve gelişen parçaları faaliyet geçirmek için iç iskân ve imar faaliyetleri gerekti. Örneğin; Günümüzdeki Suriye, Lübnan, Ürdün ve İsrail'i içine alan coğrafyanın belli kısımları için geçerliydi. Ürdün devletinin idari ve sosyo ekonomik kurumlarının temelleri bu dönemde Osmanlıların Ajlun, El-Balga, El-Karak ve Ma'an sancaklarının örgütlenmesi ile atıldı. 1858 tarihindeki Osmanlı Arazi Kanunnamesi, devletin telgraf, demiryolu, bayındırlık ve muhacirleri iskân etme projeleri de ortaya çıktı. II. Abdülhamid aşiretler şeklinde bulunan örgütlü tebaasını daha etkin bir şekilde devletle bütünleştirmek amacıyla mezunları Harbiye veya Mekteb-i Mülkiye'deki özel sınıflara devam eden bir aşiret mektebini 1892 yılında kurdu.⁷⁷

6 Nisan 1876 tarihinde çıkarılan Nevahi Nizamnamesi ülke genelinde pek uygulanamadı. II. Abdülhamid döneminde Babıali, karar ve yürütme alanındaki etkinliğinin kırıldığı vilayetlerin hatta sefarethanelerin doğrudan Yıldız Sarayı ile muhaberatının bunun bir delili olarak sürekli tekrarlandı. Tunuslu Hayreddin Paşa'nın sadareti zamanında itiraz ettiği konu, valiler ve süfferanın makam-ı saltanat ile doğrudan ilişki kurması Babıali'nin bilgi akışı dışında bırakıldığı ve hiyerarşisinin saldırıya uğradığı açıkça meydandadır. Sadrazam ve Babıali istişari bir organ olarak kalmaktan çok işleri yürüten, olgunlaştıran ve gerektiğinde kanunları etkileyen hale heldiler. II. Abdülhamid döneminde imparatorluğun sonuna kadar devam eden en önemli idari buhran, mali idarenin bağımsız karar mekanizmasına isnad edemeyişi ve merkezi bir yapıya kavuşamamasıdır. I. Dünya Savaşı'na kadar emisyon bankalarının özel imtiyaz alan özel kuruluşlar olduğu bilinmektedir. Osmanlı Devleti'nin emisyon bankası yabancı sermayeli bir kurumdu. Osmanlı Devleti 6 Ekim 1875 tarihinde borçlarını ödeyemeyecek

---

⁷⁷ Carter Findley, *Modern, Türkiye Tarihi (İslam, Milliyetçilik Ve Modernlik)*, İstanbul 2015, s.150-151.

duruma geldiğinden dolayı Moratoryum⁷⁸ ilan etmiş ve ödemeleri geciktirmiştir. Rusya ile harbin getirdiği yük ve tazminat dolayısıyla gelen borçlanmanında devleti açıkça etkilediği ortadadır. İlk ilmi usule uygun Osmanlı bütçesi 1909-1910 mali yılı için hazırlandı. Barem Kanunu ve Amme masrafları için ilgili mevzuatta II. Meşrutiyet yıllarını ve merkezîyetçi bir devlet maliyesinin ve memuriyet sisteminin yerleşmesi için önemli adımları teşkil eder.⁷⁹

II. Abdülhamid döneminde taşra bürokrasisinin iki ana özelliği vardır. Bunlardan ilki memur sayılarındaki artıştır. II Abdülhamid dönemindeki Salnameler ve vilayet gazetelerine baktığımızda bazı iradecilerin faaliyet göstermekte ve terfi beklemektedir. 1896 yılında kurulan Sicill-i Ahval Komisyonu, ilk anda 92,137 tane her rütbeden memurun kaydıyla devlet hayatına hizmet etti. İkinci özellik ise; Taşradaki bürokraside artan gayrimüslim sayısıdır. Tanzimat'ın balangıcından beri belirli kontenjanlarla gayrimüslim talebe de alındığı görülür. Örnek olarak; Ermeni cemaati, gerek sonradan müstakil eksarı haline gelen Bulgarlar Rum Ortodoks kontenjan aleyhine Mekteb-i Tıbbiye'de kendi kontenjanlarının arttırılmasını istedi ve Babıali bu müracaatı kabul etti.⁸⁰

II. Abdülhamid döneminde vergi tahsilatına ilişkin ilk kapsamlı nizamname 19 Kasım 1879 tarihinde çıkarıldı. 41 maddelik bu ilk nizamname önceki yıllarda hazırlanan talimatlarla benzerlik göstermektedir. 1879 Nizamnamesi aslında 1877-1878 Osmanlı Rus savaşı ve Berlin Kongresi sonrasında gündeme gelen mali ve idari reformlar paketi çerçevesinde şekillendi. İslahatların nedenleri arasında özellikle savaş sonrasında maliyenin içine düşmüş olduğu sıkıntılar ve dış borçlanmanın artması, vergi toplanması gibi konular ön plana çıktı. 1879 Nizamnamesi, yeni olarak daha önceki nizamnamelerde bulunmayan tahsildariye uygulamasını gündeme getirdi. Nizamname son şekliyle tahsildariye, toplanan vergilerin tamamından yüzde olarak hesaplanacak ve tahsildarlar bundan başka hiçbir sebep ve isim altında bir pay talep etmeyecektir. Tahsildariye'nin %40'ı süvari tahsildarına, %15'i piyade tahsildarına, %25'i kaza

---

⁷⁸ Moratoryum: Bir Ülkenin Dış Borçları İle İlgili Olabileceği Gibi, Ülke İçinde Belirli Bir Grubun Borçları Üzerinde De Yapılabilir. Sel, Deprem, Kuraklık Vs. Gibi Doğal Afetlere Uğrayanların, Bankalara Olan Borçlarının Hükümet Veya İlgili Bankalar Tarafından Ertelelmesi, Yeni Vadelere Bağlanması Birincisine Örnektir.

⁷⁹ İlber Ortaylı, *Mahalli İdareler*, s.515.

⁸⁰ İlber Ortaylı, "Sultan II. Abdülhamid ve Devri Semineri (II. Abdülhamid Devrinde Taşra Bürokrasisinde Gayri Müslimler)", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, İstanbul 1992, s.166-167.

sertahsildarına, %20'si liva tahsildarına verilecekti. 1879 Nizamnamesi'ni geçersiz kılan 18 Nisan 1886 tarihinde Tahsil-i Emval Nizamnamesi çıkarıldı. Bu nizamname özellikle vergi tahsildarlık teşkilatının zaptiye ile ilişkisi açısından istenilen durumdan uzaklaşmayı ifade etti. Tahsildar bölükleri vilayet merkezi olan kazalarda zaptiye alay beyinin, Liva merkezi olan kazalarda tabur ağasının ve diğer kazalarda bölük ağalarının kumandasında bulunacaktı. Böylelikle tahsildarlık teşkilatı zaptiye, jandarmanın bir alt birimi olarak tanımlandı.⁸¹

Sultan II. Abdülhamid'e karşı en canlı muhalefet Meclis'ten gelmektedir. 1877 yılında ilk seferde usule uygun yapılan seçimler zaman geçtikçe kuralların olmadığı bir şekilde yapıldı. 13 Aralık 1877'de meclisin açılışı gerçekleştirilir. Dolmabahçe'de sultanın açılış konuşmasını mabeyn başkâtibi sadrazam herkesin önünde okudu. Sultan bu konuşmada savaş halinin getirmiş olduğu olumsuz havadan bahseder, milletin özellikle gayrimüslimlerin askere alınmasına hazırlık olarak düşündüğünü söyleyip, bu vatanseverliği çok beğendiğini açıklamıştır. Daha sonra meclise sunulacak yasama programından bahseden sultan, tam bir tartışma ortamının memleketin çıkarlarını koruyabileceğini hatırlattıktan sonra sözlerine son verdi.⁸²

Belediye örgütünün gerçek temelleri II. Meşrutiyet döneminde atıldı. 1877'de çıkan Belediye Kanunu ve uygulanması daha sonralarda çıkarılan düzenlemelere de örnek teşkil etmiştir. Mebusların bütün itirazlarına rağmen hükümet, İstanbul ve vilayetler için iki ayrı kanun tasarısı hazırlayıp bu tasarıyı kanunlaştırdı. Bu kanunlar Osmanlı ülkesinde belediyenin yönetsel bir kurum olmaktan öte adeta belediyeye özel bir kişilik kazandırdı. Kanun belediyelere imar işlerini düzenleme, kontrol, bayındırlık hizmeti, aydınlatma, temizlik, belediye mallarının yönetimi, emlak kâtibi, nüfus sayımı, Pazar ve alışveriş kontrolü, sağlığa uygun tedbirler almak, mezbahane ve okul açmak, itfaiye görevi ve belediye gelirlerini tahsil etmek gibi görevler yükledi. Belediye meclis üyeleri 25 yaşını geçmiş Osmanlı tebaasından olan senede en az 50 kuruş emlak vergisi veren kişilerden seçilir ve Türkçe bilme zorunluluğu vardır. Taşra belediyeleri için ön görülen mali kaynaklar kırsal, ekonomik ve sosyal yapının egemen olduğu bir ülkede hayali bir durumdu. Yarı göçebeliliğin olduğu bu yerlerde vergi yükümlüsü saptanamadı. 1877 Belediye Kanunu'nun uygulanamamasının nedeni, Osmanlı

---

⁸¹ Nadir Özbek, a.g.m. , s. 33-37.

⁸² François Geogron, a. g. e. , s.117.

ülkesinin modern belediye fonksiyonlarını gerçekleştirecek bir süreç içinde olmaması ve şehirlerin alt yapısal tesislerinin uygun olmamasıdır. Avrupalı devletlerde iktisadi faaliyetlerin kolayca yürütülmesi için Osmanlı liman şehirlerinde reform hareketleri istemektedir. Bu iki yönlü etki ile ilk önce liman şehirlerinde belediye teşkilatı kuruldu. İstanbul'da ilk düzenli belediye idaresi şehrin liman ve iş bölgesi olan Galata- Beyoğlu'nda Altıncı Daire-i Belediye ünvanıyla kuruldu. Daha sonra Selanik, Beyrut, İzmir gibi yerlerde bu düzenleme ile kuruldu.⁸³

Avrupa Devletleri Osmanlı'nın işlerine giderek daha fazla karışmaya çalıştıkça Sultan II. Abdülhamid'de valiler üzerindeki doğrudan kontrolünü arttırdı. Dış güçlerin müdahalesini gerektirecek her konuyu erkenden haber alması gerektiğini düşünen padişah, Dâhiliye Nezareti'ni aradan çıkaracak şekilde valilerle doğrudan iletişime geçti. Padişah'ın Mabeyn sekreteryası adeta paralel bir Dâhiliye Nezareti gibi iş görmeye başladı. Diğer yandan Dâhiliye'de valiler üzerinde sıkı bir denetim kurmaya, kanunlara uygun idareden taviz verilmemesini sağlamaya çalışılmaktaydı. II. Abdülhamid devrinden önce vilayet memurları yalnızca ellerinde valinin kanun dışı hareket ettiğini ya da sultanın emirlerini çiğnediğini kanıtlayacak bilgilere sahip olduğunda doğrudan Babıali ile haberleşti. Bu kuralı II. Abdülhamid'in Yıldız merkezîyetiyle fiilen ortadan kaldırdı. Artık vilayetlerde olan bitenden haberdar olmak isteyen sadece Sadaret ve Nezaretler değildir. Padişahın bütün bilgilere vakıf olma arzusu, bir takım kişilerde huzursuzluklara yol açtı. Bu kişilerin gücü Babıali'ye kaydırma denemeleri başarılı olmadı. Bunun böyle sonuçlanmasının nedenlerinden birisi de padişahın siyasetine gönüllüce uyum sağlayan valilerin tavırlarıdır.⁸⁴

Avrupalı devletlerin Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışmasına bir örnek olarak Cebel-i Lübnan'a 1887 yılında özel memuriyetle Beyrut'a gönderilen Hüseyin Rıza Paşa'nın hazırladığı bir layiha aracılığıyla öğrenme fırsatımız oldu. Bu bölgede mutasarrıf olarak Vaso Paşa görev yapmaktaydı. Vaso Paşa durumu özet olarak şöyle açıkladı: "Suriye'de ki Fransa konsolosunun en önemli meselesi bölgedeki Fransız nüfuzunu arttırıp yerleştirmektir. Cebel-i Lübnan nizamnamesi oluşturulurken ayan ve mukataacılardan imtiyazları kaldırılmış fakat bu arada önemli kaza merkezlerinde oluşturulan mahkemelerin başkanlığına ise Maruni

⁸³ İlber Ortaylı, *Mahalli İdareler*, s. 435-440.

⁸⁴ Abdulhamit Kırmızı, a. g. e. , s.39.

Klisesi'nin papazları getirildi. Bu papazlar hileli yollarla ileri gelen ailelerin mal ve mülklerini ele geçirerek Cebel'deki emlakın 1/3'üne tasarruf eder hale geldiler. Uzun süre Maruni Kilise'nin bu yolla da Fransa'nın etkisinin artmasına engel olunamadı. Bunun bir çok sebebi vardır. Bunlardan birincisi, ilk atanan mutasarrıf Davut Paşa ve halefi Franko Paşa'nın Maruni Kilisesi ve Fransa konsolosunun nüfuzuna boyun eğmeleridir. Rüstem Paşa mutasarrıf olunca bir müddet sabır ve yumuşaklık ile Maruni din adamlarının hareketlerini düzeltmeye zorlamış ve sonunda başarılı olmuştur.⁸⁵

1896 senesinde kurulan Memurin Mülkiye Komisyonu hem atamaları hemde personel sicil sistemini yürüten merkezi bir daire oldu. Memurin Mülkiye Komisyonu'nun görevleri arasında müfettişlere memurlar hakkında gönderilen raporların ve Şura-yı Devletin yetkilerini aşan ve bu nedenle kısa bir süre sonra elinden alınan bir işlev olan memurların muhakemesiyle ilgili meselelerin tetkiki vardı. Bu dönemde valilikler 3 temel bölüme ayıldı. Birinci bölümde; Suriye, Hicaz, Yemen, Bağdat, Aydın, Trablusgarb ve Erzurum, İkinci bölümde; Hüdavendigar, Edirne, Cezair-i Bahr-i, Sefid, Selanik, Ankara, Üçüncü Bölümde ise; Bitlis, Kastamonu, İşkadra, Bingazi, Trabzon, Musul, Diyarbakır vilayetleri yer aldı. Birinci bölüm valilerine 2000, ikinci bölüm valilerine 1700, üçüncü bölüm valilerine 1500 kuruş aylık ödeme yapılırdı. Musasarrıfların aylıkları ise 500 ile 750, kaymakamların aylıkları ise 125 ile 250 kuruş arasında değişirdi.⁸⁶

İdare Meclisi vilayet, sancak ve kaza düzeylerinde örgütlenen çeşitli dini cemaatlerden seçilen en az 6 üyeden ve taşra idaresinin başlıca temsilcilerinden oluşan bir yönetim organıdır. Bu meclisler taşra yöneticileri ile yerel esnaf arasındaki güç çekişmelerine resmi bir meydan sağlamış, devlet ile halk temsilcilerinin taşra menfaatleri için kozlarını paylaşabilecekleri bir arena sundu. Meclis-i idare vali, mutasarrıf ve kaymakam gücü üzerinde taşra önderlerinin bir denetim aracına da dönüştü. Meclis-i idare, belli konuları İstanbul'daki Meclis-i Vala'ya iletebilmesiyle, kendileriyle sorun yaşayan valileri bile görevden alabilecek güce sahip oldu. Bu durum bazı ihtilaflara yol açmıştır. Sadrazam'ın Meclis-i İdare'nin 2 üyesini değiştiren Ankara valisine çok kızdığını gösteren birkaç olay vardır. Hariciye nezaretine göre, Fransız sefreti yerlerine Hacı Koç Mehmed ve Katolik Vagdari getirilen Hacı Süleyman ve Ermeni Katolik

---

⁸⁵ Sebahattin Samur, '' Cebel-i Lübnan ve II. Abdülhamid'in Dürzilerle İlgili Politikası'', Devr-i Abdülhamid, *Erciyes Üniversitesi*, C.4. s.355

⁸⁶ Mehmet Göküş, a.g.t. ,s.51.

Murahhasa Vekili Ohannesyan'ın meclis azalığına iadesini talep etmiştir. Sadrazam 1897 Mart'ının son gününde gönderdiği yazırla Dâhiliye nazırından derhâl bu değişikliklerin tekrar düzeltilmesini ve eski yapıya dönülmesini istedi.⁸⁷

Padişah bir valiyi değiştirmek istediğinde Mabeyn-i Hümayun Sadrazama''Müşarünileyhin yerine bir münasibin arzı mukteza-yı emr u ferman-ı hümayun-ı hazretleri hilafetpenahilerinden bulundu'' belirtilen bir tezkire-i hususiye gönderir''.

Örneğin; Ankara Valisi Tevfik Paşa yaşlılığından dolayı değiştirilmek istediğinde Padişah onun yerine''Ehil ve muktedir ve sadık bir zatın intihabını'' ister. Meclis-i Vükela Ankara'da''umür-i vilayetin bir müddetten beri mecra-yı matlubede cereyan etmemekte olması, vali-yi müşarünileyhin şeyhuratı ve maluliyeti cihetiyle, mu'amelat-ı cariyeyi bi'z-zarure tamamıyla rü'yet edememekte olmasından neşet eylediğine'' hükmeder ve yerine iki ismi sultana arz eder.⁸⁸

Yaşlılık ve hastalık durumunda valilerin değişimi ve pasif göreve alındıkları da görülmüştür. Örneğin; Selanik Valisi Mayıs 1901'de görevinden afvedilip kendisinin İstanbul'a gelmesin müsaade edildiğinde sadrazam, Mabeyn Baş Kâtibi Tahsin Paşa'dan bu vilayette aday isimleri ve bu isimler ile ilgili yorumları içeren bir irade alır. Buna göre adaylardan Hasan Fehmi Paşa Selanik'e gitmek istememektedir. Raif Paşa'nın siyasi durumu oraya atanmasını zorunlu kılmıştır. Başta bulunan valilerden sonra muhtemel Becayış imkânlarına da değinmekte, fakat buna en uygun olanlardan Bursa ve Erzurum valileri de muğlak idarelerle geçitirilmektedir. Biri''infikakı caiz olmayacağından'', diğeri''hastalığından bahsetmekte bulunduğu sebebiyle'' Selanik'e atanmaya uygun görülmemektedir. Başkâtip, bu yazıda padişaha göre tek muhtemel adayın Kudüs Mutasarrıfı Tevfik Bey olduğunu ima etmekte ve mütaba-i samiyeyi yani sadrazamın bu konudaki fikrini sormaktadır. Bu bölgede adayların sunuluş şekli özellikle de daha sonra meydana gelecek gelişmeler göz önüne getirildiğinde daha çok meydana gelecek gelişmeler göz önüne getirildiğinde birçok bakımdan dikkat çekmektedir. Tecrübesiz Tevfik Bey'in 1 yıllık başarısız valiliğinden sonra Selanik'e atanan kişi bu başkâtibin yazısında adı geçen Hasan Fehmi Paşa'dır. Bu defa isteksizliği ciddi bir sorun olarak görülmemiş olması dikkat çekicidir. Yazıda

⁸⁷ Abdulhamit Kırmızı, a. g. e. , s.138.

⁸⁸ Abdulhamit Kırmızı, a. g. e. , s.47-48.

adı geçen diğerk adayın Rauf Paşanın hastalık şikâyetleri ise Erzurum'da olmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle uzun zamandır oradan alınmasını talep etmekte idi. Fehmi Paşadan sonra Selanik'e vali olarak tayin edilecek ve orada Eylül 1904 ile 1908 arasında 4 yıl görev yapacak kişi Rauf Paşa olacaktır. Yazıda Bursa valiliğinden ayrılması uygun görülmeyen Halil Bey ise Eylül 1903'ten itibaren 5 yıl Beyrut'a vali olacaktır.''⁸⁹

Vali tayinlerinde Padişah ve Sadrazam arasında anlaşmazlıklar çıkabilmektedir. Bir örnekte değinecek olursak;''Padişahın yetersiz bulunduğu Yanya valisi Seyfullah Paşanın usulüne uygun bir şekilde görevinden alınıp yerine bir önceki Yanya valisi Osman Paşanın tekrar getirilmesini istemişti. Bu değişiklik konusunda aynı düşünce de olmayan Sadrazam itiraz cümlelerini kurmadan önce şahsen Yanya valisini tanımadığını, onunla herhangi bir bağının bulunmadığını belirtir. Sadrazam vali hakkında şikâyette bulunanların Yunanlılar olmasının valinin lehinde bir durum olduğunu hatırlatır. Seyfullah Paşanın yerine getirilmek istenen eski vali Osman Paşa hakkındaki itirazlarını sıralamaya başlayan Sadrazam onu Babiali'nin sözünü dinlememekle ve Yunan siyasi emelleri doğrultusunda hareket etmele suçlar. Ayrıca Osman Paşanın Yanya valisi olarak tekrar atanırsa söz dinlemeyecek olan bu valinin tayinini önlemek Sadrazam için artık bir onur meselesi olmuştur. Sadrazam'a göre Seyfullah Paşanın illa görevinden alınması gerekiyorsa yerine Osman Paşa değil hükümetin şerefini ayağa düşürmeyecek biri getirilmelidir buyurmuştur.''⁹⁰

1800'lü yıllarda ortaya çıkan savaşlar sonucunda sayıları fazla erkeklerin silahaltına alınması, Balkanlar ve Doğu Anadolu topraklarında yapılan mücadeleler sonucunda, savaşın getirdiği insani, maddi ve manevi bedel devleti büyük ölçüde zor durumda bıraktı. Vilayetler erkeklerini kısmi bir ölçüde kaybettiğinden dolayı asayişii sürdürüebilmek için yedek kuvvetlerine başvurmak zorunda kalmış ama durum kargaşa ortamını daha çok büyüttü. Devletin sınırları içerisinde güvenlik zaafiyeti baş göstermeye başladı. Karma nüfusu olan yerlerde bu kargaşa ortamından doğan problemler daha fazla arttı. 1879-1880 yıllarında Doğu Anadolu'da özellikle de Van, Diyarbakır ve Erzurum vilayetlerinde kıtlık artmaya başlamış Erzurum'da yaklaşık 10 kişi açlıktan öldü. 1878 yılı sonlarında Zeytun'daki Ermeniler Havran'daki Dürziler arasında görüldüğü gibi yerel

---

⁸⁹ Abdulhamit Kırmızı, a. g. e. , s.50.

⁹⁰ Abdülhamid Kırmızı, a.g.e, s.53-54.

isyanlar patlak vermiştir. İmparatorluğun çökmek üzere olduğu düşüncesi yayılmaya başladı.⁹¹

1882 sonrası Türk Rus savaşı ve Berlin Kongresi sonucu imparatorlukta yeni yapılanmanın tamamlandığı aynı zamanda mali iflas sonucu maliyede de yeni bir teşkilatlanma ve dış alacaklıların kontrolünün kurulduğu Osmanlı tarihinin dramatik bir devridir. İmparatorluk bu olumsuz iç ve dış şartların ortasında kurtuluşunu ön planda ehil bir bürokrasinin yapacağı idari reformda gördü. Bunun için Sultan II. Abdülhamid devri Yıldız Sarayı ve Babıali'nin merkezîyetçi kontrolü ve idari mevzuatı buna göre düzenledikleri bir dönemin başlangıcıdır. 1885 yılında Dâhiliye Nezareti'nin başlıca 3 komisyonu vardı ki bunlar nezaretin ve devletin en önemli görevlerini yerine getiren yeni ve devamlılık kazanacak 3 organı olduğunu belirtmek gerekir. Birincisi İntihab-ı Memurin komisyonu, ikincisi Tekaüd Sandığı, üçüncüsü Nezaret Heyeti'dir. Birinci komisyon 4 ayda 1 toplanır. İlk komisyonda şurayı devletten 2 ve Bab-ı Neşihattan 1 aza vardır. Devlet memurlarının tayin, terfi ve tekaüdü bu 2 organın çalışma ve kararlarına müsteniden merkezileştirilmiştir. Bu ikisi haricinde diğer önemli organ Sicil-i Ahval komisyonu idi. II. Abdülhamid döneminde modern anlamda nüfus idaresinin de temeli atıldı.⁹²

1876-1877 yıllarında reis olan Gözlüklü Süleyman Efendi Adana Belediye Meclisi'nde 1872'de müşavir aza olarak bir inşaat kalfası buluyordu. Mühendisi bulunmayan yerlerde teknik işlem sorumlusu kalfada olabiliyordu. Buna karşılık bölgede tarım ve ticaretin gelişmesi ve şehrin yapısal değişmesine paralel olarak belediye idaresi 1877'lerden sonra bazı atılımlara girişmekteydi. 1879'da reis olan Bezdikyan Krikor Efendi'nin reisliği zamanında parke yol ve kaldırımlar yapılmıştır. İmar kontrolü ve imar örgütüne önem verilmeye başlandı. Sinyor Artin (1879-1881) ve Hacı Yunus Ağa(1881-1882) devirlerinde belediyenin şehirde bir idari yapılanmasında ve şehirde park gibi tesisler kurulmasında önemli rol oynadı.⁹³

Valiler, sancak ve kazalardaki idare meclislerinin kendi bilgileri dışında önemli kararlar alabilmelerinden hiç hoşlanmadı. Bu başına buyrukluğa sadece idarede eş güdümsüzlüğe değil, vilayet merkezinin otoritesinin sarsılmasına da

⁹¹ François Georgeon, a. g. e. , s.147.

⁹² İlber Ortaylı, *Türkiye Teşkilat Ve İdare Tarihi*, Ankara 2008, s.521-522.

⁹³ İlber Ortaylı, *Mahalli İdareler*, s.183-184.

neden olabilirdi. Konya valisi 1908'de vilayete bağılı yerlerde kurulması ön görülen maarif encümenlerinin vilayetten habersiz oluşturulduğunu haber aldı. Oysa mevzuata göre sancak ya da kaza idare meclisleri adayları belirleyecek ve seçtikleri kişileri vilayet merkezindeki maarif idaresine onaylatacaktır. Vali, mutasarrıf ve kaymakamlara gönderdiği talimatta: "Mülhakat-ı vilayetin bazı mahallerinde encümen-i maarif reisi ve azaların mahallerine intihab ve tayin kılınarak vilayetin kat'an malumatı olmadığı ve bu da mevzu usul ve kaideye muhalif bulunduğu ve hâlbuki intihab ve tayin olunacak reis ve azaların mahalleri mecalis-i idaresince intihabıyla vilayet maarif idaresi tarafından tasdik kılındıktan sonra makam-ı vilayetten tayini"

Bu I. Meşrutiyet diye adlandırdığımız dönemdeki yeni kurulan meclis çok saldırgan ve basit bir görünüm çizecektir. Bir başvekil atanması zamanında bazıları Kanun-i Esasi'nin ihlal edildiğini düşünür. 13 Şubat'ta İngiliz donanmasının Çanakkale Boğazı'ndan içeri girmesinin yaratmış olduğu durum Yıldız'da toplanan Meşveret Meclisi'nde konu olur. Toplantıda Astarıcı Hacı Ahmed padişahı suçlayıcı sözlerle: "Görüşümüzü çok geç soruyorsunuz!" diye yüksek sesle bağırarak sultanı asıl gerektiği zamanlarda Meclis'in fikrini almamakla suçlar. Bu duruma çok sinirlenen Sultan II. Abdülhamid kendisinin her türlü fedakârlığı yapmaya hazır olduğunu söyler ve bu koşullarda eski yönetime geri döneceğinin sinyallerini verir. Ertesi gün Meclis dağıtılır. Hacı Ahmed tutuklanır. Birkaç saat gözaltında tutulduktan sonra serbest bırakılır.⁹⁴

Konsolosluklarda kurulan mahkemeler haricinde bazı yerlerde hala varlığını sürdüren kadı mahkemeleri dışındaki bütün la-dini mahkemeler 1879 da adliye nezaretine bağlandı. Kaza'daki adliye mahkemesinde 1 reis ve 2 yardımcısı vardır. Bunlar mahalli esnaftan kimselerdir. Sancak Mahkemelerinden asliye ve ceza bölümleri için birer hâkim ve bunların birer yardımcısı vardır. Nizamiye mahkemeleri asıl kök salma dönemini II. Abdülhamid döneminde yaşadı. Mekteb-i hukuk mezunlarının sayıca yetersiz kalmasından dolayı uygulama düzeyinde ulemanın bu mahkemelerde görev aldığı anlaşılmaktadır.⁹⁵

II. Meşrutiyet döneminde Osmanlı Bürokrasisi klasik Tanzimat devrindeki bünye ve özelliğini önemli ölçüde kaybetti. Bürokrasi evvelce kendi içindeki tayin ve terfi işleriyle belirli kaidelere bağılıydı. Asıl önemlisi bağımsız olarak bu meslek

⁹⁴ François Georgeon, a. g. e. , s. 118.

⁹⁵ Abdulhamit Kırmızı, a. g. e. , s.139-141.

yolunu muhafaza ediyordu. II. Abdülhamid devrindeki müdahale dahi bürokrasinin bu kendi içindeki kapalılığını büyük ölçüde değiştiremedi. Oysa artık meclis vardı asıl önemlisi bu meclisin ve hükümetin civarında partiler vardı. Bu partilerden biri ve en önemlisi İttihat Terakki idi. Bu partinin üyeleri İhtilaleci bir gelenek ile birbirlerine bağlı belirli bir amaç ve yemin etrafında toplanmış Osmanlı toplumunun ve bürokrasisinin alışılmış hiyerarşisi dışında belirli bir hücre ve komiteler halinde teşkilatlanan bir yapıydı.⁹⁶

12 Nisan'ı 13 Nisan'a bağlayan gece, Taksim Kışlası'ndaki Avcu Taburu'na bağlı askerler subaylarına karşı ayaklanarak Heyet-i Mebusan önünde toplandılar ve ülkeye şeriat getirilmesini istediler. Ayaklanan kişiler ittihatçı subayları gördükleri yerlerde öldürdüler. İttihat ve Terakki asıl güç merkezi olan Selanik'teki 3. Ordu'yu harekete geçirdi. Hareket ordusu 24 Nisan'da İstanbul'a girdi. Ayaklanmanın bastırılmasından sonra ülkede sıkıyönetim ilan edildi. 27 Nisan'da II. Abdülhamid tahtan indirildi.

---

⁹⁶ İlber Ortaylı, *Teşkilat Tarihi*, s.524-525.

TARTIŞMA VE SONUÇ

1800'lı yıllarda savaşlardan alınan başarısız sonuçlar, eğitimin yetersizliği ve çağın gereklerini karşılayacak düzeyde olmaması, rüşvet ve iltimasın giderek yaygınlaşması gibi nedenler Osmanlı Devleti'nin merkezi otoritesinin yavaş yavaş kaybolmaya başladığını göstermektedir. Tanzimat öncesi dönemde iltizam usulüne göre halktan para toplayacak olan mültezim, hangi bölgenin vergisini üzerine almış ise o vergiyi devlete ödemekle yükümlü tutulmuştur. Mültezimin vergiyi devlete ödemesi için halktan usulsüzce para toplaması ve zulm etmesi halkın üzerinde büyük bir yük ortaya çıkardı. İltizam usulüne karşı ilk hamle Tanzimat döneminde yapıldı. Tanzimat'ın ilanından sonra II. Mahmud iltizam ile yönetilen yerlerin vergilerinde değişikliğe giderek doğrudan devlet eliyle toplanmasına karar verdi. II. Mahmut tarafından yapılan bu yenilikte başarılı olmadı. Çünkü devletin tayin ettiği yönetici kişiler halkın ileri gelenleri ile kurdukları yakın diyalogtan dolayı rüşvet ve iltimas daha rahat bir şekilde ön plana çıktı.

Sancaklarda vergilerin doğru bir şekilde belirlenip toplanması için Muhassıllık ve Muhassıllık Meclisleri oluşturuldu. Bu meclislere kâtip, bölgenin hâkimi, müftü, asker zabiti ve bölgenin ileri gelenlerinden 4 kişi seçilecekti. Gayri müslim halkın bulunduğu yerlerde 2 nefer kocabaşlardan seçilecekti. Bu meclise ise Muhassıl başkanlık edilmesine karar verildi. Bu mecliste üye seçimlerinde yaşanan karmaşık durumlar ve nizamnamede belirtilen üye seçimi ile ilgili kurallara uyulmaması bu kurumlarında etkisinin zamanla yitirmesine neden oldu.

1840 yılından itibaren mal ve mülk sayımına başlandı. Ama atanan kişilerin tecrübesiz oluşu ve yeterli donanıma sahip olmayışı ve hazineye daha önce ödeme yapmayan kişilerin çeşitli problemler çıkarması üzerine bu uygulama başarılı olmadı.

Muhassıl'a topladıkları vergilerin hazineye gönderilmesine kadar bazı zaruri harcamaları yapabilmesi yetkisi verilince, bu durumun bir takım zorluklar çıkarabileceği endişesiyle gerek duyulması halinde vilayetin ileri gelenlerinden birisinin Sandık Emini seçilmesi uygun görüldü. Muhassıl ve Muhassıllık Meclisleri kaldırıldıktan sonra 1842-1849 yılları arasında Memleket Meclisleri ön plana çıktı. Vergi toplanmasındaki usulsüzlük devam ettiğinden dolayı 1849 yılında Eyalet Meclisleri Talimatnamesi yürürlüğe girdi.

Islahat fermanını izleyen yıllarda Anadolu toprakları dışında kalan yerlerde ayaklanmalar baş gösterdi. Avrupalı devletler bu ayaklanmaları yakından takip etmiş ve bu karışıklıklara müdahale ettiler. Lübnan'da Dürziler ve Maruniler arasında çıkan anlaşmazlıkların çözülmemesi üzerine, İngiltere, Fransa, Avusturya, Rusya ve Osmanlı Devleti'nin katılımıyla 1861 yılında Lübnan Nizamnamesi hazırlanmış ve çıkarılmıştır. Bu nizamnamenin bu şekilde çıkarılması aslında devletin artık güçsüzleştiğini, idari alandaki görevli kişilerin uyguladıkları başarısız uygulamaların bir yansıması olduğu söylenebilir.

1864 yılında Tuna Vilayetinde yapılan düzenleme Tanzimat döneminden sonra taşrada yapılan ilk sistemli düzenlemedir. Tuna Vilayet Nizamnamesi ile vilayet, liva, kaza ve köy olmak üzere yeni idari birimler ortaya çıktı. Bu nizamname Mithat Paşa'nın Tuna valiliği yaptığı sırada Tuna'da başarılı bir şekilde uygulandı.

Mithat Paşa 3,5 yıl süren valiliği sırasında Tuna'da 3000 km yol ve 1400 köprü yaptırdı. Mithat Paşa'nın nizamnameyi düzgün bir biçimde uygulayışı ve adaletli davranması ahaliyi yardımlaşma içerisinde tekrar eski düzene geri getiriyordu. Tuna'daki bu başarılar üzerine devlet 1867 yılında nizamnameye bir takım ekler getirerek bütün yurttan uygulamak istedi. 1864 yılından başlayarak uygulamaya konulan nizamname meclislere girecek üyelerin seçimleri ve bu meclislerin yönetimi ilgilendiren konulara açıklamalar getirmekteydi. Her ne kadar yeni bir düzen getirilmeye çalışılsa da bu nizamnameyi uygulayacak kişiler değişmediği için pek bir yer sağlayamadı.

1871 yılında hazırlanan Vilayet Nizamnamesi ile merkezîyetçi eğilim kendini daha çok gösterdi. Bu nizamname ile vergi toplanılması ve saptanması gibi konuların çözümü Vilayet Umum Meclisi ve Vilayet İdare Meclisi'ne bırakıldı. 1871 Vilayet Nizamnamesi halkın kendini daha iyi anlatması ve yönetime yani bürokratik seçimlere katılmasında önemli bir rol oynadı. Osmanlı Devleti bu nizamname ile 27 vilayet 123 sancağa bölündü. Eyaletlerde uygulanmak istenen bu nizamname ile halkın yönetime katılıp müslim ve gayrimüslim farketmeksizin kendini ifade etme olanağı tanınmak istendi. Yer yer bu uygulama başarılı olsada genelde başarısız bir reform hareketidir. 1871 Nizamnamesi'nde merkezi hükümet memurların kurul üyesi sayısını arttırmıştır. Vilayet İdare Meclisleri kimi zaman karar verme tetkisi kimi zamanda danışma kurulu olarak karşımıza çıkmıştır.

Vilayetlerde olduğu gibi Liva ve Kaza'larda da meclis kurulmuştu. Bu meclise Kaymakam'ın başkanlığında mal müdürü, tahrirat kâtibi, kaza hâkimi, müftü ve gayri müslim liderlerden oluşacaktı. Kaza meclisleri kaymakam yetkisi dâhilindeki mukaveleler ve alım satım işlerinin usule uygunluğunu inceledikten sonra bu denetimi yapar ve yetkisini aşan konuları Liva Meclisi'ne gönderirdi.

Vilayet Umum Meclisi, yolların bakım ve onarımı, kamu binalarının yapımı, ticaretin geliştirilmesi gibi konulardan gelen istekleri görüşür ve bir rapor hazırlayarak valiye gönderirdi.

Nahiye Meclisi'nde köy halkı tarafından yapılması istenen konular görüşülür ve bir rapor hazırlayarak nahiye müdürüne teslim edilir nahiye müdürü de bu raporu Kaymakam'a bildirirdi.

Merkezi otoritenin gün geçtikçe daha kötü bir yol alması işleri içinden çıkılmaz bir hale getirdi. Sultan Abdüllaziz ve V. Murad'ın sözde bir takım bahanelerle tahttan indirilmesi üzerine II. Abdülhamid tahta çıkarılmıştır. II. Abdülhamid tahta çıkışının ardından kendisinden önceki padişahalara yapılanları bildiği için tüm gücü elinde toplamak istemiştir. Tüm gücü elinde toplamak istemesi onun kendisinden önce yapılanları görmezden geldiği manasına gelmemektedir. Merkezi yönetimin içte ve dışta güçlü dirayetli görünmesini isteyen isteyen padişah bu konuda oldukça titiz davranmıştır. Gerek adli konularda gerek sosyal yaşamda gerekse yazım ve konuşmadaki üslup kullanımı konusunda oldukça titiz davranmıştır. 1876 yılında çıkarılan Kanun-i Esasi ile devlet kişilerin hak ve hürriyetini, ibadet ve inanç özgürlüğünü, güvenlikleri gibi konuları anayasal güvence altına alınmıştır.

Vilayet yönetiminde düzenlemeler II. Abdülhamid döneminde de devam etmiştir. 1876 yılında çıkarılan Vilayeti Belediye Kanunu ile her şehir ve her kasabada birer belediye örgütü kurulmasına karar verilmiştir. Vilayet yönetiminde II. Abdülhamid vilayetlerin sayısını 25'ten 29'a çıkarmıştır. İdari personel sayısını ise 62'den 148'e çıkarmıştır.

Devletin ağırlık merkezi yavaşça Anadolu'ya kaymaya başlayınca Anadolu toprakları dışındaki yerlerde iç iskân ve imar faaliyetlerine girişildi. 1892 yılında tebaasını devlet ile bütünleştirmek isteyen II. Abdülhamid Aşiret Mektebi'ni kurdu. Avrupalı devletlerin zamanla daha fazla devletin iç işlerine

karışmaya başlamasıyla II. Abdülhamid taşradaki etkinliğini arttırmak için valiler ile doğrudan bağlantıya geçmiştir. Bu durum bazı paşalar tarafından hoş karşılanmadıysa da padişah bu tutumundan vazgeçmedi.

1882 yılından sonra Türk- Rus Savaşı ve Berlin Kongresi sonucunda Osmanlı Devleti için dramatik bir sahne ortaya çıkmıştır ki bu durum Osmanlı Devleti'ni uzun bir süre uğraşacağı önemli bir sorun olmuştur. Bu durum mali iflas sonucu maliyede yeni bir teşkilatlanmaya yani Duyun-u Umumiye idaresinin kurulması idi.

Tanzimat ile başlayan bu süreçte yapılmak istenen bu kadar çok reform hareketi devleti girmiş olduğu kötü durumdan çıkaramadı. Yer yer başarılı sonuçlar alınsa da uygulamayı taşrada yönetecek kişilerin o bölgenin ileri gelenleri ile kurdukları sıcak ilişkiler ve rüşvet, iltimas bu reformları başarısız kılan en büyük etkidir. II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesi ve yerine geçen İttihat ve Terakki Partisi'nin kötü beceriksiz yönetimi ülkeyi iyice kötü bir duruma sürükledi. 1840 yılından itibaren çeşitli reform hareketleri yapılsada bunlar yüzeysel kaldı. Yapılan yeniliklerdeki en büyük eksiklik devletin yönetim mekanizmasındaki kişilerin reform hareketlerini sahiplenmemesinden kaynaklanmaktadır. Bozulmaya yüz tutmuş ve zamanın gereksinimlerini karşılamayan kurumların yüzeysel olarak yapılan bir iki değişiklik ile taşrada bozulan düzeni tekrar canlandırmasını beklemek o çağda yapılan en büyük hatadır. Mithat Paşa'nın Tuna Vilayeti'nde vali iken nizamnameye dayanarak yapmış olduğu yenilikler ve alınan başarılar dış devletlerin tepkisini çekmesi ve devlet yönetiminde bulunan kişilerin de etkisi ile görevden alınması asıl problemin yönetim mekanizmasında olduğunu belirtmektedir. II. Abdülhamid'in tahta çıkmasından sonra idare alanında yaptığı değişiklikler yönetim mekanizmasının asıl problem olduğunu göstermektedir. Tahtta kaldığı süre boyunca akıllıca bir siyaset izleyen II. Abdülhamid, kafasında tasarladığı projeleri Avrupalı devletler ve kendisine karşı oluşan muhalefetin tepkisini almadan gerçekleştirmeyi başardı. Bu başarı ile birlikte kurmuş olduğu denge politikası ve geniş bir istihbarat ağına sahip olması sultanın uzun süre tahta kalmasında en önemli etkidir. Taşra üzerinde valiler ile direk temasta bulunan padişah hem kendisinden habersiz iş yapılmasını engellemiş hem de taşra ve halkın üzerindeki otoritesini arttırmıştı.1871 Vilayet Nizamnamesi ile ülke genelinde yapılmak istenen yenilikler II. Abdülhamid döneminde de devam etti. Diğer yıllardaki yönetimlerden ayrı olarak bu dönemde II. Abdülhamid tüm gücü elinde topladı.

KAYNAKLAR

- Arvasi M.(2011)’’ II. Abdülhamid Yönetimine Muhalefet: İttihat ve Terakki Cemiyeti’’, Yüksek Lisans Tezi, *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Sakarya.
- Berkes N.(2012) *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- BOA. *Düstur 1. Cilt 1. Tertib*
- BOA. *Düstur 2. Cilt 2. Tertib*
- Carter F.(2015) *Modern Türkiye Tarihi (İslam, Milliyetçilik ve Modernlik)*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Coşkun, Y.(2012) *Sultan 2. Abdülhamid Dönemi*, Kültür Yayınları, İstanbul.
- Çadırcı M. (1989) *Türkiye’de Kaza Yönetimi*, TTK, Ankara.
- Çadırcı M. (2011) *Tanzimat Sürecinde Türkiye Anadolu Kentleri*, İmge Yayınevi, Ankara.
- Çadırcı M. (1985) *Osmanlı İmparatorluğunda Eyalet ve Sancaklarda Meclislerin Oluşturulması (1840-1864)*, Ord. Prof. Yusuf Hikmet Bayur’a Armağan, TTK, Ankara.
- Çadırcı M. (1988) *Tanzimat Döneminde Osmanlı Ülke Yönetimi*, TTK, Ankara.
- Çadırcı M. (2007) *Tanzimat Sürecinde Türkiye Ülke Yönetimi*, İmge Yayınevi, Ankara.
- Çadırcı M. (2013) *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Ankara: TTK.
- Deringil S.(1992)’’II. Abdülhamid Dönemi’nde Osmanlı Dış İlişkilerinde İmaj Saplantısı’’, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, İstanbul
- Eryılmaz B.(1992) *Tanzimat ve Yönetimi’nde Modernleşme*, İşaret Yayınları, İstanbul.
- François, G.(2002) *Sultan Abdülhamid*,(Çev. A. Berktaş), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Gençoğlu M. (2011)’’1864 ve 1871 Vilayet Nizamnamelerine Göre Osmanlı Taşra İdaresinde Yeniden Yapılanma’’, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Çankırı.

- Göküş M.(2009) İttihat ve Terakki'nin Osmanlı İmparatorluğu'nda Siyasete ve Yönetime Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya.
- İnalçık H.– Seyitdanlıoğlu M. (2012) *Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- Karal Z. E. (2011) *Osmanlı Devleti Tarihi*, C.5, TTK, Ankara.
- Kılıç S.(1991)'1876 Kanun-i Esasi'nin Hazırlanması ve Meclis-i Mebusan'ın Toplanması'', Yüksek Lisans Tezi, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Kılıç, S. (2009) “Tanzimat’ın İlanından 1864 Düzenlemesinin Uygulanmasına Kadar Geçen Dönemde Valilik Kurumu”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, Ankara.
- Kılıç, S.(2005)'1864 Vilayet Nizamnamesinin Tuna Vilayetinde Uygulanması ve Mithat Paşa'' *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Ankara.
- Kırmızı A.(2007)*Abdülhamid'in Valileri Osmanlı Vilayet İdaresi*, Klasik Yayınları, İstanbul.
- Oğuz M. (2011)'II. Abdülhamid'e Sunulan Layihalar'', *Erciyes Üniversitesi*, C.2, Kayseri.
- Ortaylı İ. (2007) *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, Cedit Neşriyat, Ankara.
- Ortaylı İ. (2006) *Son İmparatorluk Osmanlı*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Ortaylı İ. (2011) *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*, TTK, Ankara.
- Ortaylı İ.(1992)'II. Abdülhamid Dönemi'nde Taşra Bürokrasisinde Gayrimüslimler'', Sultan II. Abdülhamid ve Devri Semineri, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi*, İstanbul.
- Özbek N. (2002) *Osmanlı İmparatorluğunda Sosyal Devlet: Siyaset, İktidar ve Meşrutiyet 1876-1914*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Özdemir Y.(2006)'II. Abdülhamid'in Modernleşme Anlayışı'',Yüksek Lisans Tezi, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Erzurum.
- Öztuna Y. (2013) *Osmanlı Devleti Tarihi Medeniyet Tarihi 2*, Ötüken Yayınları, Ankara.

- Samur S.(2011)''Cebel-i Lübnan ve II. Abdülhamid'in Dürzilerle İlgili Politikası'', *Erciyes Üniversitesi*, C.4,Kayseri.
- Seyitdanlıoğlu M. (1999) Tanzimat Devrinde Meclis-i Vala (1838-1868), TTK, Ankara.
- Seyitdanlıoğlu M.(1992)''Tanzimat Dönemi İmar Meclisleri'', *OTAM*, İstanbul.
- Seyitdanlıoğlu M.(1996)''Yerel Yönetim Metinleri III: Tuna Vilayeti Nizamnamesi'', *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Ankara.
- Sunay S. (2007)''II. Abdülhamid Dönemi'nde Balıkesirli Mülki Görevliler Hakkında Bir İnceleme(Sicil-i Ahval Kayıtlarına Göre 1879-1909)'', Yüksek Lisans Tezi, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Afyon.
- Torun F.S. (2012)''Osmanlı Taşra İdaresinin Yeniden Yapılanma Süreci (1842-1876)''. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, Ankara.
- Tunalı Can A. (2008)''Aydın Vilayeti Umum Meclisi'nin 1869 Kararları'', Geçmişten Geleceğe Kuşadası II Sempozyumu, Aydın: *Kuşadası Belediyesi Kültür Sanat Yayınları*, Aydın.
- Tural E. - Çapar S.(2015) *1864 Vilayet Nizamnamesi*, Todaie, Ankara.
- Ünal F. (2011) ''Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Yasal Ve Yapısal Dönüşümü'', *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Kütahya.
- Yılmaz Ö. (2014)''Tanzimat Döneminde Osmanlı Taşra İdare Meclisleri (1840-1871)'',*History Studies International Journal Of History*, İstanbul.

104

اولدی کی تمین اولسان نادونیت حدودی داخلمه احکم ناخلیه
ولایتی اجریه مامورد

بدینگی نامه ولایت امور مایه وحسیسی ولایت دفتزرای عویله
پر مایه مامورینه حور اولوب ولایت کاغه مصالح مایه منه مرج
اولوق کعموسی ولایت مینمه اولقه یاز امور حسابنده مایه
انتارت جمله سته قارشو طوشردن عوشری به سول اوله چقدر
سکرچی نامه امور مایه وحسیده قالیه عه اولان و طائف اله
دفتزرای عه اولان و طائف نظامه مخصوص اله تمین اولشدر
ولایت امور حسیسی دفتزرایک زیر ادارستنه اولوق و مایه نظارت
جمله سی طرفدن تمین اولان اصوله حرکت ایاک اولزه پرحاسبه قلم
اماله قلمه چقدر

ظنوزنجی نامه ولایت امور عویله نخریزیه سی ولایت مکی عیسی
عویله طرف دولندن منصور پر ماموره حور اولوب و مستینده
پر تحریرات قلی یونوب دایرنک کاغه مکاتبات رحیمی وزارتک
وقو دینک عاققه سی پورواسفده اله اجرا قلمه حق وو لایمه پرحطبه
اولوب مکی عیسیک زیر ادارستنه یوانه چقدر
اولوقی نامه احکم عهده جریانه و امور خارجهده یاقق اولزه نظارت
جمله خارجهده تک انخسایه طرف دولندن منصور پر مامور اولوب
سکرت اله اجزی مامورکی یینده و ناره صلیق اولوده شفا و نخریزا
واسطه عیاریک اوله چقدر

اون یزنجی نامه ولایت مامور نامه ماموری اولوب امور نامه نظارت
جمله سنک انخسایه طرف دولت علیدن نصب و تمین اولوقی و مستینده
بولک حق عهینده سه طرف و سایر و ایینه به منلق مواریک کشف و مذاکره
واجریسه مامور اوله چقدر
اولوقی نامه وزارت و قسطل اداره تجاره و حصولات و انحرافات
ولسالات ولایت تجریه و ضمیمه یاقق اولزه پر مامور اولوب بودسی
تجارت و دراهم نظارت جمله سنک انخسایه طرف دولندن نصب و تمین
اولوقی چقدر

108

(ولایت نظامتده سی)

جاک محروسه شاهانه تک قضاوت شدتده سی لوراک مساجنه کوردن اولور
متممده تقسیم اله هر وار و ولایت اسیله یاز اولوقه چقدر

یزنجی نامه هر وارونک اداره عویله سی مواد آئینده همین اولان هیت
اداره حور و یوانه اداره هر کده مفرود
ایکینجی نامه هر وار و اداره مرکز هتک بو شنبوقی خجاقله برابر لوراک
منقسم اولوق هر خجاقده بر منصرفی اداره سی اولوب آس اولان
شهر من اوله چقدر (*)
اولوقی نامه هر خجاقی متعدد قضاوت منقسم اولوق هر قضاوتی
یوقا ساکنده هر قضاوت ایلن قصه سی قائم نام مرید

دوینجی نامه هر قضاوت قریه منقسم اولوب هر قریه ایشوقی بدلوله
پیان اولان وجهه بر اداره بلدی اوله چقدر بعضی ترانک اجتماعین
حاصل اولان کوچک دایره حسب الوقع مستقل قضاوت اوله موب دیگر
یوقا ساکنه اما انا اداره اولور و یونور ناحیه اعتبار قلمور
یشی نامه قصه و شهرتک لاقق الی خانه پرحله اعتبار اولوب
هر پرحله قریه حکمنده بولنه چقدر

(لب اول)
(اداره عویله مرکزیه)
(فصل اول)
(اداره منگنه)
اینجی نامه ولایت امور منگنه و مایه وسطیه و یونوقی منگنه نظارتی
و احکم حقوقونک اجرالوقی طرف انصرف حضرت پادشاهین منصور
یوقا سی حور اولوب وان ولایت کاغه اولور و ولایت تخمینده مامور
(*) مرکز ولایت اولان منصرف اولوب وان طرفدن بالذات
اداره اولوقی و لار اجریه اقتضاستند

اجتماع الملتكز وتمت اجتماع اجماع وصالاكري اجماع فرق كوني بجواز
 اياهيچكمز

كبرى دبرنجي ماه، علس عويي ولايت اول باش ولايتد بولان برفق
 سلطانيه وختا وركه بولان طرف خصوصياتك نسويه وختانلهسي
 وايه عوييه، شيبهك ايتانك وپهريان وختانلهسي وپه خصوصيه اوله
 وقتلا اهليتك سته عوييك عويي وصالاكري ايا عاتلازه طرزه
 داز خصوصياتك مسالماهي، لك امور قاناعات وصالاكري توسع وصالهت
 داز كچيك مسالماهي، رايه اوله وقتلا وركه وركه كوزيك تيميل
 ورسوسه داز خصوصياتك مسالماهي، مانس به مانوسد

كبرى دبرنجي ماه، مرخصاتك كچيك، مانوس اول سवालان عويي
 وپه خصوصياتك خصوصيا مرض ايهيچك سستيكي علس ولايه
 تيله مانس اولوب تيله توريي قبالاينا واليه مرض ايه مرضي
 مانسك علسه مسالماهي والي امر ايدراسه لك موقع مسالماهي تويي
 لازم كچيك، حاج عوييه، ولايه هله اولوب وال طرفين
 طو بريدن، طو بريدن، توييه قوتلان موك مسالماهي اوله جسته
 علس عويي پاكز پان رايه مانوس اولوب پوتك اجرائي حكومت
 سبه به هله ايه جسته علس عوييك مسالماهي مانوس اولوب
 خصوصياتك برفايري ضمن اولان مستطرد وال طرفين مركز حكومت
 سبه به مرض وينج اولوب سلفي جسته جق لس وارا سبه اوله به
 موقع اجراء توييه ستمير

- (طب علق)
- (الاراء امور ورايه)
- (مسائل اول)
- (امور ملكه)

كبرى دبرنجي ماه، مرخصاتك اولانك اذراء امور ملكه ورايه
 وشيبه سته مالزي مرضي وال اولن اوله اذراء سته جمل
 عامه ايه مسلوب بولان مسرف اولوب خصايه جريان ايه سته
 مالز امور ملكه ولايت طرفين اجماع وصالاكري عوييه

112

شلق اولان تفاوت توتوقه دن مر بيش وحق تعاقب اوله جق بياش
 طورده اصحابك بمجيبان مر ك بوقت جوميل علسي جان
 اياهيچكمز

(علس تجارت)
 كبرى دبرنجي ماه، قاناعاتك تجارتك تيميل ايهيچي شكل ورسوسه اولان
 وصالاكري مر بيشي، قاناعاتك مسالماهي توييه ايهيچي توييه ايه
 اوله برفايري خصوصيا ايه حده اهستانك مركز اولوق ولايك
 برفايري تجاري اوله جق ولسو علس سخالماهي سكالر برفايري استمالق
 اياهيچكمز

كبرى دبرنجي ماه، مركز ولايه مويوه اولان سवालان خصوصيا
 وسال وركه علس اذراء وركه جقوق ولسو تجاري اولوب اشو
 علسلوا علسلريك وصالق اينا ايلانك سته مركز اوله سبه مويوه
 قضاتك قضايه اولان امور ملكه ورسوقه سي، دقي بؤيت ايه ستمير
 مر سكالر ايا سته خصوصيا خصوصياتك عوييه وال ولايه اجماع
 مانوس اياهيچي ملكه ولايتك علسي حاله، برفايري علسلوه رايست
 اياهيچكمز (*)

- (مسائل ملك)
- (ولايتك امور خصوصيه)
- (ولايت برفايري عويي ولايت اولوب شق ايهيچي)
- (صورت اختلافك توجه ايهيچي وجهه ايا سبم وراك خصوصيا اولوق
 اولوب مر خصايهتك الصلح وارسال اوله جق اهستانك مركز ايه جق
 ولسو علسك رايهي ولايه قدا بؤيت توييه مانوس بيش ولايتك تيميل
 ايهيچي، مانس اوله ستمير
- (الوقايه)
- (الاشو علس عويي سنده، ردمه من اوله جق)

(*) مركز مسرفلوق اينا اوله جق وپه سي واليه ورسول علسي
 اياهيچي سلفي اولوب وپه سي علس اذراء ولايه وپه ستمير مركز
 بولان علس تجوري دقي سلفي اولوب چايه بؤيت مسالماهي، دز اولان
 وپه سي علسه، كتلك اولان علس مسالماهي وصالاكري سلفي وصالق
 ميان تيميل، وپه ستمير

اجماع

﴿ ۱۱۸ ﴾

علی امصافی اولوب بیار تخی یله جان اولان قاضیه اعلیای
الصلی اولدیجیمز
قرق چلی مایه قالمق قضا سلسله بران علی اولوب قاضی
سری اولان قضاات حاجی وریق ایلده وصال غیر سلسله تخی
دوماقون و قضا حاجی وریق بر ایضا ایلو علی اولوب امصافی
ایله تخی قاضی قلمقده یولدیجیمز

قرق چلی تخی مایه ایلو تخی ایلر قضاچه ایلرکده و قاضیه
و قصده و نامه و یاقه قضاچه مایه اولوب ایله ایلر اولان ایلو
مأمور اولوب ایلو حوققه مایه ایلر ایلرکده و یولدیجیمز
ملازیم اولان یاقه سورت ایلرلی قاضیه مخصوص ایلر تخی
اولدیجیمز

قرق چلی تخی مایه قضاچه مایه تخی ضمیمه سکر یاقه ایلر
قضا اولوب حجابی تضریحی ایلر ایلر و قاضیه قاضیه مایه
مویق ایلرله یوقا یوقا ایلرلی ایلرلی ایلرلی
(فصل تخی)

(قضات ایلر حوققی)

ایلی مایه هر قضات بر حال اولوب قاضی و قاضی دوت اولوب
خارجین تخی حکمه حریجه مایه اولان مأمور اولوب و حریجه
مأمور حال قضا مایه حیل اولوب قاضی ایلرله قضا
ایلر ایلرله

حاکم قضات بر حال ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
ایستادن هر ک اولدیجیمز و بر ایلی یله سطور اولان ایلرله
ایستادن اولدیجیمز

ایلی ایلر مایه ایلر چلی قاضی اولان ایلر ایلر ایلر ایلر
عراق شریعت دوق اولان ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
ایران دوماقونله قاضی ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
مایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
و قضا ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر

﴿ ۱۱۹ ﴾

شریعت دوق اولان و کلاک ایلر غیر سلسله مایه اولوب
ایله دوماقونله قاضی ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
قضا مایه ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
قاضی و قضا مایه ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر

قرق چلی مایه ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
حاکم و بیرون مایه ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
مصرف طرف دولت حلیه مایه ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
مایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر

قرق ایلر مایه قون نجاران ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
و قاضی هر تخی قون مایه ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
ایله ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
قضا ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر

(یاقه قضا)

(اداره ایلر قضا)

(قضا ایلر)

(ایلر حکم)

قرق ایلر مایه هر قضات ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
طرف دولت مایه ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
مصرف ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
قضا مایه ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر

قرق ایلر مایه قضا ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
ایله ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
قضا ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر

قرق ایلر مایه قضا ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
ایله ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
قضا ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر

◀ ۱۱۴ ▶
 پرفشان برك سنامه و فرشت و ششال و صورت موكند و كند و نانو
 صانع عويمه تقصينه خلق اوب و بار خالص ازان سلك درجه
 اينلامه رژيت ابد كاري موزاي و اول مرفض اذره در جواه
 ازلان مرفوع اينكاي تعلق و بنا كره عومر اوب مستطوري
 و لانه تسم پلر

(قسم اول)
 (صفاق ازان سانسو)

پش سكر خي ماله علس اذره و ليلك مفاوي اذره و ولانف
 مامورسي اول مامورن و ليلك مامور بطريقه و نومو موقعي تعمير به
 موزب استعاري و عسقي ششاده مخصوص اينكده تويك رژيت
 و بجا ايك تا كرك و ليلك دولر و كرمي و نامور يي و كرك عكساره
 اذره هفت و مامورزي چيلكه سمود دره مامور بطريقه و بنا لاف
 مامور در به هك سلاجيفه عمدت اينده سلك استعاري تا ازلان
 مامورن كوت عصبه و فغ اله جي شكليه كند چيلكه كلايك
 صورت تقيصن طوقاي ظهور اينديك مازيفي رايه ككومه اول
 چيله اموال موزه ازلانمانه و متاولات سازه در ازلان مفاويان
 رژيت سلك سموم سوزن عازلكر

(امكلم و قوام عويمه يا تسمو)

پش مامور خي ماله علس ازان سلك حوقل تقصينه خلق عازان
 نرسه و كوكوبه مفاصهي قلمبا مومور
 سكر خي ماله علس اذره و ليلك كندويه سواه ازلان عابري
 استيكي جمله اميد اينده چكمر
 سكلان بزخي ماله علس اذره و ليلك و بزخي كرازون ششاد
 موموموك صناع اسباب اومري تبعه اللهي سواه دان و ليلك
 مرفض بل عاليه مرفض ابد ازلان سبه تعلق اينكده موقع اجراه
 مومومون قلمبا موز اذره هك مفاويان ميب استعاري و عسقيان
 ازلان به لاجي ازلان سكلوك ايراني و عسقيان سمومر مع ماله و ليلك
 ولت اذره سببه خلق پوزان عابري عمدت اوزي املان و سوزاني
 در عيه اللهي سالك ازلان سلب تصدي اوزي سربله مومومر بل
 مومومر ايرا اينچور

◀ سكلان اذره ▶

◀ ۱۱۳ ▶

سكلان اذره ماله علس ازلان سواد جز اينده ايلك اينك سانسو
 اولده و دوز ساره و نوز ازلان هيك سانسو زيلسي و ليلك
 مازكره سلاجي اوبور
 سكلان اذره ماله علس ازلان سواد جز اينده موموموك سانسو
 اكره اميد اوبور و ساره و نوز سانسو ازا و نومومو و ليلك
 و علس جمله رژيت مفاصه پوزان ذك راقي مومومو ايسه اكره
 اوبور ماله مامور

سكلان اذره ماله علس ازلان سواد جز اينده ايلك اينك سانسو
 سلاجي اوبور و ساره و نوز سانسو ازا و نومومو و ليلك
 مازكره سلاجي اوبور و ساره و نوز سانسو ازا و نومومو و ليلك
 اكره اميد اوبور و ساره و نوز سانسو ازا و نومومو و ليلك
 و علس جمله رژيت مفاصه پوزان ذك راقي مومومو ايسه اكره
 اوبور ماله مامور

سكلان اذره ماله علس ازلان سواد جز اينده ايلك اينك سانسو
 سلاجي اوبور و ساره و نوز سانسو ازا و نومومو و ليلك
 مازكره سلاجي اوبور و ساره و نوز سانسو ازا و نومومو و ليلك
 اكره اميد اوبور و ساره و نوز سانسو ازا و نومومو و ليلك
 و علس جمله رژيت مفاصه پوزان ذك راقي مومومو ايسه اكره
 اوبور ماله مامور

سكلان اذره ماله علس ازلان سواد جز اينده ايلك اينك سانسو
 سلاجي اوبور و ساره و نوز سانسو ازا و نومومو و ليلك
 مازكره سلاجي اوبور و ساره و نوز سانسو ازا و نومومو و ليلك
 اكره اميد اوبور و ساره و نوز سانسو ازا و نومومو و ليلك
 و علس جمله رژيت مفاصه پوزان ذك راقي مومومو ايسه اكره
 اوبور ماله مامور

سكلان اذره ماله علس ازلان سواد جز اينده ايلك اينك سانسو
 سلاجي اوبور و ساره و نوز سانسو ازا و نومومو و ليلك
 مازكره سلاجي اوبور و ساره و نوز سانسو ازا و نومومو و ليلك
 اكره اميد اوبور و ساره و نوز سانسو ازا و نومومو و ليلك
 و علس جمله رژيت مفاصه پوزان ذك راقي مومومو ايسه اكره
 اوبور ماله مامور

سابقه آنچه اولیان و طالبان عالیترند بر سطحی منکر بوده تاکنون انکارند

بزرگوارتر می باشد عاقلی توانی وزارت را به موقع ابراز به قوت به حق آورد

اگر بر سر منکر مگر تنها داری پادشاهی از این دولت دوشه خشمی اولیان وزارت من

توسعه منحصرا است ایستادگی بود که امانه و به خود خصومت اولیان

حاصل اولیان صلح قاطریقی آغاز اولیان حق و شایسته خصمت حاصلی

توانی اختصاصت اهل علم اشیاء را بر تیره نامه منکرند خود را ایدیه من

بویان شیخیه نامه نامه عجلتت اثنائی خلق و با ندمت امدتت عجلتت

فرید به عودت ایدیز اولیان صیبه اشتهای منم بپسته فوق العاده

بر مسافت اعوان منکر کلمات دریاچه و اسفند به الهامی و قوت من

حوقی نامه اولیان منکر تاجیه کفک و حق بکردار

بوزالقی نامه آنچه عجلتت امدتت من اجدتت امدتت امدتت امدتت

ایمان حق خود خود را با حق و با خود دیگر حضور اولیان آنچه عجلتت امدتت

پاییزه شد حجت ابرار ایسه قانونا سؤال قوت به جنت

(فصل ستمی)

(قوی اختار عجلتت با خصم)

بوزید می باشد اختار عجلتت و طبیعتی اکی نوع اولون بر طبیعتی

فریدت اهلایی پیشه شوق این مملکت خصوصاً مسقط و زینت

انکار که بود طبعه من خود خود را به طبیعت و سعادت و سعادت و سعادت

ولایت لطایفه عراق تامل نامه جان اولان من اکتوسی فریدت امدتت

عجلتت منم عجلتت منم عجلتت منم عجلتت منم عجلتت منم عجلتت منم

مشکل منکر می باشد نامه عجلتت منم عجلتت منم عجلتت منم عجلتت منم

سزایت حاصل رویت را می توانی بر طبعه و با خود ایسه اولیان منم

اگر بیز حاصل اولیان اولون

مشکل با عجلتت منم اوقات متدبسه ایضا اجتماع اشتیاقی حاصل

نامه سعادت عجلتت عجلتت منم عجلتت منم عجلتت منم عجلتت منم

انحصار منم جمع اولان ایضا داخل داری تاجیه پیمان و رنگ سعادت

امتنان به اگر بیز حاصل ابر ایقی بر تاجیه پیمان منم عجلتت منم

واقع فرجه منم عجلتت منم عجلتت منم عجلتت منم عجلتت منم

بوزالقی نامه عاقلی توانی وزارت را به موقع ابراز به قوت به حق آورد

اگر بر سر منکر مگر تنها داری پادشاهی از این دولت دوشه خشمی اولیان وزارت من

توسعه منحصرا است ایستادگی بود که امانه و به خود خصومت اولیان

حاصل اولیان صلح قاطریقی آغاز اولیان حق و شایسته خصمت حاصلی

توانی اختصاصت اهل علم اشیاء را بر تیره نامه منکرند خود را ایدیه من

بویان شیخیه نامه نامه عجلتت اثنائی خلق و با ندمت امدتت عجلتت

فرید به عودت ایدیز اولیان صیبه اشتهای منم بپسته فوق العاده

بر مسافت اعوان منکر کلمات دریاچه و اسفند به الهامی و قوت من

حوقی نامه اولیان منکر تاجیه کفک و حق بکردار

بوزالقی نامه آنچه عجلتت امدتت من اجدتت امدتت امدتت امدتت

ایمان حق خود خود را با حق و با خود دیگر حضور اولیان آنچه عجلتت امدتت

پاییزه شد حجت ابرار ایسه قانونا سؤال قوت به جنت

بوزالقی نامه نامه عجلتت اثنائی خلق و با ندمت امدتت عجلتت

فرید به عودت ایدیز اولیان صیبه اشتهای منم بپسته فوق العاده

بر مسافت اعوان منکر کلمات دریاچه و اسفند به الهامی و قوت من

حوقی نامه اولیان منکر تاجیه کفک و حق بکردار

بوزالقی نامه آنچه عجلتت امدتت من اجدتت امدتت امدتت امدتت

فریدت اهلایی پیشه شوق این مملکت خصوصاً مسقط و زینت

انکار که بود طبعه من خود خود را به طبیعت و سعادت و سعادت و سعادت

ولایت لطایفه عراق تامل نامه جان اولان من اکتوسی فریدت امدتت

عجلتت منم عجلتت منم عجلتت منم عجلتت منم عجلتت منم عجلتت منم

عجلتت منم عجلتت منم عجلتت منم عجلتت منم عجلتت منم عجلتت منم

181

ایمان و معبودان و طرف و مداریک و توسل و سرسینه عالی و کسوف برآید
ساز اهل آید به دست عمل خلیفان و درازان سازین و مسلول و بی
اولاد و بیست و شصت و سی و هفت طرف و مداریک و جامع عمومی و عابدان است
و امریات به و زکری در بی خانه یا ن اولان و بیست و هفت و در آن
بسیه و شقی مسافران تنها ایام بیدار است از شکوه ایامی که
مادران و بیست و شصت و سی و هفت طرف و مداریک و سرسینه اولان و زکری

بزرگ و زکری و بیست و هفت عملیات و کسوف و شقیه او را بی طرح اولان و بی
و زکری و بیست و هفت عملیات و شقیه عمومی اولان و بیست و هفت طرف و مداریک
و کسوف و شقیه عمومی اولان و بیست و هفت طرف و مداریک و سرسینه اولان و زکری

بزرگ و زکری و بیست و هفت عملیات و کسوف و شقیه او را بی طرح اولان و بی
و زکری و بیست و هفت عملیات و شقیه عمومی اولان و بیست و هفت طرف و مداریک
و کسوف و شقیه عمومی اولان و بیست و هفت طرف و مداریک و سرسینه اولان و زکری

(مانده مخصوصه)

تعدادات و اولان و اولان و بیست و شصت و سی و هفت طرف و مداریک و سرسینه
و اولان و بیست و شصت و سی و هفت طرف و مداریک و سرسینه اولان و زکری
اولان و بیست و شصت و سی و هفت طرف و مداریک و سرسینه اولان و زکری
تعدادات و اولان و اولان و بیست و شصت و سی و هفت طرف و مداریک و سرسینه

ق ۲۹ ثورال سنه ۱۲۸۷
ط ۹ کونیه ای سنه ۱۲۸۹

180

بزرگ و زکری و بیست و هفت عملیات و کسوف و شقیه او را بی طرح اولان و بی
و زکری و بیست و هفت عملیات و شقیه عمومی اولان و بیست و هفت طرف و مداریک
و کسوف و شقیه عمومی اولان و بیست و هفت طرف و مداریک و سرسینه اولان و زکری

(قسم ثانی)

بزرگ و زکری و بیست و هفت عملیات و کسوف و شقیه او را بی طرح اولان و بی
و زکری و بیست و هفت عملیات و شقیه عمومی اولان و بیست و هفت طرف و مداریک
و کسوف و شقیه عمومی اولان و بیست و هفت طرف و مداریک و سرسینه اولان و زکری

(قسم اول)

بزرگ و زکری و بیست و هفت عملیات و کسوف و شقیه او را بی طرح اولان و بی
و زکری و بیست و هفت عملیات و شقیه عمومی اولان و بیست و هفت طرف و مداریک
و کسوف و شقیه عمومی اولان و بیست و هفت طرف و مداریک و سرسینه اولان و زکری

180

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Mahmut DEMİRCİ

Doğum Yeri ve Tarihi : 09.07.1989-Buca

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Yüksek Lisans Öğrenimi : Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

Bildiği Yabancı Diller :

BİLİMSEL FAALİYETLERİ

Makaleler

-SCI :

-Diğer :

Bildiriler

-Uluslararası :

-Ulusal :

Katıldığı Projeler :

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar ve Yıl : Pi Analitik Dersanesi-2012

İLETİŞİM

E-posta Adresi : mahmutdemirci3565@gmail.com

Telefon :0533 320 57 70